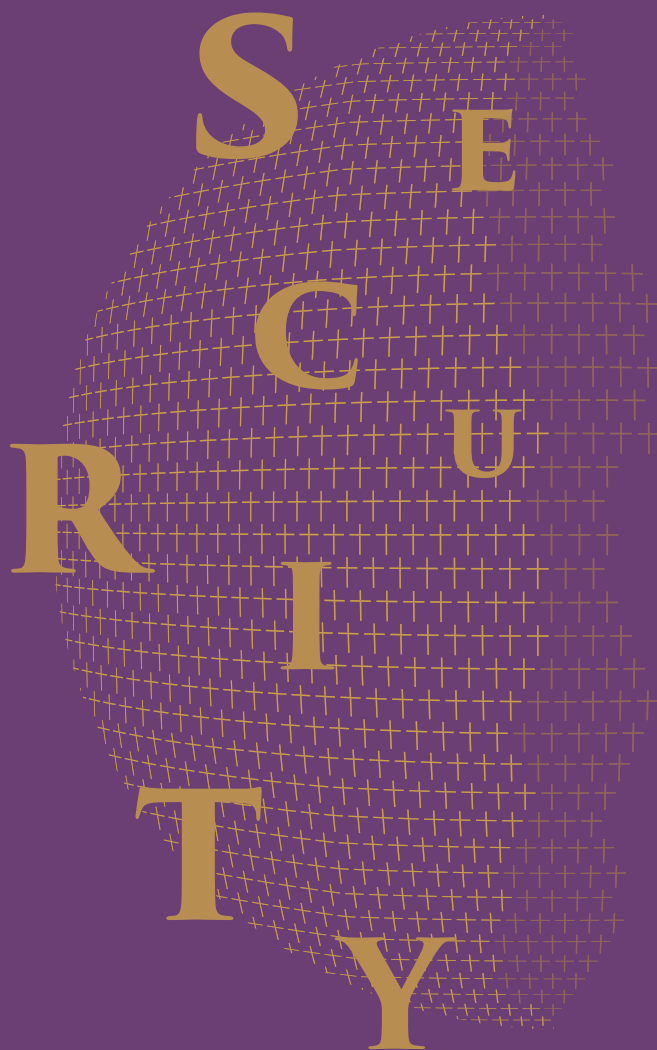

Razumijevanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i uvažavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica

Razumijevanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje

i uvažavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica

Praktični priručnik

*Razumijevanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje
i uvažavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica: praktični priručnik*

Izdavač:

Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)

ul. Miodowa 10

00-251 Varšava

Poljska

www.osce.org/odihr

© OSCE/ODIHR 2026

Sadržaj ove publikacije može se slobodno koristiti i kopirati u obrazovne
i druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se u svakom reproduciranju
OSCE/ODIHR navede kao izvor.

ISBN: 978-92-9271-521-2

Dizajn: Homework

Ovaj priručnik je dio **serije** publikacija koje se bave krivičnim djelima počinjenim
iz mržnje povezanim s religijom i sigurnosnim potrebama vjerskih zajednica ili
zajednica uvjerenja.

Zahvalnost

ODIHR izražava zahvalnost svim vladinim stručnjacima, akademikima, individualnim stručnjacima, aktivistima civilnog društva i pripadnicima kršćanskih zajednica koji su učestvovali u opsežnom konsultacijskom procesu tokom izrade ovog priručnika, te se također želi zahvaliti sljedećim osobama na njihovom doprinosu izradi ovog priručnika: Anna Maria Đorđević, Tatyana Gribanova i Mine Yildirim.

Prijevod na bosanski/srpski/hrvatski je pripremila Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini.

Sadržaj

Zahvalnost	3
Predgovor	6
Sažetak	8
Uvod	11
PRVI DIO: Razumijevanje izazova u pogledu antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje	17
I. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: kontekst	18
II. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: ključne karakteristike	32
III. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: uticaj	45
DRUGI DIO: Obaveze OSCE-a i međunarodni standardi o netoleranciji prema kršćanima i ključni principi u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje	53
I. Političke obaveze i međunarodne obaveze	54
II. Ključni principi za usmjeravanje napora u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica	63
1. Pristup zasnovan na ljudskim pravima	63
2. Sveobuhvatan, holistički i kooperativan pristup	63
3. Participativan pristup	65
4. Princip „nenanošenja štete“	66
5. Pristup usmjeren na žrtvu	67
6. Rodno osjetljiv pristup	68
7. Transparentnost	69

TREĆI DIO: Odgovor na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i sigurnosne izazove kršćanskih zajednica	71
Praktični koraci	72
1. Prepoznavanje problema	72
2. Promoviranje obrazovanja, podizanje svijesti, međuvjerski i međureligijski dijalog	74
3. Prikupljanje podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, uključujući u koordinaciji sa kršćanskim zajednicama i civilnim društvom	85
4. Izgradnja povjerenja između vlasti i kršćanskih zajednica	91
5. Saradnja s kršćanskim zajednicama na efikasnom rješavanju sigurnosnih prijetnji i potreba povezanih sa krivičnim djelima počinjenim iz mržnje	95
6. Umirivanje zajednice u slučaju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje	100
7. Pružanje podrške žrtvama antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje	103
ČETVRTI DIO: Predložene mjere za ključne aktere za suzbijanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje	107
ANEKSI	121
ANEKS 1: Analize slučajeva	122
ANEKS 2: Kršćanstvo: kratki uvod za organe za provođenje zakona	129

Predgovor

Posljednjih godina kršćanske zajednice širom regiona OSCE-a suočavaju se sa incidentima počinjenim iz mržnje prema kršćanima, uključujući grafite i vandalizam te prijetnje, fizičke napade i ubistva. Takvi incidenti su usmjereni ka velikom broju kršćanskih zajednica. Ova djela neprijateljstva i nasilja ostavljaju dugotrajnu traumu na žrtve, njihove porodice i zajednice. Ako se ne rješavaju, ovakva djela mogu narušiti mir u širem smislu, sigurnost i stabilnost društva i cijelog regiona. Svaki incident motiviran predrasudom prema kršćanima nije samo napad na pojedince ili imovinu, već i na temeljne vrijednosti slobode vjere, dostojanstva, međusobnog poštovanja i jednakosti koje čine osnovu demokratskog društva.

Ono što ovo pitanje čini posebno hitnim je činjenica da se krivična djela počinjena iz mržnje zasnovana na religiji često relativiziraju, nedovoljno prijavljuju ili politički zanemaruju. Svaki oblik mržnje zasnovane na vjeri ili uvjerenju treba biti nedvosmisleno osuđen i tretiran s istom ozbiljnošću kao i bilo koje drugo krivično djelo počinjeno iz mržnje. Kada društvo selektivno priznaje ili minimizira mržnju zasnovanu na religiji, stvara se opasan presedan – kojim se ohrabruje netolerancija i potkopava se princip jednake zaštite za sve vjere i uvjerenja u skladu sa zakonom. Kao i kod svih oblika *“različitosti”*, netrpeljivost prema kršćanima prijeti ne samo sigurnosti vjernika, već i širem okviru pluralističkih, otvorenih i ravnopravnih društava.

Netolerisanje mržnje koja je zasnovana na religiji zahtijeva sveobuhvatan, međusektorski i inkluzivan pristup, jer ova djela su rijetko izolirani incidenti; ona su često simptomi širih društvenih podjela, sistemskih predrasuda i rastuće netolerancije. Pravni okviri imaju ključnu ulogu u odvrćanju i kažnjavanju krivičnih djela počinjenih iz mržnje, ali samo zakonodavstvo nije dovoljno. Obrazovanje je jednako bitno za promoviranje međusobnog razumijevanja, uklanjanje štetnih stereotipa i njegovanje kulture poštovanja od najranije dobi. Međureligijski dijalog može premostiti podjele među zajednicama, podstići empatiju i solidarnost na religijskoj osnovi. Odgovornost medija, javne kampanje i usluge podrške žrtvama također doprinose izgradnji inkluzivne sredine u kojoj se kršćanske zajednice, kao i sve druge, mogu osjećati sigurno i poštovano. Višedimenzionalna strategija osigurava da se osnovni uzroci netolerancije rješavaju kako preventivno tako i kroz odgovarajuće reakcije.

Mandat Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) je pružiti podršku državama članicama OSCE-a u njihovim naporima suzbijanja netolerancije prema kršćanima. Države članice OSCE-a su više puta osudile i obavezale se na suzbijanje netolerancije i diskriminacije zasnovane na vjeri ili uvjerenju, uključujući i netoleranciju prema kršćanima. Odlukom Ministarskog vijeća iz Madrida iz 2007. godine pozvani su politički predstavnici da čvrsto odbace pojave netolerancije prema kršćanima. Odlukom Ministarskog vijeća iz Kijeva iz 2013. godine pozvane su države članice da spriječe

netoleranciju, nasilje i diskriminaciju zasnovanu na vjeri ili uvjerenju, uključujući i protiv kršćana, i da usvoje politike za promoviranje poštivanja i zaštite mjesta bogoslužnja.

Ovaj priručnik je najnoviji u seriji publikacija ODIHR-a koje se bave krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i sigurnosnim potrebama ugroženih zajednica, uključujući i *Razumijevanje antisemitskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i uvažavanje sigurnosnih potreba jevrejskih zajednica* i *Razumijevanje antimuslimanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i uvažavanje sigurnosnih potreba muslimanskih zajednica*. U ovom priručniku, ODIHR pruža skup sveobuhvatnih preporuka kako bi se pomoglo državama članicama da poduzmu praktične korake u provedbi ovih obaveza. Općenito, preporuke su osmišljene kako bi se pojačala saradnja između državnih institucija, uključujući organe za provođenje zakona i kršćanske zajednice u rješavanju sigurnosnih izazova u ovim zajednicama.

Ovaj priručnik je rezultat opsežnog i inkluzivnog konsultativnog procesa sa stručnjacima i predstavnicima država članica OSCE-a, organizacija civilnog društva i kršćanskih zajednica. Izrada priručnika omogućena je zahvaljujući finansijskim doprinosima Mađarske, Italije i Poljske.

Maria Telalian

Direktorica ODIHR-a

Sažetak

KOJI IZAZOVI STOJE PRED NAMA?

U cijelom regionu OSCE-a, antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje su usmjerena na kršćane i kršćanke, kršćanske dječake i djevojčice, kao i osobe ili zajednice koje se percipiraju kao kršćanske ili su povezane s kršćanima. Kršćanske institucije, uključujući mjesta bogoslužjenja, groblja i spomenici također su meta nasilja i vandalizma motiviranog mržnjom prema kršćanima.

Krivična djela motivirana netolerancijom prema kršćanima duboko utiču ne samo na žrtve pojedinačnih napada, već i na svakodnevni život kršćana i kršćanskih zajednica na različite načine. Uticaj antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i povezani sigurnosni izazovi pri izražavanju kršćanskog identiteta i kršćanske religijske prakse, zajednice i društvenog života mogu uključivati:

- Nespremnost da učestvuju u vjerskim službama, da dijele vjersku literaturu, da se javno identificiraju kao kršćani, da otvoreno govore o svojoj vjeri ili nose vjersku odjeću ili kršćanske simbole;
- Oklijevanje da organiziraju i promoviraju vjerske festivale, proslave i druge događaje zbog straha od potencijalnih napada;
- Povećana ulaganja u sigurnosne mjere za mjesta bogoslužjenja, što može opteretiti resurse kršćanskih zajednica i preusmjeriti sredstva koja su namijenjena vjerskim, kulturnim i društvenim aktivnostima;
- Otkazivanje događaja odnosno prekidanje društvenih inicijativa koje vode kršćanske organizacije zbog opetovanog ciljanja kršćanskih institucija i događaja;
- Samoizolacija od šireg društva zbog stalnih sigurnosnih izazova i nedostatka institucionalne podrške ili, u ekstremnim slučajevima, preseljenje zajednice u potrazi za sigurnošću i slobodom da prakticiraju svoju vjeru.

ZAŠTO JE OVO VAŽNO ZA DRŽAVE ČLANICE?

Države članice OSCE-a obavezale su se da će priznati, evidentirati i prijaviti krivična djela počinjena iz mržnje zasnovana na predrasudi prema kršćanima, te su podržale napore institucija OSCE-a da razvijaju efikasne i sveobuhvatne odgovore na krivična djela počinjena iz mržnje.

Države su se obavezale da će poduzeti mjere kako bi „spriječile netoleranciju, nasilje i diskriminaciju po osnovu vjere ili uvjerenja, uključujući i protiv kršćana“, kao i da će „usvojiti politike za promoviranje poštivanja i zaštite mjesta bogoslužjenja i vjerskih lokaliteta, vjerskih spomenika, groblja i svetišta od vandalizma i uništavanja“.¹ U nekoliko odluka Ministarskog vijeća ponovo je potvrđena prijetnja koju krivična djela počinjena iz mržnje predstavljaju za sigurnost pojedinaca i društvenu koheziju, kao i mogućnost da takva krivična djela mogu dovesti do konflikta i nasilja većih razmjera.²

ŠTA VLADE MOGU PODUZETI?

Vlade mogu preduzeti niz mjera kako bi se riješio problem antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, odnosno mogu:

- Konstatovati da antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje predstavljaju ozbiljnu prijetnju ne samo u pogledu sigurnosti pojedinaca i zajednica, već i šire društvene kohezije i sigurnosti, i da zahtijevaju brzu, koordiniranu i sveobuhvatnu reakciju;
- Brzo i nedvosmisleno osuditi svako antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje i javno izraziti solidarnost s pogođenim kršćanskim zajednicama;
- Izraditi sveobuhvatne lokalne obrazovne politike i strategije za rješavanje osnovnih uzroka netolerancije prema kršćanima;
- Provoditi kampanje u vezi podizanja svijesti i aktivnosti za poboljšanje razumijevanja netolerancije prema kršćanima;
- Promovirati, podržavati i omogućavati otvoreni i transparentni međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva, s ciljem borbe protiv netolerancije i diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja, izgradnje odnosa koji podrazumijevaju otvorenost i povjerenje, te podsticanje veće tolerancije, međusobnog poštovanja i razumijevanja u društvu;
- Poboljšati prikupljanje, evidentiranje, razmjenu i analizu podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, uključujući kroz zakonodavstvo, razvoj politika, unapređene mehanizme evidencije, programe obuke, viktimološka istraživanja, objavljivanje podataka i stalnu evaluaciju.

1 OSCE Ministerial Council Decision No. 3/13, „Sloboda misli, savjesti, vjere ili uvjerenja“, Kijev, 9. decembar 2013. godine.

2 Vidjeti, između ostalog, OSCE Ministerial Council Decision No. 6/02, „Tolerancija i nediskriminacija“, 7. decembar 2002.; OSCE Ministerial Council Decision No. 12/04 „Tolerancija i nediskriminacija“, 7. decembar 2004.; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05, „Tolerancija i nediskriminacija: promoviranje uzajamnog poštovanja i razumijevanja“, Ljubljana, 6. decembar 2005.; OSCE Ministerial Council Decision No. 13/06, „Borba protiv netolerancije i diskriminacije i promoviranje uzajamnog poštovanja i razumijevanja“, Brisel, 6. decembar 2006.; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07, Tolerancija i nediskriminacija: promoviranje međusobnog poštovanja, Madrid, 3. decembar 2007.

- Saradivati s kršćanskim zajednicama i širim civilnim društvom kako bi se poboljšalo praćenje, evidentiranje i dijeljenje podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i incidentima iz mržnje;
- Graditi povjerenje sa kršćanskim zajednicama uspostavljanjem dvosmjernih, otvorenih i transparentnih kanala komunikacije i koordinacije;
- Pružiti podršku kršćanskim zajednicama u provođenju procjena rizika i realizaciji mjera za jačanje njihove sigurnosti i pripreme za krizne situacije;
- Provoditi pojačane sigurnosne mjere za zaštitu kršćanskih mjesta bogoslužnja i drugih povezanih objekata tokom perioda povećanog rizika;
- Razviti koherentne i efikasne sisteme podrške žrtvama u saradnji sa organizacijama civilnog društva kako bi se osiguralo da žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje dobiju senzibiliziranu, dostojanstvenu i sveobuhvatnu podršku.

Uvod

OSNOVNE INFORMACIJE

Države članice OSCE-a su postigle sporazum o širokom spektru mjera za suzbijanje netolerancije i diskriminacije, uključujući netoleranciju prema kršćanima, i za očuvanje slobode vjere ili uvjerenja i pripadajućih ljudskih prava.³ U tom smislu su naglasile potrebu za sveobuhvatnim i međuresornim pristupom kako bi se efikasno riješili različiti oblici netolerancije i diskriminacije, uz priznavanje njihovih specifičnosti i historijskih okvira.

Predsjedavajući OSCE-a je po prvi put spomenuo netoleranciju prema kršćanima u deklaraciji visokog nivoa koja je proizašla iz Konferencije u Kordobi 2005. godine.⁴ Zatim je uslijedio niz odluka Ministarskog vijeća OSCE-a kojima se nastojalo kreirati odgovor na nivou cijelog OSCE-a za suzbijanje predrasuda, netolerancije i diskriminacije prema kršćanima.⁵

U 2006. godini, Ministarsko vijeće OSCE-a pozvalo je države članice da rješavaju osnovne uzroke netolerancije i diskriminacije „kroz pojačane mjere podizanja svijesti koje [...] imaju za cilj spriječiti netoleranciju i diskriminaciju, uključujući i protiv kršćana, Jevreja, muslimana i pripadnika drugih religija“.⁶

U 2007. godini, Ministarsko vijeće je također pozvalo na „trajne napore političkih predstavnika, uključujući parlamentarce, da snažno odbace i osude ispoljavanje rasizma, ksenofobije, antisemitizma, diskriminacije i netolerancije, uključujući i protiv kršćana, Jevreja, muslimana i pripadnika drugih religija“.⁷

„Dok se naglašava važnost sveobuhvatnog pristupa za suzbijanje diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, na koji se države članice OSCE-a obavezuju, također je neophodno priznati i razumjeti specifičnost diskriminacije i antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Rješavanje i suzbijanje diskriminacije i antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje može se odvijati samo kao dio zajedničkog napora

3 Vidjeti, između ostalog, OSCE Ministerial Council Decision No. 4/03, „Tolerancija i nediskriminacija“, Maastricht, 2. decembar 2003; OSCE Permanent Council Decision No. 621, „Tolerancija i borba protiv rasizma, ksenofobije i diskriminacije“, 29. juli 2004; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05 „Tolerancija i nediskriminacija: promoviranje međusobnog poštovanja i razumijevanja“, Ljubljana, 6. decembar 2005; OSCE Ministerial Council Decision No. 13/06, „Borba protiv netolerancije i diskriminacije i promoviranje međusobnog poštovanja i razumijevanja“, Brisel, 6. decembar 2006; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07, „Tolerancija i nediskriminacija: promoviranje međusobnog poštovanja“, Madrid, 3. decembar 2007; OSCE Ministerial Council Decision No. 3/13, „Sloboda misli, savjesti, vjere ili uvjerenja“, Kijev, 9. decembar 2013; i OSCE Ministerial Council Decision No. 08/14, „Deklaracija o jačanju napora u borbi protiv antisemitizma“, Bazel, 5. decembar 2014.

4 Cordoba Declaration by the Chairman-in-Office, Konferencija OSCE-a o antisemitizmu i drugim oblicima netolerancije, OSCE, 9. juni 2005.

5 OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05; OSCE Ministerial Council Decision No. 13/06; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07; i OSCE Ministerial Council Decision No. 08/14.

6 OSCE Ministerial Council, Decision No. 13/06.

7 OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07.

u borbi protiv svih oblika netolerancije i diskriminacije, kako bi se zajedno radilo na inkluzivnim i demokratskim društvima zasnovanim na ljudskim pravima; gdje se također cijeni i priznaje mnoštvo različitih kultura, etničkih grupa, vjera i uvjerenja. Istovremeno, potrebno je jačati svijest o diskriminaciji i antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, te podsticati istraživanje i razumijevanje na koji način se boriti protiv toga u regionu OSCE-a.“

— Dr. Regina Polak, redovna profesorica praktične teologije i međureligijskog dijaloga na Univerzitetu u Beču i bivša lična predstavnica predsjedavajućeg OSCE-a za suzbijanje rasizma, ksenofobije i diskriminacije, s posebnim fokusom na netoleranciju i diskriminaciju prema kršćanima i pripadnicima drugih religija.⁸

Suzbijanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje je ključni element rada Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) na toleranciji i nediskriminaciji, u skladu sa obavezama OSCE-a. ODIHR sarađuje s državnim organima vlasti kako bi ojačao njihov kapacitet da prepoznaju, evidentiraju, istražuju i procesuiraju krivična djela počinjena iz mržnje, i pruže podršku žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Istovremeno, ODIHR sarađuje sa organizacijama civilnog društva i vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja kako bi im omogućio praćenje i izvještavanje o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, uključujući kroz specijaliziranu obuku o rješavanju krivičnih djela počinjenih iz mržnje motiviranih predrasudama prema kršćanima.⁹ Promoviranjem slobode vjere ili uvjerenja za sve, ODIHR također doprinosi stvaranju okruženja u kojem jača tolerancija prema religijama i poštivanje različitosti vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, uključujući i za kršćane.

ODIHR je uključio diskusije o netoleranciji prema kršćanima i pripadnicima drugih religija u nekoliko sastanaka o ljudskoj dimenziji OSCE-a¹⁰, te je također organizirao niz međunarodnih događaja na ovu temu, naprimjer: Konferenciju o suzbijanju netolerancije i diskriminacije prema kršćanima, koja je održana u Beču 2016. godine i organizirana od strane njemačkog predsjedavanja OSCE-om i ODIHR-a¹¹, te međunarodni stručni sastanak koji je ODIHR organizirao u Ženevi 2019. godine pod nazivom *Rješavanje problema netolerancije, diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje: Odgovori*

8 Uvodne napomene, konsultativni sastanak OSCE/ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje protiv kršćana, Beč, 30. oktobar 2023.

9 U januaru 2021. i martu 2022. godine, ODIHR je organizirao online obuku: *Training for Civil Society on Addressing Anti-Christian Hate Crime*.

10 Vidjeti, naprimjer, Dodatne sastanke o ljudskoj dimenziji *Upholding the Principles of Tolerance and Non-Discrimination, including in the Promotion and Protection of Freedom of Religion or Belief; Freedom of Religion or Belief: Issues, Opportunities, and the Specific Challenges of Combatting Anti-Semitism and Intolerance and Discrimination Against Christians, Muslims and Members of Other Religions*, 22.–23. juni 2017, i *Policies and Strategies to Further Promote Tolerance and Non-Discrimination*, 14.–15. april 2016.

11 Vidjeti: *Security needs, effective responses to intolerance and hate crimes against Christians discussed at OSCE/ODIHR event in Vienna*, 14. decembra 2016. Drugi događaji na visokom nivou na ovu temu uključuju *High-Level Meeting on Preventing and Responding to Hate Incidents and Crimes against Christians*, Rim, 12. septembar 2011.; i *Intolerance and Discrimination against Christians: Focusing on Exclusion, Marginalization and Denial of Rights*, Beč, 4. mart 2009.

civilnog društva i kršćanskih i drugih vjerskih zajednica.¹² U cilju daljnjeg podizanja svijesti o prirodi antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i njihovom uticaju na pojedince i zajednice, ODIHR je 2018. godine objavio *Informativu abrošuru o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje*, koja je dostupna na engleskom, ruskom, bosanskom, njemačkom, italijanskom, španskom i ukrajinskom jeziku.¹³

ZAŠTO JE OVAJ PRIRUČNIK NEOPHODAN?

Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje — krivična djela motivirana predrasudom prema kršćanima — predstavljaju ekstremno ispoljavanje netolerancije koji žrtvama i njihovim zajednicama šalje štetnu poruku isključivanja. Prema izvještajima koje je ODIHR primio, antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i dalje predstavljaju ozbiljan problem širom regiona OSCE-a.¹⁴ Ova djela neprijateljstva i nasilja, ako se ne rješavaju, prevazilaze štetu nanесenu pojedinačnim žrtvama ili zajednicama. Ta djela ugrožavaju društvenu koheziju, potkopavaju temelje mirnog suživota i narušavaju opći mir, sigurnost i stabilnost cijelog društva.

Kako bi se riješilo ovo značajno pitanje, cilj ovog priručnika je poboljšati razumijevanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i važnost osiguravanja sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica.

KOJI JE OBIM I SVRHA PRIRUČNIKA?

U priručniku se razmatra kontekst u kojem se dešavaju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, ističu se glavne karakteristike i uticaj ovih krivičnih djela, te se pružaju smjernice državama članicama o tome kako da jačaju napore u rješavanju takvih krivičnih djela u saradnji sa drugim akterima, posebno sa pogođenim zajednicama. Priručnik promoviše međuresorni pristup koji u prvi plan stavlja potrebe žrtve, koji uključuje rodnu i intersekcijsku perspektivu, kako bi se antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje efikasno i sveobuhvatno rješavala.

U priručniku se također navodi niz praktičnih mjera koje mogu poduzeti oni koji su odgovorni za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i osiguranje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica. Prvenstveno su to državni zvaničnici, uključujući donositelje odluka i politika, organi za provođenje zakona i politički predstavnici, ali se očekuje da će kršćanske zajednice, druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, šire civilno društvo i javnost također smatrati korisnim preporuke u ovom priručniku.

12 Addressing Intolerance, Discrimination and Hate Crime: Responses of Civil Society and Christian and Other Religious Communities: Expert Meeting, 22.–23. oktobar 2019.

13 Brošura je dostupna na: Anti-Christian Hate Crime, OSCE/ODIHR, 31. juli 2018.

14 Za više informacija, vidjeti odjeljak: "Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: kontekst", u nastavku i Anti-Christian hate crime (2023) u godišnjem Izvještaju OSCE/ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje Hate Crime Report.

Glavni ciljevi ovog priručnika su:

- **Podizanje svijesti** o prirodi, učestalosti i uticaju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosnim izazovima kršćanskih zajednica u regionu OSCE-a, kao i o tome kako se predrasude prema kršćanima odnose prema drugim predrasudnim motivima;
- **Pružanje pomoći** državnim akterima, uključujući donositelje odluka i politika, organe za provođenje zakona i političke predstavnike u državama članicama OSCE-a, da prepoznaju, evidentiraju i efikasno rješavaju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i osiguraju sigurnost kršćanskih zajednica;
- **Promoviranje dijaloga, saradnje i razmjene najboljih praksi** između državnih organa vlasti uključujući organe za provođenje zakona, pripadnike kršćanskih zajednica i šire civilno društvo, s ciljem rješavanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i unapređenja sigurnosti ovih zajednica;
- **Podržavanje napora civilnog društva** u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica.

Za potrebe ovog priručnika, antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje shvataju se, u skladu s OSCE-ovim razumijevanjem krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kao krivična djela počinjena sa predrasudnim motivom. Prema tome, ovaj priručnik ne obuhvata diskriminaciju kršćana, niti moguće povrede slobode vjere ili uvjerenja kršćana koje nisu povezane sa pitanjima krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosti.¹⁵

Osim toga, ovaj priručnik je namijenjen uvažavanju sigurnosnih potreba pojedinaca, grupa i zajednica koje se identificiraju kao kršćani, čak i ako ih organi vlasti odnosno druge kršćanske zajednice ne priznaju kao takve.¹⁶ Ovo ne podrazumijeva nikakvu

15 Specijalni izvjestitelj UN-a za slobodu vjere ili uvjerenja utvrdio je da kršenja prava na slobodu vjere ili uvjerenja mogu biti uzrokovana „društvenim i političkim faktorima“, kao što su miješanje autoritarnih vlasti opsjednutih kontrolom, korištenje religija za definiranje homogenog shvatanja nacionalnog identiteta, gubitak povjerenja u javne institucije i prateći procesi društvene fragmentacije, prevladavanje 'mačo kulture', ekonomske i socijalne nejednakosti, rastuće razlike u moći između različitih grupa unutar društva i drugi faktori“. Vidjeti: *Interim Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief*, 2. avgust 2016., A/71/269, stav 24.

16 Ovo je u skladu s principom samoidentificiranja. Pravo na slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja, koje štiti slobodu pojedinca ili grupe da ima ili da usvoji vjeru ili uvjerenje po vlastitom izboru (ICCPR, član 18, i ECHR, član 9), trebalo bi se „široko tumačiti“ kako bi se primjenjivalo ne samo na „tradicionalne religije ili na religije i uvjerenja s institucionalnim karakteristikama ili praksama sličnim onima koje imaju tradicionalne religije“, već i na „novouspostavljene“ vjere ili uvjerenja te na „vjerske manjine koje mogu biti predmet neprijateljstva od strane dominantne vjerske zajednice“ (CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion), CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 30. juli 1993., stav 2). Važno je da država priznaje pravo pojedinaca da se izjašnjavaju kao pripadnici vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, neovisno o njenom statusu kao službeno priznate grupe ili vjerske manjine (Recommendations of the Forum on Minority Issues at its sixth session: Guaranteeing the rights of religious minorities, A/HRC/25/66, 22. januar 2014., stav 7). Stoga, prema principu samoidentificiranja, vjera ili uvjerenje kao karakteristika ličnog identiteta trebala bi se dodjeljivati kroz samoidentificiranje, a ne putem pripisivanja ili insinucije od strane vanjskih aktera (OHCHR, *A Human Rights-Based Approach to Data. Leaving no one Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 2018, str. 12-13).

procjenu ODIHR-a o „stepenu utemeljenosti, važnosti, kohezije i značaja“¹⁷ vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja navedenih u priručniku.

KAKO JE OVAJ PRIRUČNIK IZRAĐEN?

U skladu sa sveobuhvatnim pristupom rješavanju svih oblika netolerancije, diskriminacije i mržnje, uključujući i onu zasnovanu na vjeri ili uvjerenju, ovaj priručnik je najnoviji u ediciji publikacija koja se bavi krivičnim djelima počinjenim iz mržnje vezanim za religiju i sigurnosnim potrebama vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja. Ovaj priručnik je nastavan na publikacije iz 2017. godine pod nazivom: *Razumijevanje antisemitskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i uvažavanje sigurnosnih potreba jevrejskih zajednica: Praktični priručnik*¹⁸ i publikacije iz 2020. godine pod nazivom: *Razumijevanje antimuslimanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i uvažavanje sigurnosnih potreba muslimanskih zajednica: Praktični priručnik*.¹⁹ Ova publikacija bi se trebala pročitati zajedno sa spomenutim priručnicima, kao i s ODIHR-ovim političkim smjernicama o *Slobodi vjere ili uvjerenja i sigurnosti*.²⁰

Ovaj priručnik je rezultat opsežnog i inkluzivnog konsultativnog procesa, osobno i *online*, u kojem su učestvovali međunarodni i nacionalni stručnjaci, te predstavnici država članica OSCE-a, organizacija civilnog društva i kršćanskih zajednica. To je uključivalo i sastanak s predstavnicima država članica OSCE-a u Beču (oktobar 2023.), konsultacije sa stručnjacima i predstavnicima civilnog društva i kršćanskih zajednica u Varšavi (novembar 2023.), Jerevanu (februar 2024.) i Ottawi (maj 2024.). ODIHR je također omogućio državama članicama da dostave pisane komentare, podatke i preporuke za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Konsultativni sastanak sa stručnjacima za pregled nacrtu ovog priručnika organiziran je u Varšavi u novembru 2024. godine. Ukupno je 114 osoba (57 muškaraca i 57 žena) doprinijelo izradi ove publikacije.

KAKO JE OVAJ PRIRUČNIK STRUKTURIRAN?

U prvom dijelu priručnika opisuje se kontekst u kojem se dešavaju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, kao i temeljne predrasude i narativi koji oblikuju okruženja u kojima se mogu pojaviti krivični aspekti netolerancije. On također pruža neiscrpan pregled ključnih karakteristika antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući potencijalne pokazatelje predrasuda i vrste antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Na kraju, priručnik opisuje uticaj koji antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje mogu imati na kršćane i kršćanske zajednice. Svi navedeni praktični

17 Campbell and Cosans v the United Kingdom, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), 23. mart 1983.

18 Understanding Anti-Semitic Hate Crimes and Addressing the Security Needs of Jewish Communities: A Practical Guide, OSCE/ODIHR, 15. maj 2017.

19 Understanding Anti-Muslim Hate Crimes – Addressing the Security Needs of Muslim Communities: A Practical Guide, OSCE/ODIHR, 15. maj 2020.

20 Freedom of Religion or Belief and Security: Policy Guidance, OSCE/ODIHR, 9. septembar 2019.

primjeri preuzeti su iz ODIHR-ovog *Izvještaja o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje*, osim ako nije drugačije naznačeno.

U drugom dijelu priručnika prikazuje se pregled obaveza OSCE-a u pogledu netolerancije prema kršćanima i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kao i međunarodnih standarda za suzbijanje netolerancije prema kršćanima. Priručnik također opisuje principe koji bi trebali biti temelj zakonodavstva, politika i inicijativa osmišljenih za suzbijanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

U trećem dijelu priručnika navodi se sedam praktičnih koraka koje vlade mogu poduzeti kako bi se riješila antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i osigurala sigurnost kršćanskih zajednica.

U četvrtom dijelu priručnika predlažu se aktivnosti za ključne aktere, kao što su državni službenici, organi za provođenje zakona, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja i civilno društvo, kako bi se efikasno odgovorilo na sigurnosne izazove s kojima se suočavaju kršćanske zajednice.

U aneksima se navode dodatne informacije kako bi se pružila pomoć akterima u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. U **aneksu 1** prikazuju se analize slučaja koje mogu biti korisne državnim službenicima, uključujući organe za provođenje zakona i druge, za prepoznavanje pokazatelja predrasuda u antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. U **aneksu 2** navode se informacije o glavnim doktrinama, učenjima, tradicijama i proslavama kršćanstva, usklađene sa potrebama službenika za provođenje zakona.

PRVI DIO:

Razumijevanje izazova u pogledu
antikršćanskih krivičnih djela
počinjenih iz mržnje

U ovom odjeljku razmatra se kontekst, ključne karakteristike i uticaj antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u regionu OSCE-a. Ako nije naveden drugi izvor, svi primjeri u ovom odjeljku odnose se na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje koja su organizacije civilnog društva prijavile ODIHR-u.²¹ Pošto se antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, kao i sva krivična djela počinjena iz mržnje, nedovoljno prijavljuju, informacije koje su ovdje navedene ne bi se trebale smatrati sveobuhvatnim ili konačnim prikazom njihove učestalosti ili obima; one jednostavno odražavaju incidente prijavljene ODIHR-u.

I. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: kontekst

Krivično djelo počinjeno iz mržnje je krivično djelo počinjeno s motivom zasnovanim na predrasudama. Krivična djela počinjena iz mržnje obuhvataju dva elementa. Prvi element je da počinjeno djelo predstavlja krivično djelo. Drugi element je da počinitelj mora izvršiti krivično djelo s određenim motivom – predrasudom. Motiv zasnovan na predrasudi razlikuje krivična djela počinjena iz mržnje od običnih krivičnih djela. U praksi, motiv zasnovan na predrasudi znači da:²²

- počinitelj namjerno bira metu krivičnih djela zbog neke zaštićene karakteristike (diskriminatorni izbor mete); ili
- prije, tokom ili nakon izvršenja krivičnih djela, počinitelj izražava neprijateljstvo prema zaštićenim karakteristikama ciljne osobe, grupe ili imovine (teži oblik krivičnog djela zbog neprijateljstva).

Djela nasilja prema pojedincima ili prijetnje pojedincima zasnovana na njihovom stvarnom ili percipiranom kršćanskom identitetu, kao i napadi na osobe ili imovinu povezanu s kršćanskim pojedincima ili zajednicama, kategoriziraju se kao antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Takva krivična djela mogu uključivati ubistvo, djela zastrašivanja, prijetnje, oštećenje imovine, fizičke napade, paljevinu, pljačku ili bilo koje drugo krivično djelo počinjeno zbog antikršćanske predrasude.

Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje razlikuju se od, ali su ponekad blisko povezana sa nezakonitim „govorom mržnje“, koji se odnosi na podsticanje mržnje ili nasilja zasnovanog na zaštićenoj karakteristici, a koje je protupravno shodno nacionalnom

21 Anti-Christian hate crime (2023), Izvještaj OSCE/ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

22 Hate Crime Laws: A Practical Guide. Revised Edition, OSCE/ODIHR, 23. septembar 2022, str. 15 i 58.

zakonodavstvu. Dok je polazna tačka za prepoznavanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje činjenica da je krivično djelo počinjeno s mogućim motivom predrasude, uobičajena polazna tačka za klasifikaciju protupravnog „govora mržnje“ je jasno prisutna predrasuda prema zaštićenoj karakteristikama u sadržaju javnog izražavanja koje može predstavljati krivično djelo.²³

Od kada je ODIHR počeo izvještavati o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje 2016. godine, Ured je dosljedno primao izvještaje o incidentima u više od 30 država članica OSCE-a. Ovi incidenti su pogodili i većinske i manjinske²⁴ kršćanske zajednice u različitim okolnostima. Antikršćanski incidenti počinjeni iz mržnje koji su prijavljeni ODIHR-u kreću se od grafiti i vandalizma do uznemiravanja, prijetnji, fizičkih napada i ubistava. Napadi na kršćanska mjesta bogoslužjenja, lokalitete, spomenike i druge objekte čine većinu prijavljenih incidenata. Treba napomenuti da je ODIHR primio više izvještaja o prijetnjama i fizičkom nasilju u državama u kojima su kršćanske zajednice u manjini, dok su napadi na kršćanska mjesta bogoslužjenja, lokalitete, spomenike i druge objekte prijavljeni u većem broju u državama gdje kršćani čine većinu.²⁵

Iako podaci prikazuju važne pokazatelje sigurnosnih rizika i opću situaciju u pogledu netolerancije u društvu, oni se moraju tumačiti s oprezom. Zbog nedovoljnog prijavljivanja od strane žrtava i nedovoljnog evidentiranja od strane organa za provođenje zakona, nije moguće prikazati potpunu sliku učestalosti i obima krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a. Naprimjer, niska stopa prijavljivanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje od strane žrtava može biti posljedica stida, poricanja, nepovjerenja u policiju ili straha od odmazde.²⁶

Pored toga, civilno društvo se suočava s brojnim izazovima u evidentiranju i prijavljivanju antikršćanskih incidenata počinjenih iz mržnje, uključujući nedostatak resursa, nedostatak efikasnih mehanizama koordinacije sa organima za provođenje zakona i sve manji prostor za nezavisno djelovanje. Osim toga, službenici organa za provođenje zakona možda nemaju neophodne mehanizme evidentiranja ili ne prepoznaju da je krivično djelo u stvari antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje.²⁷

U skladu s tim, na osnovu informacija prijavljenih ODIHR-u nije moguće donijeti konačne zaključke o obimu antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u regionu

23 Hate Crime Prosecution at the Intersection of Hate Crime and Criminalized 'Hate Speech'. A Practical Guide, OSCE/ODIHR, 15. novembar 2024, str. 17–19.

24 „[Vjerska [...] manjina je svaka grupa osoba koja čini manje od polovine stanovništva na cijeloj teritoriji države, čiji članovi dijele zajedničke karakteristike [...] religije.“ About minorities and human rights. Special Rapporteur on minority issues, Ured Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava.

25 Anti-Christian hate crime (2023), Izvještaj OSCE/ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

26 Preventing and responding to hate crimes: A resource guide for NGOs in the OSCE region, OSCE/ODIHR, 15. oktobar 2009., str. 34–35.

27 Hate Crime Data Collection and Monitoring: A Practical Guide, OSCE/ODIHR, 29. septembar 2014., str. 11.

OSCE-a, niti kako se upoređuju sa drugim krivičnim djelima motiviranim predrasudama, uključujući one zasnovane na vjeri ili uvjerenju.

Važno je razumjeti da kršćani nisu homogena grupa; kršćanske zajednice širom regiona OSCE-a znatno se razlikuju po prisutnosti, vjerovanjima, praksama i percepcijama. Različite kršćanske denominacije koegzistiraju u mnogim državama članicama, pri čemu se neke, posebno manjinske kršćanske zajednice, suočavaju sa stalnom netolerancijom, diskriminacijom i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Ovi oblici neprijateljstva često imaju korijene u historijskim narativima i stereotipima o kršćanima, koji su povezani sa slabim poimanjem nacionalnog jedinstva, optužbama za nelojalnost državi i odbacivanjem dominantnih društvenih vrijednosti.²⁸ Ovi narativi, oblikovani i određeni složenom kombinacijom političkih, kulturnih, historijskih i društvenih faktora, objašnjavaju postojanost i složenost savremenog antikršćanskog osjećaja. S obzirom na različite nacionalne kontekste i različitost kršćanskih zajednica, nemoguće je generalizirati glavne karakteristike antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u regionu OSCE-a.

Nedavni izazovi u regionu OSCE-a, uključujući međudržavne konflikte, političke tenzije i ekonomsku nestabilnost, mogu povećati ranjivost zajednica na krivična djela počinjena iz mržnje stvaranjem okruženja u kojem je dopuštena netolerancija. Osim toga, neadekvatna zaštita vladavine prava, ljudskih prava i principa jednakosti i nediskriminacije također pogoduju širenju krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Kao što je napomenuo Specijalni izvijestitelj Ujedinjenih nacija za slobodu vjere ili uvjerenja:

„...masovna kršenja ljudskih prava vjerskih manjina i manjina različitih uvjerenja stvaraju popustljivo okruženje u kojem se poštovanje prema vjerskim manjinama i manjinama različitih uvjerenja umanjuje do te mjere da neprijateljstvo i nasilje prema takvim grupama postane legitimno. Nasilje u takvim okolnostima mogu počiniti i državni i nedržavni akteri, a ponekad i uz implicitni pristanak država, posebno kada počinitelji ostaju nekažnjeni.“²⁹

Slično tome, Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava izrazilo je duboku zabrinutost zbog negativnog stereotipiziranja i stigmatizacije vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i pojedinaca, posebno kada to odobravaju vlade.³⁰ Zbog toga, rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica zahtijeva potpuno priznanje i razumijevanje povezanih društvenih, političkih, pravnih, vjerskih

28 A/HRC/55/47 Report of the UN Special Rapporteur on Freedom of Religion or Belief Hatred on the Basis of Religion or Belief, Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Nazila Ghanea., Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 8. januar 2024., stav 10.

29 A/75/385 Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Ahmed Shaheed. Elimination of all forms of religious intolerance, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 12. oktobar 2020., stav 30.

30 A/HRC/RES/16/18, Combating intolerance, negative stereotyping and stigmatization of, and discrimination, incitement to violence and violence against, persons based on religion or belief, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 12. april 2011., stav 1.

i kulturnih aspekata pojedine zemlje, zajedno sa sviješću o izazovima koje ti aspekti predstavljaju za kršćane i kršćanske zajednice.

Pored toga, posljednjih godina, porast *online* tehnologija, društvenih mreža i upotrebe vještačke inteligencije (AI) doprinio je širenju raznih oblika *online* netolerancije i diskriminacije, što može dovesti do krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Ured predstavnika OSCE-a za slobodu medija naglasio je da *online* platforme predstavljaju izazove u pristupu pouzdanim informacijama, jer one „prioritet daju angažmanu radi reklamnog profita a ne tačnosti, različitosti i javnom interesu.”³¹

Platforme društvenih medija mogu doprinijeti porastu diskriminacije, neprijateljstva, nasilja, teorija zavjere i prebacivanja krivnje, i time povećati društvene tenzije zasnovane na vjeri ili uvjerenju. Digitalni prostor je postao plodno tlo za dezinformacije i mržnju, uključujući ideološke dezinformacije i dezinformacije zasnovane na identitetu, usmjerene na podsticanje diskriminacije i nasilja protiv vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja.³² Osim toga, generativne AI tehnologije, poput botova na društvenim mrežama, koriste se od strane grupa koje žele podsticati podjele i netoleranciju, iskrivljujući politički diskurs i pogrešno prikazujući javno mišljenje.³³

OKOLNOSTI KOJE MOGU DOPRINIJETI ANTIKRŠĆANSKIM KRIVIČNIM DJELIMA POČINJENIM IZ MRŽNJE

Kršćanske zajednice mogu biti meta jer se smatraju prijetnjom nacionalnom identitetu i mirnom suživotu. U nekim državama članicama OSCE-a, određene vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ponekad se smatraju protivnim ili prijetjećim za glavne društvene vrijednosti i norme, kao i usko definisanim poimanjima nacionalnog identiteta, čime se potencijalno ugrožava mir i sigurnost države.³⁴ Informacije koje sadrže predrasude i stereotipe o određenim grupama mogu pojačati rizike od vjerske mržnje.³⁵

U nekim slučajevima, politički diskurs i narativi doprinijeli su produživanju antikršćanskih predrasuda i stereotipa u javnoj sferi, naprimjer, nazivajući manjinske kršćanske denominacije „sektama“ ili „kultovima“, ponekad uz negativne epitepe kao što su:

31 Media and Big Tech Initiative, OSCE/RFoM, 2024.

32 A/HRC/40/58 Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 5. mart 2019., stavovi 50 i 52, i A/HRC/47/25 Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 13. april 2021., stavovi 16 i 26.

33 A/HRC/44/57 Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance. Racial discrimination and emerging digital technologies: a human rights analysis, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 18. juni 2020., stav 24.

34 OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 29.

35 UNGA, A/HRC/44/57, stav 52.

„opasne“, „destruktivne“, „ekstremističke“ ili „totalitarne“. Evropski sud za ljudska prava ovo smatra neprijateljskim jezikom koji krši član 9. Evropske konvencije.³⁶

Neke su vlade reagirale tako što su odbile registraciju određenih vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja ili su ukidale registraciju nakon što je odobrena, ili su donosile strožije zakone o registraciji i zahtijevale od zajednica koje su već registrirane da se ponovo registriraju.³⁷ Kršćanske zajednice koje nisu u mogućnosti da se registriraju ili održe status pravne osobe³⁸ mogu se suočiti s povećanom društvenom marginalizacijom i ranjivošću na krivična djela počinjena iz mržnje, uz dodatni rizik da takva krivična djela možda neće biti evidentirani kao antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje zbog nedostatka zakonskog priznanja.

Osim toga, negativni stereotipi i sumnjičavost prema novo-uspostavljenim kršćanskim zajednicama mogu se intenzivirati kada ove grupe ugoste strane misionare ili održavaju veze izvan zemlje, uključujući s međunarodnim matičnim organizacijama. Reakcije države na ovakve slučajeve uključivale su i protjerivanje stranih misionara.³⁹

Austrija, 9. maj 2023. Kršćanski misionar koji redovno dijeli Biblije javnosti bio je više puta izložen prijetnjama i antikršćanskim uvredama u naselju s većinskim muslimanskim stanovništvom u Beču. Na kiosku su bili postavljeni poster koji glase: „Isus kaže: Ja sam put, i istina, i život (Jovan 14:6)“. Grupa ljudi je okružila njegov kiosk s knjigama i napala ga, a njegove Biblije su ukradene. Žrtva je čula počinitelje kako govore: „Krist nije Bog“. On je i ranije bio izložen prijetnjama na istom mjestu, kada mu je muškarac upućivao gestu koja simbolizira da će mu presjeći vrat.

Španija, 17. novembar 2022. Dok su obavljali vjerske aktivnosti na ulici, trima Jehovininim svjedocima, dvjema ženama i jednom muškarcu, prišao je muškarac koji se predstavio kao katolik i zatražio da pogleda vjersku literaturu žrtava. Zatim je rastrgao vjersku literaturu, vrijeđao grupu i više puta prijetio da će im razbiti glave. Počinitelj je na kraju udario muškarca u prsa, koji je zadobio povrede i bila mu je potrebna medicinska pomoć.

Turska, 18. decembar 2023. Pastor protestantske crkve u Istanbulu bio je izložen prijetnjama putem telefona i zatim mu je rečeno da isprazni crkvu. Nešto kasnije,

³⁶ Leela Förderkreis e.V. and Others v. Germany, predmet br. 58911/00, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), 6. novembar 2008.; Centre of Societies for Krishna Consciousness In Russia and Frolov v. Russia, predmet br. 37477/11, ESLJP, 23. novembar 2021.; i Tonchev and Others v. Bulgaria, predmet br. 56862/15, ESLJP, 13. decembar 2022.

³⁷ OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 29.

³⁸ Za više informacija vidjeti Guidelines on the Legal Personality of Religious or Belief Communities, OSCE/ODIHR, 4. februar 2015.

³⁹ Ibid, str. 64.

natpis crkve oštećen je noževima, a ploča s imenom crkve je uništena. Ovo je bila jedna u nizu prijetnji usmjerenih protiv crkve.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvješaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Tenzije između kršćanskih zajednica mogu biti još jedan faktor koji podstiče anti-kršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Neprijateljstvo ili sukob unutar iste, šire vjerske ili kulturne zajednice može nastati iz različitih razloga, uključujući historijske rivalitete, političke saveze, razlike u tumačenju, doktrini ili praksi, a tenzije se mogu izražavati na različite načine. Pored toga, numerički manje ili slabije afirmirane kršćanske zajednice (npr. Jehovini svjedoci ili Crkva Isusa Krista svetaca posljednjih dana) mogu se suočiti s diskriminacijom ili nasiljem od strane većih, dominantnijih ili bolje afirmiranih kršćanskih zajednica, posebno ako su nove u regionu ili zemlji, ili ako se njihove prakse ili vjerovanja smatraju „heretičkim“ ili „neortodoksnim“.⁴⁰

Gruzija, 12. oktobar 2023. Jehovine svjedokinje bile su izložene prijetnjama i pokušaju fizičkog napada od strane muškarca koji je na ulici upućivao uvrede vezane za njihove vjerske aktivnosti. Počinitelj je izgovarao pravoslavne molitve i udarcima ošteti kolica žrtava koja su sadržavala vjersku literaturu. Incident je prijavljen policiji, a počinitelj je kažnjen novčanom kaznom.

Ukrajina, 17. oktobar 2024. Monah je teško povrijeđen tokom nasilnog napada na katedralu Ukrajinske pravoslavne crkve u Čerkasiju, koji su izvršili pripadnici Pravoslavne crkve Ukrajine. Monah je morao biti podvrgnut višestrukim operacijama prije nego što je ponovo mogao hodati. Napad su osudili predstavnici različitih lokalnih crkava.⁴¹

Ako nije drugačije naznačeno, ovi primjeri preuzeti su iz Izvješaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Tenzije između kršćanskih i nekršćanskih vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, koje su često podstaknute kombinacijom ideoloških, političkih i historijskih faktora, također su doprinijele antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Tokom oružanih sukoba i drugih sigurnosnih kriza, i državni i nedržavni akteri mogu

⁴⁰ Naprimjer, zabrana djelovanja Jehovinih svjedoka je određena u 34 zemlje. Vidjeti UNGA, A/75/385, stav 24.

⁴¹ Monk still Unable to Walk after Brutal Attack on Cherkasy Cathedral, pravoslavno kršćanstvo, 14. novembar 2024. U Ukrajini, pravoslavni kršćani su podijeljeni između Ukrajinske pravoslavne crkve — koja je tradicionalno povezana s Ruskom pravoslavnom crkvom u Moskvi — i nezavisne Pravoslavne crkve Ukrajine. Godine 2024. Ukrajina je donijela zakon koji zabranjuje vjerske organizacije povezane s Rusijom, ciljajući prvenstveno Ukrajinsku pravoslavnu crkvu. Vidjeti: Ukraine's Ban on Moscow-Linked Church Will Have Far-Reaching Consequences, Carnegie fondacija za međunarodni mir, 4. septembar 2024.

ciljati vjerske manjine ili manjine različitih uvjerenja ili iskoristiti religijske identitete radi ostvarivanja svojih ciljeva, čak i kada religija nije direktni faktor. U takvim okolnostima, vandalizam i vjersko uznemiravanje mogu se koristiti i kao taktike oružanog sukoba. U pogledu kršćanskih zajednica, to je dovelo do uništavanja bogomolja, skrnavljenja grobalja i prijetnji i nasilja nad svećenstvom i vjernicima. Takve radnje mogu dodatno učvrstiti postojeće nejednakosti zasnovane na vjeri ili uvjerenju, kao i na povezanim karakteristikama kao što su etnička pripadnost, nacionalnost i spol.⁴²

Nasilje povezano s religijom ili nasilje podstaknuto religijom može proizlaziti iz percepcije kršćanstva kao rivalske, inferiorne ili neprijateljske vjere — često oblikovane kroz narative nasilnog „ekstremizma“,⁴³ historijskih zamjeranja i geopolitičke tenzije. Naprimjer, neki oblici nasilne „ekstremističke“ retorike prikazuju kršćane kao „nevjernike“ i „neprijatelje islama“ koje treba pokoriti.⁴⁴

Francuska, 7. februar 2023. Nekoliko svećenika u Parizu bilo je izloženo prijetnjama smrću istog dana od strane muškarca povezanog s islamističkom nasilnom ekstremističkom grupom. Zaposlenik crkve Saint-Sulpice obavijestio je vlasti o počinitelju. Također je prijavljeno da je muškarac prijetio svećeniku u župi Saint-Germain-des-Prés. Tokom istrage koju je vodila pariška pravosudna policija, otkriveno je da je muškarac već bio poznat policiji i označen je kao potencijalna prijetnja nacionalnoj sigurnosti.

Kosovo*, 14. maj 2024. Srpska pravoslavna crkva u blizini grada Pejë/Peć je oskrnavljena nakon što su nepoznate osobe provalile i vandalizirale crkvu grafitima, uključujući porukama kao što su „Allahu Akbar“ i „uklonite ovu crkvu odavde, ovdje su samo muslimani!“ Ovaj incident uslijedio je nakon odluke kosovskih vlasti da zabrane patrijarhu i episkopima Srpske pravoslavne crkve ulazak u zemlju.⁴⁵

Španija, 25. januar 2023. Muškarac je ubio ministranta, ranio svećenika i mačetom izbo još tri osobe uzvikujući antikršćanske uvrede, u dvije katoličke crkve u Algecirasu

* Sve reference na Kosovo, bilo da se odnose na teritoriju, institucije ili stanovništvo, u ovom tekstu treba tumačiti u potpunom skladu sa Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.

42 A/HRC/49/44 Rights of persons belonging to religious or belief minorities in situations of conflict or insecurity. Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Ahmed Shaheed, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 3. juni 2022., stavovi 16, 19 i 71.

43 „Ekstremizam“ je neprecizan pojam bez opšteprihvaćene definicije, što ga čini otvorenim za preširoka i nejasna tumačenja i otvara vrata samovoljnoj primjeni zakona. U skladu sa obavezama OSCE-a, terorizam i nasilni ekstremizam ne mogu i ne smiju se povezivati ni s jednom „rasom“, etničkom pripadnošću, nacionalnošću ili religijom. Vidjeti OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 31.

44 Takozvana „Islamska država“ ciljano je napadala nemuslimane, uključujući kršćane i Jazide. O ideološkim osnovama i uništavanju vidjeti: Paul Burke, *Global Jihadist Terrorism*, (Cheltenham, UK i Northampton, SAD: Edward Elgar Publishing, 2021).

45 *The Serbian Orthodox Church near Peć Desecrated*, saopštenje Eparhije Raško-prizrenske Srpske pravoslavne crkve, 14. maj 2024.

nakon večernje mise. Tokom napada, počinitelj je također uništavao vjerske predmete. Svećenik je hospitaliziran s teškim povredama vrata. Policija je navela da im je počinitelj već bio poznat jer je čekao deportaciju. Vrhovni sud Španije u svojoj presudi potvrdio je da se napad može klasificirati kao „usmjereni džihadistički napad“.

Turska, 28. januar 2024. Dvije naoružane osobe napale su katoličku crkvu u Istanbulu, izazvali su paniku tokom jutarnje mise i ubili jednog čovjeka. U optužnici uhapšeni osumnjičeni označeni su kao pripadnici takozvane „Islamske države“.⁴⁶

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Situacija pojedinaca koji prelaze na kršćanstvo donosi jedinstvene izazove i ranjivosti.

Ljudi koji pređu na kršćanstvo mogu se suočiti sa različitim oblicima neprijateljstva, uključujući krivična djela počinjena iz mržnje. Učestalost ovakve netolerancije može zavisiti od društvenih normi i općih političkih i kulturnih okolnosti. Žene koje prihvate kršćanstvo mogu biti posebno izložene riziku da budu kažnjene od strane svojih porodica kada se otkrije njihova nova vjera, uključujući i fizičko nasilje i prijetnje. Napadi i nasilje od strane članova porodice obično ostaju skriveni, jer se žrtve boje progovoriti, što značajno umanjuje pristup pravdi i podršci za žrtve.⁴⁷ Slične oblike neprijateljstva mogu doživjeti i kršćani koji napuste jednu kršćansku denominaciju i pređu u drugu, ili oni koji u potpunosti napuste kršćanstvo.

Kazahstan, 30. juni 2021. Jehovina svjedokinja u Šimkentu bila je kod kuće izložena prijetnji nožem, višestrukim udarcima i davljenju od strane svog supruga zbog svoje vjere. Nakon toga je bila oteta i odvedena u džamiju kako bi bila prisilno preobraćena. Kada su saznali za vjeru žrtve, policija je odbila poduzeti bilo kakvu radnju.

Uzbekistan, 7. maj 2021. Jehovinu svjedokinju u Karšiju pretukao je suprug jer je proučavala Bibliju i o tome učila svoju djecu. Žrtva je zadobila puknuće bubne opne.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

⁴⁶ Turkey arrests suspected Istanbul church attack planner linked to Islamic State, Reuters, 14. septembar 2024.

⁴⁷ The Persecution of Christian Women and Girls, Organizacija Open Doors, 2022, str. 6 i 13.

Stavovi zasnovani na savjesti koje zastupaju neki kršćani mogu ih učiniti ranjivim na krivična djela počinjena iz mržnje. Stavovi zasnovani na savjesti koje neki kršćani imaju o određenim društvenim, kulturnim i političkim pitanjima mogu ih učiniti metama krivičnih djela počinjenih iz mržnje, naročito u društvima gdje su ta pitanja veoma sporna i polarizirajuća. Ta pitanja mogu uključivati rodni identitet, prava LGBTI osoba, pobačaj, prigovor savjesti na vojnu službu ili upotrebu oružja, te odbijanje pozdravljanja državne zastave ili pjevanja državne himne.

Island, 25. juli 2022. Zastava duginih boja oslikana ispred crkve Grafarvogur je vandalizirana kada je nepoznati počinitelj napisao „LEVITSKI ZAKON 20:13“ na zastavi, što se odnosi na biblijski odlomak koji kaže: „Ako muškarac spava sa muškarcem kao sa ženom, obojica čine odvratno djelo. Obojica će biti pogubljeni. Neka njihova krv padne na njih.“ Crkva je osudila vandalizam, izjavivši: „Mi u crkvi Grafarvogur radije slijedimo poruku Isusa Krista, koji nam je rekao da volimo jedni druge. Vjerujemo da je svaka osoba voljeno Božje stvorenje koje ima pravo živjeti život za koji je stvoreno.“ Ovo je bio jedan u nizu ponovljenih napada na crkvu.

Tadžikistan, januar 2020. Jehovin svjedok koji se pozivao na savjest, bio je zadržan u vojnoj jedinici u blizini Dušanbea do suđenja, jer je odbio nositi oružje. Tamo su ga mučila šestorica vojnika. Nakon što je žrtva odbila obući vojnu uniformu, oborili su ga na pod i udarali u bubrege. Ruke su mu savili iza leđa, glavu pritisnuli vojničkom čizmom o pod, vrat priklještili koljenima i skinuli su mu pantalone kako bi mu prisilno obukli vojnu uniformu. Žrtva je izgubila svijest tokom napada i zadobila povrede. Ovo je bio jedan u nizu sličnih slučajeva u kojima su Jehovini svjedoci koji se pozivaju na savjest, bili pritvoreni i mučeni.

Sjedinjene Američke Države, 28. juni 2022. Zaposlenik katoličke crkve u Bellevueu napadnut je kamenom i sprejom od strane transrodne žene (biološki muškarac koji se identifikuje kao žena). Počinitelj je ošteti crkvena vrata, razbio staklenu ploču i ispisao uvredljive antikršćanske grafite na zid crkve: „lažov“, „religija mržnje“, „trunite u svom lažnom paklu“ i „mrzitelj žena“. Počinitelj je uhapšen i priznao je vandalizam i napad. Istražitelji su naveli da je bio ljut zbog odluke Vrhovnog suda SAD-a donesene sedmicu ranije, kojom je poništena presuda *Roe protiv Wadea*, kojom je presuđeno da abortus nije ustavno pravo.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

INTERSEKCIONALNOST

Intersekcionalnost je okvir koji se koristi za identifikaciju i razumijevanje načina na koji se preklapajući i međusobno povezani aspekti identiteta pojedinca, kao što su: spol, „rasa“⁴⁸, etnička pripadnost, klasa, vjera ili uvjerenje, invaliditet, seksualna orijentacija, rodni identitet, dob i migracijski status, mogu kombinirati i kreirati jedinstvena iskustva diskriminacije, nepovoljnog položaja ili privilegije. Umjesto izoliranog posmatranja tih karakteristika, intersekcionalnost naglašava kako one međusobno djeluju na kompleksan i neodvojiv način. Ovaj pristup je naročito važan za prepoznavanje iskustava onih koji su među najmarginaliziranijim u društvu, pošto se mogu suočiti sa višestrukim i kombiniranim oblicima nejednakosti i diskriminacije.⁴⁹

Žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje mogu biti meta na osnovu brojnih aspekata svog identiteta, što može dodatno povećati štetu koju doživljavaju.⁵⁰ Intersekcijski pristup razumijevanju takvih krivičnih djela osigurava da se kombinirani efekti različitih oblika diskriminacije u potpunosti uzmu u obzir. Ovaj pristup ne vodi samo do preciznijeg razumijevanja iskustava žrtava, već i poboljšava kvalitet prikupljanja podataka. On zahtijeva više od samog evidentiranja brojnih predrasudnih motiva; uključuje analiziranje načina na koji ti motivi međusobno djeluju i jačaju jedan drugoga, oblikujući razne i jedinstvene obrasce diskriminacije ili privilegije. Primjenom intersekcijske perspektive, odgovori na krivična djela počinjena iz mržnje mogu biti bolje prilagođeni i učinkovitiji, jer se zasnivaju na dubljem razumijevanju složene stvarnosti s kojom se žrtve suočavaju.

U sljedećem odjeljku su navedeni primjeri intersekcijskih antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje:

Rodna iskustva krivičnih djela počinjenih iz mržnje: Krivična djela počinjena iz mržnje protiv kršćanskih muškaraca i žena, dječaka i djevojčica, često se razlikuju po rodnom linijama. Kršćanke su posebno ranjive na nasilje povezano s religijom u domaćem okruženju. Pored toga što su agresivno ciljane nakon prelaska na kršćanstvo, izvještaji iz nekih država članica ukazuju da se kršćanke suočavaju s prisilnim brakovima, kućnim pritvorom, otmicama, sramoćenjem, isključivanjem, kao i seksualnim i psihološkim nasiljem. Posebno u Centralnoj Aziji postoje izvještaji o kršćanskim ženama i djevojkama koje su nakon prelaska na kršćanstvo⁵¹ bile prisiljene na brak s muslimanskim muškarcima.

48 Upotreba termina „rasa“ u ovom Priručniku ne podrazumijeva da ODIHR podržava bilo kakvu teoriju zasnovanu na postojanju različitih rasa. To je termin koji se široko koristi u međunarodnim standardima ljudskih prava, kao i u nacionalnom zakonodavstvu. U ovom Priručniku ovaj termin se koristi kako bi se osiguralo da su osobe koje se pogrešno smatraju pripadnicima druge „rase“ zaštićene od krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

49 Intersectionality Resource Guide and Toolkit – An Intersectional Approach to Leave No One Behind, UN PRPD i UN Women, 2022., str. 8.

50 Understanding the Needs of Hate Crime Victims, OSCE/ODIHR, 7. septembar 2020, str. 11.

51 Open Doors, The Persecution of Christian Women and Girls, str. 4–6 i 8.

„[Kada je moj muž pronašao moju Bibliju], tukao me satima, udarajući me po licu, rukama i nogama, dok je vikao pogrdne riječi na moj račun i govorio da sam izdala njega i pravog boga. Rekao je da on izdržava mene i djecu i da samo on ima pravo odlučiti u kojeg boga trebam vjerovati. U svom srcu znala sam da ne patim uzalud. Patim za ime Isusa Krista.“⁵²

Osim toga, odjeća za koju se smatra da predstavlja određenu vjeru ili uvjerenje, bez obzira na stvarnu religiju osobe, može doprinijeti rodno usmjerenim antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Naprimjer, časne sestre u redovničkoj odjeći ili osobe koje nose svećeničku odoru mogu posebno biti meta napada.

Austrija, 30. oktobar 2020. Katoličku časnu sestru staru 76 godina ošamario je mladić u autobusu u Gracu. Kao posljedica napada, žrtvi je ispaao slušni aparat.

Španija, 9. decembar 2023. Grupa Jehovinih svjedoka koja je obavljala vjerske aktivnosti na ulici bila je izložena prijetnjama smrću od strane muškarca u Santa Cruz de Tenerifeu. Počinitelj je izvršio seksualni napad na jednu Jehovinu svjedokinju kada se obnažio pred njom. Također je gađao kamenjem žrtve i njihova kolica s vjerskom literaturom, a jedna od njih je zapalio. Incident je prijavljen policiji.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Etnička i rasna predrasuda: Kršćani određene etničke pripadnosti ili nacionalnosti često se suočavaju sa krivičnim djelima počinjenim iz mržnje motiviranim kombinacijom antikršćanskih i rasističkih predrasuda. U etnički homogenim zemljama, pojedinci koji posjeduju fizičke ili kulturne karakteristike većinske populacije, ali pripadaju manjinskoj kršćanskoj zajednici, mogu biti izloženi povećanoj netoleranciji. Ponekad se smatraju „izdajnicima“ nacionalnog identiteta, za razliku od onih koji dolaze iz vidljivo različitih etničkih zajednica. U nekoliko država članica, crnačke kršćanske zajednice se smatraju drugačijim i tretiraju se drugačije u odnosu na većinski bijele kršćanske grupe, što dovodi do nejednakog nivoa rizika.

„U Švedskoj, crni afrički kršćani često se suočavaju sa ciljanom diskriminacijom u određenim okolnostima. Zabilježeni su agresivni incidenti protiv crnačkih afričkih kršćana, posebno kada obavljaju vjerske aktivnosti kao što su propovijedanje na ulici ili dijeljenje letaka s informacijama o afričkim kršćanskim događajima. Neki ljudi su otvoreno izražavali mišljenje da crnački afrički kršćani nemaju kredibilitet da govore o evanđelju bijelim ljudima, a u nekim slučajevima ta tvrdnja je izazvala kontroverzu.

52 Izjava žene iz Centralne Azije muslimanskog porijekla koja je prihvatila kršćanstvo. Njen muž je otkrio njenu tajnu vjeru i bila je prisiljena pobjeći. Vidjeti *What does persecution look like in Uzbekistan?* Open Doors, 2025.

Moguće je i da se sukobe s grupama bijelih ljudi, koji ih mogu fizički napasti ili ozlijediti ako sukob eskalira u nasilje.“

— vanredni profesor dr Anne Kubai, članica panela stručnjaka ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja⁵³

„Ne postoji pravna ili teološka prepreka za puno učešće [iz manjinskih etničkih zajednica u Ujedinjenom Kraljevstvu / globalne većine] anglikanaca u životu Engleske crkve. Preporuke su davane iznova, ali do sada nisu ostvarene. Smatramo da manjak volje ili prioritizacije, te prisustvo (sada priznatog) institucionalnog rasizma, osiromašuju Crkvu zbog nedostatka prisustva svih njenih članova na svim nivoima zajedničkog života.“

— Arhiepiskopska radna grupa za borbu protiv rasizma⁵⁴

Kršćanski članovi autohtonih zajednica su prijavili da doživljavaju marginalizaciju i uznemiravanje dok pokušavaju uskladiti svoju kršćansku vjeru sa autohtonim naslijeđem. Incidenti su zabilježeni kako unutar njihovih zajednica, tako i od eksternih izvora. U nekim državama članicama, naponi da se integriraju kršćanske i autohtone duhovne prakse naišli su na otpor, stigmatu, pa čak i formalne zabrane od strane vjerskih institucija.⁵⁵

Kanada, 21. juni 2021. Katolička crkva smještena u rezervatu Prve nacije zapaljena je na Nacionalni dan autohtonih naroda. Druga katolička crkva u susjednom rezervatu također je zapaljena istog dana. Incidenti su se dogodili ubrzo nakon što je prijavljeno da su ostaci 215 autohtone djece pronađeni u blizini bivše internatske škole kojom je upravljala Katolička crkva. Poglavar Indijanske Skupine Pentikton istaknuo je da napad pogađa i autohtone kršćane: „Postoje pomiješana osjećanja. Razumijem da u našoj zajednici postoji mnogo ljutnje [...] [ali] ova crkva postoji od 1911. godine. Bila je stub naše zajednice. Mnogi u našoj zajednici bili su članovi i učestvovali su u službama. Neki od naših starijina vezani su za crkvu i danas su došli ovdje vrlo tužni.“⁵⁶

Turska, 8. maj 2020. Crkva Armenijske apostolske denominacije bila je meta napada paljenjem kada je počinitelj pokušao zapaliti vrata crkve. Prilikom hapšenja, počinitelj je naveo da je napad motivisan percipiranom vezom između armenskog naroda i širenja virusa COVID-19.

53 Izjava dostavljena ODIHR-u za potrebe reprodukcije u ovom Priručniku, zasnovana na intervjuima provedenim u Štokholmu 2024. god.

54 *From Lament to Action*, Antirasistička radna grupa nadbiskupa, Engleska crkva, 2020., str. 20.

55 A/77/514 Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Ahmed Shaheed. Indigenous peoples and the right to freedom of religion or belief, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 10. oktobar 2022., stavovi 38 i 45.

56 Monique Tamminga, *Penticton band chief condemns suspicious burning of 2 Catholic churches*, Penticton Western News, 21. juni 2021.

Sjedinjene Američke Države, 9. januar 2022. Vjernici historijski crnačke metodističke crkve bili su ugroženi kada je crkva meta prijetnje bombom u Des Moinesu, Iowa. Slični incidenti usmjereni protiv kršćanskih crkava dešavali su se u zemlji u to vrijeme. Incident je bio istraživao kao krivično djelo počinjeno iz mržnje. Kongregacija je izdala saopćenje u kojem se navodi da smatraju kako napad nije bio zasnovan samo na religiji već je rasno motiviran.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Izbjeglice i migranti: Kršćanski migranti i izbjeglice u regionu OSCE-a mogu se suočiti sa intersekcijskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, motiviranih i vjerskom predrasudom i neprijateljstvom na osnovu njihovog statusa novopridošlica ili nedržavljana. Osobe koje su prešle na kršćanstvo i došle su izvan regiona OSCE-a prijavile su prijetnje i fizičke napade, ponekad počinjene od strane drugih migranata različitih vjera ili uvjerenja. Ovi incidenti se često dešavaju u centrima za smještaj migranata ili izbjeglica, gdje su osobe različitog porijekla smještene zajedno na duži period s ograničenom privatnošću. Nesigurnost, isključenost, frustracija i tenzije u takvim okruženjima mogu izazvati različite vrste incidenata motiviranih predrasudama, i obično su usmjereni prema grupama koje se smatraju ranjivim. Kako su mnogi od pogođenih incidentima izbjeglice koje bježe od progona u svojoj zemlji porijekla, uticaj takvih krivičnih djela počinjenih iz mržnje može dodatno pojačati traumu koju su već pretrpjeli i povećati njihovu potrebu za podrškom.

Armenija, 17. juli 2022. Iranac koji je tražio azil bio je prekriven dekom, pretučen i izložen prijetnjama od strane dva počinitelja zbog prelaska s islama na kršćanstvo. Žrtva je prijavila da su mu napadači prijetili riječima: „*ovo nije ni prvi ni posljednji put*“ i „*poslaćemo tvoje tijelo u Iran.*“

Austrija, 23. septembar 2021. Svećenici i zaposlenici katoličke biskupije bili su izloženi prijetnjama kada je oko 15 maskiranih muškaraca, članova desničarske mrzilačke grupe, upalo u njihovu poslovnu zgradu. Počinitelji su također donijeli transparente, letke i megafone u znak protesta zbog podrške biskupije spomen-obilježju za tražioce azila koji su poginuli u Sredozemnom moru.

Njemačka, 20. maj 2022. Dva Jehovina svjedoka — izbjeglica iz Ukrajine i 83-godišnja žena — bili su prisiljeni napustiti prihvatilište za izbjeglice, a starija žrtva je fizički napadnuta kada ju je vlasnica prihvatilišta srušila sa stolice. Incident se dogodio nakon što je počiniteljica saznala za vjerski identitet žrtava.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Seksualna orijentacija i rodni identitet: LGBTI kršćani mogu doživjeti specifične oblike krivičnih djela počinjenih iz mržnje koji su kombinacija antikršćanske predrasude i homofobije ili transfobije, posebno kada se njihov seksualni ili rodni identitet smatra izazovom za određene religijske vrijednosti. LGBTI kršćani iz migrantskih i određenih etničkih zajednica ponekad su izloženi povećanom riziku da postanu mete takvih krivičnih djela.

Estonija, 11. juni 2023. Estonska organizacija „*Udruženje kršćana homoseksualaca*“ održala je javni događaj „*Baltički ponos*“ (*Baltic Pride*) s finskim pastorom homoseksualcem u centru Talina. Mladić se pridružio diskusiji i tražio od učesnika da mu pokažu „pastora homoseksualca“. Zatim je nasilno napao pastora, udarivši ga nekoliko puta po licu i glavi. Kada je član grupe uspio odvući počinitelja, on je bacio nož na pastora, ranivši drugog člana zajednice. Počinitelj je tokom napada uzvikivao „*Bog mrzi homoseksualce*“. Članovi zajednice su zadržali počinitelja do dolaska policije. Žrtve su odvedene u bolnicu. Pastor je zadobio nekoliko slomljenih kostiju lica. Druge dvije žrtve zadobile su manje povrede. U objavi na društvenim mrežama nakon napada, pastor je govorio o „bolu nanesenom manjinama u ime Boga“ i zahvalio vlastima, medicinskom osoblju i prolaznicima koji su mu pomogli, i završio je porukom: „Nikada nećemo dozvoliti da mržnja pobijedi.“

Ovaj primjer preuzet je iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

II. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: ključne karakteristike⁵⁷

Mnoge karakteristike antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje zajedničke su sa karakteristikama drugih vrsta krivičnih djela počinjenih iz mržnje, posebno sa antisemitskim i antimuslimanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.⁵⁸ Važno je zapamtiti da krivična djela počinjena iz mržnje mogu biti počinjena iz brojnih razloga:⁵⁹

- Počinitelj može učiniti djelo iz ljutnje, ljubomore, pod pritiskom vršnjaka ili težnje za uzbuđenjem;
- Počinitelj možda nema lične osjećaje prema pojedinačnoj žrtvi, ali može imati neprijateljske misli ili osjećaje prema grupi kojoj žrtva pripada;
- Počinitelj može gajiti neprijateljstvo prema svim osobama za koje se smatra ne pripadaju grupi s kojom se on identifikuje;
- Na apstraktnijem nivou, meta može označavati princip ili vrijednost, kao što su rodna ravnopravnost, različitost ili multikulturalnost, kojima se počinitelj suprotstavlja: ili
- Kombinacija navedenog.

Prijetnja ili fizički napad prema osobi na osnovu njenog stvarnog ili percipiranog kršćanskog identiteta, ili ciljanje ljudi ili imovine zbog veze sa kršćanima, kršćanskim zajednicama ili organizacijama, predstavlja antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje.

S obzirom na različitost kršćanskih zajednica u regionu OSCE-a, krivična djela motivirana predrasudom prema kršćanima mogu poprimiti mnoge oblike i biti usmjereni na pojedince iz većinskih ili manjinskih denominacija. Žrtve mogu biti ciljane zbog svog kršćanskog identiteta, vjere ili prakse, ili zato što je njihova specifična denominacija

57 ODIHR je objavio informativnu brošuru kako bi pomogao relevantnim akterima u razumijevanju, prepoznavanju i reagiranju na krivična djela počinjena iz mržnje usmjerene protiv kršćana, koji je dostupan na sedam jezika. Vidjeti: *Anti-Christian Hate Crime*, OSCE/ODIHR, 21. juli 2018.

58 Za više informacija vidjeti: OSCE/ODIHR, *Understanding Anti-Semitic Hate Crimes* i OSCE/ODIHR, *Understanding Anti-Muslim Hate Crimes*.

59 OSCE/ODIHR, *Hate Crime Laws*, str. 17.

ili praksa povezana s određenim identitetskim karakteristikama, poput pripadnosti određenoj etničkoj grupi.

Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje mogu također ciljati zgrade ili institucije, uključujući kršćanska mjesta bogoslužjenja, groblja, spomenike ili privatnu imovinu povezanu s kršćanima ili kršćanstvom. Djela kao što su vandalizam imovine, grafiti ili skrnavljenja mjesta bogoslužjenja su uobičajene metode kojima počinitelji uznemiravaju ili zastrašuju kršćane.

1. POKAZATELJI PREDRASUDA

Pokazatelji predrasuda su „objektivne činjenice, okolnosti ili obrasci koji prate krivično djelo koji, sami ili u kombinaciji sa drugim činjenicama ili okolnostima, ukazuju da su postupci počinitelja bili motivirani, u cijelosti ili djelimično, bilo kojom vrstom predrasude.”⁶⁰ Kao takvi, pokazatelji predrasude predstavljaju ključno sredstvo za utvrđivanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Agencije za sprovođenje zakona trebaju evidentirati i dokumentirati sve motive i pokazatelje predrasude prisutne prilikom reagovanja na žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući i antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje.⁶¹ Pokazatelji predrasude su značajno sredstvo za policiju, tužioce i civilno društvo i mogu pomoći u procjeni da li se prijavljeni incident može smatrati krivičnim djelom počinjenim iz mržnje. Međutim, oni samostalno ne dokazuju da je počinitelj bio motiviran predrasudom. Umjesto toga, njihova svrha je pokretanje pažljive i sistematske istrage usmjerene ka otkrivanju dokaza.⁶² Kao takvi, nisu svi pokazatelji predrasude prihvatljivi kao dokaz na sudu.⁶³ U donjem tekstu je opis glavnih kategorija pokazatelja predrasuda za krivična djela počinjena iz mržnje, uključujući primjere kako se ti pokazatelji mogu potkrijepiti u antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

60 Model protokola Massachusetts-a za istragu krivičnih djela počinjenih iz predrasude; naveden u priručniku OSCE/ODIHR-a, *Hate Crime Data Collection and Monitoring*, str. 15.

61 Vidjeti i: *Improving the Recording of Hate Crime by Law Enforcement Authorities: Key Guiding Principles*, Skupina EU-a na visokom novou za borbu protiv rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije, decembar 2017.

62 *Using Bias Indicators: A Practical Tool for Police*, OSCE/ODIHR, 2017, str. 4.

63 Naprimjer, to može biti slučaj kada je žrtva/svjedok nespreman dati izjavu o pokazateljima predrasude ili kada su posredni dokazi proizašli iz pokazatelja predrasude neprihvatljivi u određenoj jurisdikciji ili su nedovoljni kao dokaz.

Glavne kategorije pokazatelja predrasude:

1. Percepcija žrtve, svjedoka ili stručnjaka
2. Komentari, pisane izjave, geste ili grafiti
3. Etničke, vjerske ili kulturološke razlike između počinitelja i žrtve
4. Organizirane mržilačke grupe
5. Mjesto i vrijeme incidenta
6. Obrasci ili učestalost prethodnih krivičnih djela ili incidenata
7. Priroda nasilja
8. Odsustvo drugih motiva

Percepcija žrtve, svjedoka ili stručnjaka

Percepcija žrtava ili svjedoka je od ključne važnosti za utvrđivanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Ako žrtva ili svjedok smatra da je počinitelj bio motiviran antikršćanskom predrasudom, incident bi se trebao istraživati kao potencijalno krivično djelo počinjeno iz mržnje. Pored toga, treća lica, kao što su organizacije civilnog društva, nezavisni stručnjaci ili kršćanske zajednice i organizacije, mogu prepoznati motive predrasude koji žrtvi ili svjedocima nisu bili očigledni i mogu prijaviti incident u skladu s tim. U takvom slučaju, lična procjena službenika za provedbu zakona da se radi o potencijalnom krivičnom djelu počinjenom iz mržnje može se uključiti kao pokazatelj predrasude.

Latvija, 23. juli 2023. Maskirani muškarac je vandalizirao luteransku crkvu u Rigi tako što je oštetio krstionicu i ikonu, prosuo pijesak i polio vodu po krstionici. Pri ulasku u crkvu, počinitelj je prijetio crkvenoj službenici da ne zove policiju jer će je fizički napasti, te je uputio prijetnje smrću pastoru župe. Pastor je smatrao da je napad mogao biti motiviran mržnjom prema kršćanskoj vjeri. Službenici za provedbu zakona pokrenuli su istragu i uhapsili su počinitelja.

Ovaj primjer preuzet je iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Komentari, pisane izjave, geste ili grafiti

Počinitelji krivičnih djela počinjenih iz mržnje često izražavaju svoje predrasude prije, tokom ili nakon počinjenog djela kako bi prenijeli poruku žrtvi, njihovoj zajednici i društvu u cjelini. Ove izjave, bilo da su to verbalne uvrede, komentari ili grafiti, mogu poslužiti kao snažan dokaz predrasudnog motiva. Također je važno prepoznati da takve poruke mogu ukazivati i na interseksijsku predrasudu, gdje se antikršćanski osjećaj kombinira s referencama na druge karakteristike, kao što su spol, seksualna orijentacija, etnička pripadnost, migrantski status ili invaliditet.

Sljedeća pitanja mogu pomoći pri utvrđivanju da li je krivično djelo motivirano anti-kršćanskom predrasudom:

- Da li je osumnjičeni imao bilo kakve izraze ili geste vezane za pripadnost žrtve ili percipiranu pripadnost kršćanstvu, kršćanskoj zajednici ili kršćanskoj organizaciji prije, tokom ili nakon incidenta? Treba uzeti u obzir da različite fraze i reference mogu imati različita značenja ovisno o kršćanskoj denominaciji. (vidjeti [Aneks 2](#)).
- Da li je osumnjičeni objavio bilo kakav „manifest“ na društvenim mrežama koji ukazuje na antikršćansku predrasudu kao motiv incidenta?
- Da li su na mjestu incidenta bile prisutne pisane izjave, crteži, oznake, simboli ili grafiti koji sugerišu antikršćansku predrasudu? To može uključivati antikršćanske ili antireligijske simbole (kao što su one koje su povezane sa satanizmom ili anarhizmom), ili poruke koje napadaju strukture, doktrinu ili učenja kršćanske zajednice. Naprimjer, grafit s porukom: „paljenje crkve je jedini način da se osigura sloboda.“
- Ako je meta bila mjesto od vjerskog ili kulturnog značaja, da li je na mjestu incidenta namjerno ostavljen uvredljiv predmet (poput urina ili izmeta), ili su predmeti od vjerskog značaja za kršćansku zajednicu oskrnavljeni?

Gruzija, 7. juli 2023. Dvije Jehovine svjedokinje gađane su kamenjem i fizički napadnute od strane žene koja je vikala pogrdne vjerske uvrede o Jehovinim svjedocima dok su obavljale vjerske aktivnosti u susjedstvu. Jedna žrtva je udarena štapom po stomaku i nogama.

Španija, 21. juli 2022. Katolički svećenik primio je pismo koje je sadržavalo prijetnje smrću i reference na historijski progon katolika u zemlji. Počinitelj je napisao: „Gorićeš kao 36.“, aludirajući na početak španskog građanskog rata 1936. godine, kada su hiljade svećenika, monaha i časnih sestara ubijeni, a crkve spaljene.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Etničke, vjerske ili kulturološke razlike između počinitelja i žrtve

Razlike u vjeri, etničkoj pripadnosti ili kulturi između počinitelja i žrtve mogu poslužiti kao pokazatelji predrasude. Ovo je posebno važno kada su žrtve vizuelno prepoznatljive kao članovi određene grupe, naprimjer kroz vjersku odjeću. Sljedeća pitanja mogu pomoći u razjašnjavanju konteksta krivičnih djela i utvrđivanju da li je mogao biti motiviran antikršćanskom predrasudom:

Da li počinitelj podržava grupu koja je poznata po neprijateljstvu prema kršćanima ili prema određenoj kršćanskoj denominaciji?

- Da li je žrtva bila vizuelno prepoznatljiva kao kršćanin, npr. osoba koja nosi ogrlicu s krstom ili odjeću svećenika?
- Da li je meta bila pripadnik klera, naprimjer svećenik ili časna sestra?
- Da li su žrtve bile ciljane dok su komunicirale o svojoj vjeri ili dijelile vjerske materijale?
- Da li je žrtva konvertit na kršćanstvo?
- Da li je krivično djelo počinjeno protiv osobe koja je javno zagovarala prava kršćana i kršćanskih zajednica? Takva osoba može, naprimjer, imati poziciju unutar svoje kršćanske zajednice ili služiti kao zagovornik ljudskih prava ili branitelj prava kršćana.
- Da li je za vrijeme incidenta žrtva učestvovala u aktivnosti koju je organizirala kršćanska zajednica, kršćanska organizacija ili organizacija koja bi se mogla percipirati da je povezana s kršćanskim zajednicama?

Kazahstan, 24. februar 2023. Dva muškarca su udarila šakama i nogom u stomak Jehovinog svjedoka i prijetila mu ispred stambene zgrade u Karagandi dok je obavljao vjerske aktivnosti u naselju. Počinitelji su žrtvu zadržavali i prijetili joj tokom 20 minuta.

Poljska, 28. maj 2023. Katolički svećenik star 30 godina, odjeven u svećeničku odjeću, udaren je šakom u potiljak i lice od strane muškarca koji je uzvikivao antikršćanske uvrede, pri čemu je zadobio lakše povrede. Incident se dogodio dok se žrtva vraćala sa nedjeljne mise.

Ovi primjeri su preuzeti iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Organizovane mrzilačke grupe

Iako nisu sva krivična djela iz mržnje počinjena od strane organizovanih mrzilačkih grupa, pojedinci povezani s tim grupama često su uključeni u takve kriminalne aktivnosti. U slučaju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uloga organiziranih mrzilačkih grupa posebno je značajna u kontekstu manjinskih kršćanskih denominacija i u zemljama gdje kršćani čine manjinu.

Potvrdni odgovori na bilo koje od sljedećih pitanja mogu poslužiti kao pokazatelji predrasude:

- Da li osumnjičeni pripada mrzilačkoj grupi koja zagovara netoleranciju prema kršćanima?
- Da li osumnjičeni ima prošlost ili je krivično kažnjavao za djela koja ukazuju na ranije učešće u sličnim antikršćanskim aktivnostima, uključujući ciljanje drugih grupa?
- Da li je osoba na društvenim mrežama izrazila podršku organizaciji koja zagovara netoleranciju prema kršćanima?
- Da li su tokom incidenta primijećeni bilo kakvi predmeti ili simboli povezani s organiziranim mrzilačkim grupama (npr. grafiti mržnje, tetovaže)? Važno je napomenuti da tetovaže mogu nositi različita značenja, uključujući naklonost prema grupi, političko izražavanje ili jednostavno lični ili modni izbor.
- Da li je organizirana mrzilačka grupa nedavno izdala prijetee izjave usmjerene protiv kršćana i kršćanskih zajednica? Da li je neka organizirana mrzilačka grupa kasnije preuzela odgovornost za krivično djelo?
- Da li se incident dogodio tokom ili neposredno nakon događaja koji je organizirala mrzilačka grupa, kao što je javni skup, ili nakon aktivnosti grupe u blizini mjesta incidenta?

Njemačka, 8. januar 2023. Jehovina svjedokinja bila je izložena prijetnjama smrću od strane muškarca koji je držao pištolj na njenoj glavi dok je uzvikivao neonacističke prijetnje zbog njenih vjerskih aktivnosti u ulici Frankfurt-Oder. Počinitelj je također pokazao nacistički pozdrav i uzvikivao: „Svi Jehovini svjedoci trebaju biti ubijeni.“

Turska, 18. septembar 2023. Lider nacionalističke mrzilačke grupe prijetio je protestantskom pastoru i njegovoj zajednici podsticanjem mržnje prema njima na društvenim mrežama. Počinitelj je javno naveo imena pastora i članova zajednice u govoru i podijelio ih na društvenim mrežama.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Mjesto i vrijeme

Mjesto i vrijeme krivičnih djela također mogu poslužiti kao pokazatelji antikršćanske predrasude. Iako incident koji se dogodio u ili u blizini kršćanskog mjesta bogoslužnja ili mjesta od vjerskog značaja sam po sebi ne dokazuje motiv predrasude, to je relevantan

faktor koji bi trebao podstaći organe za sprovođenje zakona da istraže dodatne pokazatelje namjere počinitelja.

Odgovori na sljedeća pitanja mogu otkriti pokazatelje predrasude:

- Da li je mjesto krivičnih djela općenito poznato ili percipirano kao područje povezano s određenom kršćanskom grupom ili zajednicom?
- Da li je meta bilo mjesto od vjerskog ili kulturnog značaja za kršćane, kao što je kršćansko mjesto bogoslužjenja, groblje ili spomenik? Vrste napada na imovinu uključuju oštećenje ili uništavanje vjerskih predmeta, uključujući statue, relikvije, artefakte, vitraže ili jaslice, krađu liturgijske opreme i paljevinu.
- Da li se incident dogodio na datum značajan za žrtve ili počinitelje, bilo iz vjerskih (npr. Božić ili Uskrs), historijskih ili političkih razloga?
- Da li se incident dogodio ubrzo nakon promjene vjerskog sastava određenog područja, poput uspostavljanja prvog mjesta bogoslužjenja za određenu kršćansku denominaciju?

Danska, 29. decembar 2023. Jehovini svjedoci su bili izloženi prijetnjama kada je u poštanski sandučić ureda Jehovinih svjedoka ubačena pirotehnička bomba. Ovo je bio drugi napad bombom na taj ured te godine.

Francuska, 8. decembar 2021. Trideset učesnika katoličke procesije sa bakljama povodom katoličkog praznika bilo je izloženo uvredama i prijetnjama od strane oko deset počinitelja, uključujući izraze poput „Kafiri“ („nevjernici“) i „Wallah [kunem se] na Kur'an, prerezat ću ti vrat.“ Učesnici su također gađani vodom i bakljom, koju je počinitelj oteo od jednog od učesnika.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Obrasci ili učestalost prethodnih krivičnih djela ili incidenata

Krivična djela počinjena iz mržnje često nisu pojedinačni incidenti, već su dio šireg obrasca dešavanja. Sljedeća pitanja mogu pomoći u utvrđivanju da li je incident bio motiviran antikršćanskom predrasudom:

- Da li je mjesto bogoslužjenja, lokacija, spomenik ili objekat napadnut u nekom ranijem antikršćanskom incidentu? Da li su se prethodno desili slični incidenti koji ciljaju određenu kršćansku zajednicu u tom području?

- Da li je žrtva ranije bila meta krivičnih djela motiviranog predrasudom? Da li je nedavno primila uznemirujuće ili prijeteće poruke ili telefonske pozive po osnovu svog kršćanskog identiteta ili pripadnosti kršćanskoj zajednici?
- Da li je došlo do nedavnog porasta antikršćanskih incidenata u lokalnom području? Jesu li ranije primijećene slične metode i obrasci?
- Da li se u lokalnom području nedavno dijelila antikršćanska literatura ili poruke, uključujući i *online* sadržaje?
- Da li osumnjičeni imaju historiju učešća u krivičnim djelima motiviranim antikršćanskom predrasudom?

Italija, 31. decembar 2021. Figura Isusa Krista ukradena je iz jaslica ispred katedrale tokom noći. Ovo je bio jedan u nizu sličnih incidenata koji su se dogodili u tom području tokom Božića.

Sjedinjene Američke Države, 1. april 2021.godine. Časne sestre u katoličkom samostanu bile su ugrožene kada su noću ispaljeni meci u zgradu. Nekoliko metaka je pogodilo zidove dvije spavaće sobe dok su časne sestre spavale. Ovo je bio jedan u nizu od tri pucnjave usmjerene na samostan tokom Korizme. Lokalni organi za provedbu zakona pokrenuli su istragu o pucnjavama i pružili dodatnu zaštitu samostanu.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Priroda nasilja

Krivična djela počinjena iz mržnje, kao izrazi odbacivanja ciljane grupe, često su karakterizirani visokim stepenom nasilja, štete i brutalnosti. Također mogu sadržavati ponižavajuće postupanje s ciljem narušavanja dostojanstva žrtava. Sljedeća pitanja mogu pomoći u utvrđivanju potencijalnih pokazatelja predrasude:

- Kakva je bila priroda incidenta? Naprimjer, da li je počinitelj zapalio vjerske predmete ili izvršio uvredljive radnje unutar kršćanskog mjesta bogoslužjenja? Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje mogu također ciljati simboličke predmete, poput posvećenih hostija, koje predstavljaju tijelo Krista u teologiji određenih kršćanskih denominacija.
- Da li je incident uključivao neizazvano i ekstremno nasilje ili ponižavajuće postupanje?

- Da li je incident izveden javno ili je osmišljen da bude javan, npr. putem snimanja i objavljivanja na društvenim mrežama?
- Da li je djelo moglo biti motivirano dobro poznatim antikršćanskim krivičnim djelom ili je namjera bila da se ponovi to djelo? To može uključivati *online* ili uživo pozivanje na prethodno antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje prije, tokom ili nakon incidenta.
- Da li je incident pokazivao tipične metode i obrasce povezane s organiziranom mržilačkom grupom? Da li je korišten specifičan jezik protiv kršćanstva ili kršćanskih zajednica koji bi mogao ukazivati na ideologiju promoviranu od strane mržilačkih grupa?

Španija, 3. novembar 2023. Musliman je putem društvenih mreža objavio prijetnje protiv kršćana, Jevreja i LGBTI zajednice, hvaleći prethodno ubistvo katoličkog zvonara kojeg je ubio musliman u crkvi u Algecirasu početkom godine. Muškarca je priveda policija nakon što je istragom otkriveno da pokušava kupiti oružje i pancirne prsluke.

Uzbekistan, 9. april 2023. Nekoliko kršćanskih baptističkih vjernika brutalno je pretučeno i udarano električnim palicama i drugim sredstvima od strane policije koja je upala u njihovu molitvenu kuću na Uskrs. Policija je također uhapsila tri člana crkve.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Izostatak drugih motiva

Odsustvo alternativnih motiva može ukazivati na potencijalni motiv zasnovan na predrasudi. Krivična djela počinjena iz mržnje često ciljaju pojedince kao percipirane predstavnike određene grupe. Zbog toga, izbor žrtve može izgledati nasumično, a zbog nedostatka bilo kakve osobne povezanosti između počinitelja i žrtve, nijedan jasan motiv ne može biti očigledan. Međutim, u takvim slučajevima ne treba zanemariti mogućnost motiva zasnovanog na predrasudi.

2. VRSTE ANTIKRŠĆANSKIH KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE

Postoje dvije glavne kategorije krivičnih djela počinjenih iz mržnje: napadi na pojedince — uključujući ubistvo, druge nasilne napade i prijetnje — i napadi na imovinu. Spekter krivičnih djela motiviranih antikršćanskom predrasudom je širok, od visoko profiliranih napada do manjih incidenata koji, ako se ne rješavaju adekvatno, mogu eskalirati. Ove napade mogu počiniti pojedinci koji djeluju sami ili kao dio organizirane mržilačke grupe.

Napadi na pojedince

Pojedinci mogu biti ciljani iz različitih razloga, često zbog karakteristika koje ih čine prepoznatljivim kao kršćane. Ovo uključuje osobe koje predstavljaju kršćanske zajednice ili organizacije, nalaze se u blizini kršćanskih mjesta bogoslužjenja, vjerskih lokacija, spomenika i drugih objekata, koje učestvuju u javnim kršćanskim događajima, obilježavaju kršćanske praznike ili pripadaju manjinskim ili etničkim grupama povezanim s određenom kršćanskom denominacijom ili se tako percipiraju.

Djela motivisana antikršćanskom predrasudom mogu također pogađati pojedince koji imaju društvene, osobne ili profesionalne veze s kršćanima. Osim toga, oni koji se zalažu protiv netolerancije prema kršćanima ili podižu svijest o netoleranciji i diskriminaciji prema kršćanima također mogu postati žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Međutim, nisu sva krivična djela koja su usmjerena protiv kršćana, ili onih koji se percipiraju kao kršćani, klasificirana kao antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Prema shvatanju OSCE-a, krivično djelo počinjeno iz mržnje mora biti motivirano predrasudom prema kršćanima. Stoga, ako je incident, u kojem je žrtva kršćanin, motiviran političkim ili ideološkim razlozima, ili predstavlja nasumično krivično djelo, on se vjerovatno neće klasificirati kao antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje.⁶⁴

a. Ubistvo

U posljednje vrijeme zabilježene su smrtni slučajevi u regionu OSCE-a gdje dokazi ukazuju da su napadi bili motivirani antikršćanskom predrasudom.

Francuska, 10. maj 2022. Četrdesetogodišnjeg muškarca napao je čovjek s leđa i izbo ga nožem na smrt ispred njegove dvoje djece dok ih je uzimao iz katoličke škole u Marseju. Počinitelj je kasnije izjavio da je ovo djelo počinio iz vjerskih razloga „u ime Boga“.

Njemačka, 9. mart 2023. Nekoliko osoba je ubijeno u pucnjava tokom službe u Kraljevskom domu Jehovinih svjedoka u Hamburgu. Počinitelj je bio bivši član zajednice koji je prethodno izražavao mržnju prema Jehovinim svjedocima.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

⁶⁴ Naprimjer, u novembru 2021. godine u Siedlceu, Poljska, teško premlaćivanje katoličkog monaha tokom šetnje u parku, što je dovelo do njegove smrti, prvobitno je istraživano kao moguće antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje. Ipak, istraga je utvrdila da je napad počinio serijski ubica, bez dokaza da je bio motiviran anti-kršćanskom predrasudom. Alicja Franczuk, Rafał J. brutalnie skatował młotkiem księdza Adama. To nie jedyna jego ofiara. Nowe fakty, Varšava, 30. decembar 2022.

b. Ostali nasilni napadi

Ostale vrste nasilnih antikršćanskih napada zabilježeni u državama OSCE-a uključuju:

- Otmice
- Seksualno zlostavljanje
- Razbojništvo
- Povlačenje ili nasilno oduzimanje vjerske literature ili drugih predmeta žrtve
- Upotrebu oružja, poput vatrenog oružja, eksplozivnih naprava, noževa i bejzbol palica
- Fizički napad, kao što su tuče, hvatanje, guranje, udaranje ili slični napadi

Nasilni napadi usmjereni protiv kršćana mogu dovesti do ozbiljnih fizičkih, emocionalnih i psiholoških povreda, što često iziskuje hospitalizaciju, medicinsku njegu i savjetovanje za žrtve.

Francuska, 14. januar 2020. Dvanaestogodišnjeg dječaka srpskog porijekla brutalno je napalo pet drugih jedanaestogodišnjih učenika zato što nije skinuo lančić s križem koji je nosio ispod odjeće. Počinioci su žrtvu oborili na tlo i udarali ga nogama po cijelom tijelu, uslijed čega je zadobio teške povrede lica i genitalija.

Ujedinjeno Kraljevstvo, 15. oktobar 2023. Muškarac koji je prešao s islama na kršćanstvo izboden je nožem od strane svog cimera, muslimana, zbog njegove navodne vjerske izdaje. Počinilac je bio naoružan s dva noža kada je razvalio vrata sobe svog cimera i povikao “Allahu Ekber” – Bog je velik – prije nego što ga je izbo nekoliko puta, uključujući i u grudi. Prema riječima tužioca, cimeri su se isprva slagali sve dok počinilac nije saznao da je žrtva prešla na kršćanstvo. Tužilac je naveo da je počinilac smatrao žrtvu otpadnikom i “stoga nekim ko zaslužuje da umre”.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

c. Prijetnje

Prijavljene su i prijetnje usmjerene prema članovima kršćanske zajednice i svećenstva. One obuhvataju različite oblike krivičnih djela, uključujući prijetnje smrću i bombaškim napadom. Mogu biti upućene putem pošte, e-maila, društvenih mreža, telefonskih poziva, osobnih sukoba, grafita na kršćanskim objektima ili na druge načine. Često sadrže antikršćanske slogane i simbole, i prenose poruke nasilja, ubistva i uništenja usmjerene protiv kršćanske zajednice.

Latvija, 29. maj 2023. Jehovinim svjedocima u Rigi prijetio je muškarac dok su obavljali vjerske aktivnosti na ulici. Počinitelj je također bacio u rijeku kolica žrtava u kojim je bila vjerska literatura.

Srbija, 23. oktobar 2021. Prijeteće pismo koje je sadržavalo ksenofobične uvrede i prijetnje smrću ostavljeno je u poštanskom sandučiću lokalne Slovačke evangeličke crkve u Begeču. Pismo je sadržavalo prijetnje: „ako imate imalo pameti, idite! Ako ne, čeka vas pakao kao naše Srbe na Kosovu!“ Ova zajednica je i ranije primala slične prijetnje.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Napadi na imovinu

Prema izvještavanju ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, napadi na imovinu su najčešća vrsta antikršćanskih incidenata u regionu OSCE-a. Ovi napadi uglavnom ciljaju kršćanska mjesta bogoslužjenja, groblja i spomenike.⁶⁵ Antikršćanski napadi na imovinu mogu biti izvršeni na sljedeće načine:

- Paljevina
- Bacanje zapaljivih i eksplozivnih naprava (npr. Molotovljevi kokteli)
- Bacanje kamenja kroz prozore
- Crtanje grafita ili postavljanje antikršćanskih postera i naljepnica na zidove, vrata ili grobove
- Oštećivanje vjerskih predmeta, relikvija i artefakata
- Prevratanje nadgrobničkih spomenika ili drugo oštećivanje groblja
- Provale
- Hakerski napadi
- Krađa

Ako se slogan ili simbol koji ukazuje na antikršćansku predrasudu koristi za oštećenje imovine koja nije direktno povezana s kršćanskom zajednicom, djelo i dalje može predstavljati antikršćanski incident. Naprimjer, vandalizam na zgradama vlade, historijskim spomenicima ili sportskim događajima koji uključuju antikršćanski grafit ili simboliku u skladu je sa OSCE-ovim shvatanjem krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Nasuprot tome, krivična djela poput vandalizma, provale ili krađe usmjerena prema kršćanskoj zajednici, ali motivirana oportunizmom ili finansijskom dobiti, ne bi se smatrala antikršćanskim krivičnim djelom počinjenim iz mržnje.

⁶⁵ 2023 Hate Crime Report, OSCE/ODIHR, 2023.

Bosna i Hercegovina, 9. maj 2021. Fasada katoličke crkve u Bihaću vandalizirana je antikršćanskim grafitom prije nedjeljne mise. Vanjski zid crkve je ofarban sprejom uz natpis: „Isus je pedofil“. Crkva je prethodno bila meta sličnog incidenta.

Švedska, 24. januar 2021. Protestantska crkva u Stokholmu, stara 800 godina, bila je meta napada paljevinom kada su dvije eksplozivne naprave bačene na kapiju i zgradu i razbile prozore. Još jedno mjesto za sastanke ove vjerske zajednice bilo je meta bombaškog napada dvije godine ranije, a istraga nije rezultirala osudom ovog napada.

Ovi primjeri preuzeti su iz Izvještaja ODIHR-a o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

III. Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: uticaj

Uticaj krivičnih djela počinjenih iz mržnje na pojedinačne žrtve je obično ozbiljniji nego uticaj drugih vrsta krivičnih djela.⁶⁶ Ciljanje aspekata identiteta pojedinca može izazvati duboku i dugotrajnu psihološku traumu. Ova agonija je često pojačana u slučajevima kada postoji više motiva predrasude ili kada žrtve pripadaju marginaliziranim ili ranjivim grupama.

Osim što nanose štetu pojedinačnim žrtvama, krivična djela počinjena iz mržnje služe kao „krivična djela s porukom“, jer šalju opći pokazatelj netolerancije zajednici žrtve i društvu u cjelini. Svako antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje prenosi poruku isključivanja i obezvređivanja — ne samo ciljanoj osobi, već i kršćanskim zajednicama općenito — uz tvrdnju da „ne pripadaju“ ili da „nisu dobrodošli“. Druge grupe također mogu doživjeti pojačani strah, shvatajući da i one same mogu postati meta.⁶⁷

Pored dugotrajne traume koju nanose žrtvama, njihovim porodicama i zajednicama, krivična djela počinjena iz mržnje podrivaju društvenu koheziju raspirivanjem straha i podjele. Kada se antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje ne rješavaju efikasno, ciljane zajednice mogu izgubiti povjerenje u državne institucije, a tenzije između grupa mogu eskalirati.⁶⁸ Tolerisanje, odobravanje ili zanemarivanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje direktno je u suprotnosti sa dugogodišnjim i jasnim obavezama država članica OSCE-a da promoviraju toleranciju, podstiču međusobno poštovanje i razumijevanje, te osiguraju slobodu vjere ili uvjerenja. Posljedice takve pasivnosti idu dalje od kršćanskih zajednica i utiču na strukturu društva u cjelini.

UTICAJ SIGURNOSNIH IZAZOVA I ANTIKRŠĆANSKIH KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE NA IZRAŽAVANJE KRŠĆANSKOG IDENTITETA

Strah od viktimizacije može podstaći kršćane da budu oprezniji, čak do nivoa samocenzure u javnim prostorima, ograničavajući njihovu mogućnost da u potpunosti ostvaruju slobodu vjere ili uvjerenja. Ovo oklijevanje u izražavanju vjerskog identiteta može se ispoljavati na različite načine:

66 Hate Crime Victims in the Criminal Justice System. A Practical Guide, OSCE/ODIHR, 9. april 2020. str. 29.

67 Model Guidance on Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims in the Criminal Justice System, OSCE/ODIHR, 4. oktobar 2021., str. 11.

68 OSCE/ODIHR, Understanding the Needs of Hate Crime Victims, str. 8.

- **Selektivno otkrivanje:** Kršćani mogu odlučiti da ne otkrivaju informacije o svom vjerskom identitetu u određenim okruženjima, izbjegavajući otvorenu diskusiju o svojoj vjeri ili raspodjelu literature iz sigurnosnih razloga. Konvertiti na kršćanstvo, posebno žene i mladi, mogu se osjećati primoranim da sakrivaju Biblije ili vjerske materijale iz straha od nasilja članova domaćinstva koji ne dijele njihova uvjerenja.
- **Ograničenja u nošenju vjerske odjeće:** Pojedinci mogu izbjegavati nošenje vidljive vjerske odjeće, kao što su svećenički odjevni predmeti, kako bi spriječili neželjenu pažnju ili uznemiravanje.
- **Sakrivanje vjerskih simbola:** Neki kršćani mogu odlučiti da sakriju ili diskretno prikazuju kršćanske simbole, naprimjer krst, kako bi izbjegli potencijalno negativne reakcije.
- **Potiskivanje vjerskih praksi u restriktivnim okruženjima:** U okruženjima kao što su zatvori ili centri za prihvat ili pritvor migranata i izbjeglica, kršćani se mogu suzdržavati od posjedovanja Biblije ili obavljanja molitve zbog straha od napada. Slično tome, u zemljama gdje je kršćanski identitet stigmatiziran unutar oružanih snaga i gdje je vojna služba obavezna za muškarce, kršćanski regruti mogu izbjegavati nošenje vjerskih tekstova, prikazivanje simbola ili prakticiranje vjere kako bi se zaštitili od diskriminacije ili neprijateljstva od strane kolega i nadređenih.
- **Promjena imena:** Pojedinci mogu izmijeniti ili usvojiti neutralna imena kako bi smanjili jasnu povezanost sa kršćanstvom i smanjili rizik da budu meta.
- **Oklijevanje u prijavljivanju vjerskog identiteta:** Kada nacionalni sistemi zahtijevaju izjašnjavanje o vjerskoj pripadnosti, neki kršćani mogu biti oklijevati da otkriju svoju vjeru.
- **Odricanje od vjerskog izuzeća:** U obrazovnim ustanovama gdje kršćani imaju pravo da odustanu od vjeronauke, neki od njih će se možda odreći od ostvarivanja prava na pohađanje vjeronauke iz straha od negativnih posljedica ili neželjene pažnje.

„U azilantskom centru, muslimani su otkrili kroz moje čitanje Biblije da sam kršćanin. Dobio sam prijetnje smrću. Željeli su da se vratim u islam. Direktor je rekao da je nemoćan i da me ne može zaštititi. Kada sam se uplašio za svoj život, prijavio sam incident socijalnom radniku, koji je napisao izvještaj o tome. Prijetnje smrću su se i dalje pojačavale. Prevoditelj je želio umanjiti prijetnje i prikriti ih od socijalnih službi. Ured je dao instrukciju upravi centra da mi pruže veću sigurnost. Ali nisu se osjećali sposobnim da to i urade. Zato sam premješten u drugo prihvatilište.”⁶⁹

UTICAJ SIGURNOSNIH IZAZOVA I ANTIKRŠĆANSKIH KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE NA KRŠĆANSKU VJERSKU PRAKSU, ZAJEDNICU I DRUŠTVENI ŽIVOT

Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje mogu izazvati strah u kršćanskim zajednicama, a pojedinci će se osjećati ranjivim i zabrinutim zbog mogućih budućih napada. Posljedica toga je da sigurnosni izazovi proizašli iz ovakvih incidenata mogu imati značajan uticaj na vjerski, zajednički i društveni život kršćana na više načina, sa posebno štetnim efektima na kolektivno ostvarivanje slobode vjere ili uvjerenja:

- **Suzdržanost da učestvuju u vjerskim službama:** Sigurnosne prijetnje proizašle iz krivičnih djela počinjenih iz mržnje, poput napada na mjesta bogoslužjenja, mogu odvratiti kršćane od prisustvovanja vjerskim službama i okupljanjima zbog brige za ličnu sigurnost.
- **Oklijevanje da se javno promoviraju vjerski festivali i događaji:** Strah od potencijalnih napada može obeshrabriti zajednice da organiziraju ili javno promoviraju vjerske festivale, proslave i druge događaje. Kršćani mogu izbjegavati podjelu javnih poziva ili najavljivanje vjerskih praznika, poput Božića i Uskrsa, ili drugih vjerskih okupljanja.
- **Zatvaranje društvenih inicijativa koje vode kršćanske organizacije:** Ponavljano ciljanje institucija koje vode kršćani — poput škola, bolnica i humanitarnih agencija — može dovesti do njihovog zatvaranja. To ne samo da ograničava društveno angažiranje kršćanskih zajednica, već i smanjuje njihovu mogućnost da izražavaju svoju vjeru kroz službu široj zajednici.
- **Izolacija zajednice:** Stalne prijetnje, u kombinaciji sa neadekvatnim ili neefikasnim odgovorima organa za provedbu zakona i državnih organa vlasti, mogu dovesti do toga da se kršćanske zajednice odluče za samoizolaciju, isključivanje iz šireg društva i saradnje s javnim institucijama.

69 Izjava kršćana iz Iraka koji je u izbjeglištvu u Njemačkoj. Mangelnder Schutz religiöser Minderheiten in Deutschland. Religiös motivierte Übergriffe auf 743 christliche Flüchtlinge in deutschen Asylunterkünften, Open Doors Njemačka, str. 26 (na njemačkom jeziku).

- **Finansijsko opterećenje zbog sigurnosnih mjera:** U situacijama kada organi vlasti nisu sposobni ili voljni osigurati adekvatnu zaštitu, kršćanske zajednice mogu se osjećati primoranim da investiraju u privatnu zaštitu svojih vjerskih objekata, društvenih centara i drugih objekata. Ovi troškovi mogu značajno opteretiti resurse zajednice, posebno kod manjih kršćanskih grupa s ograničenim finansijskim sredstvima ili manjom podrškom države.
- **Preseljenje:** U ekstremnim slučajevima, stalni sigurnosni izazovi i nedostatak institucionalne podrške mogu prisiliti kršćanske zajednice na preseljenje —ili na drugo područje zemlje, ili u inostranstvo — u potrazi za sigurnošću i slobodom prakticiranja svoje vjere.

„Za nas je s vremenom ovo postalo iscrpljujuće. Kada smo u Crkvi Svetog Križa, uvijek smo na oprezu, uvijek spremne reagirati na bilo kakav nedostatak poštovanja prema mjestu, ljudima ili proslavama koje se tamo održavaju. [...] Ovo stalno stanje pripravnosti sprečava nas da živimo molitvu onako kako se ona živi u našem benediktinskom pozivu. [...]

„Bile smo u mogućnosti surađivati s općinom — posebno mislimo na „ulične medijatore“ — s policijom — i nacionalnom i općinskom — sa Samu Social [općinskom službom za hitnu humanitarnu pomoć] i tako dalje. Baš zato što smo „pokušale sve“, možemo reći da ne možemo učiniti „više“. Uzimajući u obzir sve ove faktore, smatrale smo da je teško zamisliti budućnost u ovakvoj atmosferi nesigurnosti. Na kraju smo odlučile vratiti se u Champagne kako bismo bile bliže svom izvoru: samostanu naših sestara, benediktinki Svetog Thierra. [...]

„Pomirile smo se s ovom odlukom, ali odlazimo teškog srca. [...] Biće nam teško napustiti vas, ostaviti vas ovdje.“

— Pismo zajednici od dvije časne sestre koje su se osjećale prisiljene napustiti Nantes, Francuska, zbog konteksta nesigurnosti i ponovljenih uvreda i nasilja.⁷⁰

Odgovori vlasti i šire društvene zajednice na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje igraju ključnu ulogu u oblikovanju uticaja tih djela na pojedince i zajednice kršćana. Ti odgovori mogu ili pojačati ili osporiti netoleranciju koja podstiče ovakva krivična djela. Aktivna istraga, krivično gonjenje i osuda krivičnih djela počinjenih iz mržnje šalje snažnu poruku pravde žrtvama, dok istovremeno osuđuje motive i postupke počinitelja. S druge strane, kada priroda krivičnih djela motiviranih mržnjom i ukupna atmosfera netolerancije nisu odlučno riješeni od strane vlasti, a počinitelji ne snose jasne

⁷⁰ Vers un départ, objava na Facebooku, 26. februar 2023. (na francuskom jeziku).

posljedice, zajednice mogu izgubiti povjerenje i u vlastitu sigurnost i u efikasnost državnih institucija.⁷¹

Bosna i Hercegovina, 2019–2021. Pripadnici Srpske pravoslavne crkve u Gradu Mostaru zabilježili su opetovane antkršćanske incidente. Dana 28. avgusta 2019. godine, sveštenik i pravoslavni vjernici koji su se okupili da obilježe praznik Velika Gospojina primili su prijeteće poruke putem društvenih mreža, nakon čega je srpska zajednica izdala saopštenje kojim je naglasila važnost odlučnog odgovora organa vlasti:⁷²

„Žalosni smo zbog šutnje organa vlasti u Gradu Mostaru, Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Federaciji, koji nisu osudili incident, prijetnje i govor mržnje upućen članovima srpskog naroda.“

U aprilu 2021. godine izvršena je provala u kuću parohijskog sveštenika Srpske pravoslavne crkve u Bijelom Polju. Paroh Mostara je izdao saopštenje skrećući pažnju na uticaj ponovljenih incidenata na zajednicu:⁷³

„Desetine ovakvih i sličnih slučajeva, čiji počinioci nisu otkriveni, unose nemir i nesigurnost u svaki kutak naše zajednice.“

Nadalje, naponi civilnog društva, uključujući inicijative različitih religija da se osude krivična djela počinjena iz mržnje i riješe njihovi osnovni uzroci, mogu demonstrirati solidarnost i pružiti ključnu podršku žrtvama. Suprotno tome, ravnodušnost opće društvene zajednice može pojačati izolaciju i ranjivost pogođenih pojedinaca i zajednica.

„Ovog četvrtka navršava se godina dana od smrti našeg oca i muža, Diega Valencie. Proteklo je dvanaest teških mjeseci u kojima je cijela porodica čeznula za njim i prisjećala se tragičnih okolnosti u kojima je preminuo. [...] U svakom trenutku bili smo svjesni podrške koju su nam slali prijatelji i neznanci. Ovo je trenutak da im zahvalimo za njihovu velikodušnu bliskost i nesebičnu solidarnost, bez koje, iskreno, bilo bi teško podnijeti načinjenu bol. [...]

„Neka beskrajna milost Gospodina pomiluje one koji stvaraju i koji su stvarali toliko zla u svijetu [...].“

71 OSCE/ODIHR, Understanding the Needs of Hate Crime Victims, str. 13 i 37.

72 Koordinacija Srba: Sankcionirati prijetnje Srbima u Mostaru, Hercegovina Info, 31. avgust 2019. (na bosanskom jeziku).

73 SPC traži da se hitno pronađu provalnici u kuću bjelopoljskog paroha, Bljesak Info, 22.april 2021. (na bosanskom jeziku).

„Na kraju, želimo još jednom izraziti zahvalnost za bezbrojne izraze naklonosti, kao dokaz i pokazatelj da je njegov život, kao i život toliko drugih ljudi pripadnika Crkve, bio i ostao vrlo značajan.“

— Otvoreno pismo medijima od porodice sakristana koji je izboden nasmrt u napadu u Algecirasu, Španija, u januaru 2023. godine, povodom godišnjice njegove smrti.⁷⁴

Sigurnosna situacija kršćanskih zajednica također je oblikovana širim historijskim, političkim i ekonomskim faktorima. S jedne strane, uticaj antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje može biti intenzivniji u zajednicama koje su historijski marginalizirane i izložene diskriminaciji ili čak progonu.⁷⁵ S druge strane, historijski dominantan ili privilegiran status kršćanstva u mnogim državama članicama ne znači da kršćani i kršćanske zajednice u tim zemljama nisu izložene krivičnim djelima počinjenim iz mržnje ili da ne zaslužuju podršku kako bi im se pružila sigurnost. Oni imaju jednako pravo na državnu zaštitu kao i svaka druga vjerska zajednica ili zajednica uvjerenja pogođena krivičnim djelom počinjenim iz mržnje.

„Izgovarao sam molitvu u mikrofon na oltaru kada sam čuo glasnu buku. Pogledao sam i vidio prizor koji niko ne želi vidjeti: pucano je iz dva pištolja, a vjernici su ležali ispod klupa ili bježali tražeći zaklon.“

„Jedan od napadača je uperio pištolj prema meni. Kada me član crkvene zajednice gurnuo u sakristiju, osjetio sam se bespomoćno da zaštitim vjernike od razbojnika koji su ih željeli ubiti.“

„Onda je iznenada nastala potpuna tišina.“

„Dok sam hodao među klupama i prevrnutim stolicama, pitao sam vjernike koji su ležali na podu: „Jeste li dobro?“ Nitko mi nije odgovorio. Mislio sam da su svi mrtvi. Osjećao sam se kao pastir koji broji ubijene ovce.“

„Tada je neko pozvao službu za hitne slučajeve. Policija i vozilo hitne pomoći stigli su vrlo brzo; zatim su došli novinari i televizijske ekipe.“

„Predsjednik Turske bio je jedan od prvih koji je osudio incident, izražavajući saučešće nacije, a potom su uslijedili izrazi solidarnosti od nekoliko civilnih, političkih i vjerskih institucija. Naši susjedi također su se pokazali kao braća i sestre. Kršćani, muslimani, Alevi i Jevreji pokazali su bliskost, solidarnost i konkretnu pomoć, što je bilo vrlo dirljivo.“

⁷⁴ Rubén García Perea, La emotiva carta de la familia de Diego Valencia en el aniversario de su asesinato: «Gracias a todos», Diario Área, 23. januar 2024.

⁷⁵ OSCE/ODIHR, Understanding the Needs of Hate Crime Victims, str. 13.

„Policija je stajala ispred ulaza u crkvu i dvorište dan i noć. Za samo 12 sati uhvatili su dvije osobe koje su naškodile našem društvu.

„U nedjelju nakon napada, na misi 4. februara 2024. godine, bilo je vrlo malo ljudi. Na vratima je bilo mnogo policajaca, dva autobusa policije, tri automobila i specijalne jedinice...

„Kako se postepeno vraćamo u normalno stanje, pokušavam da shvatim sve što se dogodilo i da mi se vrati osjećaj za budućnost. U našoj crkvi, u nedjelju 28. januara 2024. godine, dogodilo se veliko čudo, bez obzira koliko je situacija bila loša. Iako su dvojica terorista ušla u crkvu spremna da naprave masakr, ubili su samo jednu osobu jer su se oba pištolja zaglavila istovremeno nakon prvih strašnih pucnjeva.

„Nekoliko puta nakon incidenta vidio sam sliku dva maskirana muškarca kako pucaju na nas dok slavimo svetu misu i često pogledam prema vratima. Molim se za ta dva maskirana čovjeka. Period oporavka je najljepše vrijeme za zajednicu; zajednica zahvaljuje Bogu za čudo koje se dogodilo i raduje se što je zajedno.”

— Izjava parohijskog svećenika fra Antona Bulaia o napadu na Crkvu Rođenja Blažene Djevice Marije u Istanbulu 28. januara 2024.⁷⁶

76 Izjava dostavljena ODIHR-u u svrhu reprodukcije u ovom Priručniku.

DRUGI DIO:

Obaveze OSCE-a i međunarodni standardi o netoleranciji prema kršćanima i ključni principi u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje

U ovom odjeljku je pregled relevantnih obaveza OSCE-a i međunarodnih standarda o netoleranciji prema kršćanima i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Također su izneseni ključni principi na kojim bi se trebale zasnivati mjere usmjerene na rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

I. Političke obaveze i međunarodne obaveze

OBAVEZE OSCE-A U OBLASTI LJUDSKE DIMENZIJE O NETOLERANCIJI PREMA KRŠĆANIMA

Države članice OSCE-a su u više navrata osudile i obavezale su se da će rješavati netoleranciju i diskriminaciju zasnovanu na vjeri ili uvjerenju, uključujući netoleranciju prema kršćanima.

Naglašavajući važnost sveobuhvatnog pristupa u rješavanju netolerancije i diskriminacije, države članice su također priznale specifičnosti različitih oblika netolerancije, odnosno „ispoljavanje rasizma, ksenofobije, antisemitizma, diskriminacije i netolerancije, uključujući prema kršćanima, Jevrejima, muslimanima i pripadnicima drugih religija, kao i nasilno ispoljavanje ekstremizma povezanog sa agresivnim nacionalizmom i neonacizmom”.⁷⁷

Na konferenciji u Kordobi 2005. godine istaknuta je prva deklaracija OSCE-a na visokom nivou koja je izričito naglasila netoleranciju prema kršćanima. Države članice su se obavezale da će:⁷⁸

„bezrezervno osuditi rasizam, ksenofobiju, antisemitizam i druge oblike netolerancije i diskriminacije, uključujući prema muslimanima i kršćanima [...]; i potvrditi svoje postojeće obaveze prema OSCE-u u ovoj oblasti; [...]

ponavljati da međunarodni događaji ili politička pitanja nikada ne opravdavaju rasizam, ksenofobiju ili diskriminaciju, uključujući prema muslimanima, kršćanima i pripadnicima drugih religija;“

Deklaracija je također podstakla tekuće aktivnosti Ličnog predstavnika za borbu protiv rasizma, ksenofobije i diskriminacije, sa posebnim fokusom na netoleranciju

⁷⁷ OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07, stav 1.

⁷⁸ OSCE, Cordoba Declaration by the Chairman-in-Office, stav 2.

i diskriminaciju prema kršćanima i pripadnicima drugih religija,⁷⁹ te je pozdravljena njegova uloga u „podizanju svijesti o općoj borbi OSCE-a kako bi se suzbila diskriminacija i promovirala tolerancija“.

Naknadne odluke Ministarskog vijeća su zasnovane na ovim obavezama. U 2005. godini države članice su se obavezale da će rješavati predrasude, netoleranciju i diskriminaciju prema kršćanima, između ostalog:

„Podsticati javne i privatne obrazovne programe koji promoviraju toleranciju i nediskriminaciju, te podizati svijest javnosti o postojanju i neprihvatljivosti netolerancije i diskriminacije, a u tom pogledu razmotriti korištenje stručnosti i pomoći ODIHR-a s ciljem izrade metoda i nastavnih planova za obrazovanje o toleranciji općenito, uključujući: [...] borbu protiv predrasuda, netolerancije i diskriminacije prema kršćanima, muslimanima i pripadnicima drugih religija.“⁸⁰

U 2006. godini, Ministarsko vijeće OSCE-a pozvalo je države članice da riješe osnovne uzroke netolerancije i diskriminacije „kroz jače mjere podizanja svijesti koje imaju za cilj sprečavanje netolerancije i diskriminacije, uključujući prema kršćanima, Jevrejima, muslimanima i pripadnicima drugih religija.“⁸¹

Pored toga, 2007. godine, Ministarsko vijeće zatražilo je da politički predstavnici, uključujući članove parlamenta „nastave ulagati napore kako bi snažno odbacili i osudili ispoljavanje [...] diskriminacije i netolerancije, uključujući prema kršćanima, Jevrejima, muslimanima i pripadnicima drugih religija.“⁸²

U 2013. godini, Ministarsko vijeće je pozvalo države članice da:⁸³

„Usmjere pažnju na sprečavanje netolerancije, nasilja i diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja, uključujući prema kršćanima, Jevrejima, muslimanima i pripadnicima drugih religija, kao i prema ateistima, da osude nasilje i diskriminaciju na religijskoj osnovi i nastoje spriječiti napade i zaštititi od napada osobe ili grupe zbog njihovog mišljenja, savijesti, vjere ili uvjerenja; [...]

Promoviraju dijalog između vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i državnih tijela, uključujući, gdje je potrebno, pitanja vezana za korištenje mjesta bogoslužjenja i religijske imovine; [...]

79 Prvi nositelj dužnosti imenovan 23. decembra 2004. Vidjeti: [OSCE Chair appoints three Personal Representatives to promote tolerance and non-discrimination.](#)

80 OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05, stav 5.3.

81 OSCE Ministerial Council Decision No. 13/06, stav 5.

82 OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07, stav 1.

83 OSCE Ministerial Council Decision No. 3/13, str. 2

Usvoje politike koje promoviraju poštivanje mjesta bogoslužnja i religijskih lokacija, religijskih spomenika, groblja i svetišta, i zaštitu od vandalizma i uništenja,”⁸⁴

Konačno, 2014. godine, Ministarsko vijeće je objavilo Deklaraciju o jačanju napora u borbi protiv antisemitizma, koja je podstakla države članice da „izrade Deklaraciju Ministarskog vijeća o jačanju napora u borbi protiv netolerancije i diskriminacije, uključujući prema muslimanima, kršćanima i pripadnicima drugih religija.”⁸⁴

OBAVEZE OSCE-A U OBLASTI LJUDSKE DIMENZIJE U VEZI SA KRIVIČNIM DJELIMA POČINJENIM IZ MRŽNJE

Države članice OSCE-a su u brojnim obavezama naglasile važnost rješavanja krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Na Ministarskom vijeću u Maastrichtu 2003. godine, države članice su pozvane da se bore protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje i da prikupljaju informacije i vode evidenciju o takvim krivičnim djelima.⁸⁵ U 2004. godini, Stalno vijeće je pozvalo države članice da se bore protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje, da ih osude i podrže međuvladin rad i rad nevladinih organizacija u ovoj oblasti. Također je zatraženo od država da prikupljaju podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i da ih periodično dostavljaju ODIHR-u.⁸⁶

Ministarsko vijeće je 2005. godine pozvalo države članice da pojačaju svoje napore u rješavanju krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući objavljivanje informacija i statistika.⁸⁷ Ovaj poziv je ponovljen na Ministarskom vijeću u Briselu 2006. godine⁸⁸ — gdje je dodatno zatraženo da se jačaju kapaciteti u vezi sa krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, uključujući rad sa žrtvama, kao i jačanje kapaciteta civilnog društva — i ponovo u Madridu 2007. godine.⁸⁹

Konačno, 2009. godine, na Ministarskom vijeću u Atini, donesena je odluka koja se isključivo fokusira na krivična djela počinjena iz mržnje, i poziva na prikupljanje podataka, adekvatno zakonodavstvo, obuku i jačanje kapaciteta, podršku žrtvama i druge mjere za rješavanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje.⁹⁰

⁸⁴ OSCE Ministerial Council Decision No. 8/14, str. 3.

⁸⁵ OSCE Ministerial Council Decision No. 4/03.

⁸⁶ OSCE Permanent Council Decision No. 621.

⁸⁷ OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05.

⁸⁸ OSCE Ministerial Council Decision No. 13/06.

⁸⁹ OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07.

⁹⁰ OSCE Ministerial Council Decision No. 9/09.

MEĐUNARODNI I REGIONALNI STANDARDI RELEVANTNI ZA SUZBIJANJE NETOLERANCIJE PREMA KRŠĆANIMA

Opća deklaracija o ljudskim pravima,⁹¹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)⁹² i Evropska konvencija o ljudskim pravima (ECHR)⁹³ utvrđuju osnovna ljudska prava sa univerzalnom zaštitom.

Ispoljavanje netolerancije prema kršćanima dovodi u pitanje, podriva ili krši osnovne principe ljudskih prava obuhvaćenih ovim međunarodnim standardima, kao što su dostojanstvo i jednakost svih ljudi, sloboda vjere ili uvjerenja i nediskriminacija. Prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima, države imaju obavezu poštovati, štiti i omogućiti ostvarivanje ljudska prava,⁹⁴ što ima važne implikacije za obaveze država u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Međunarodni ugovori o ljudskim pravima sadrže niz odredbi koje su posebno relevantne za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Predgovor ICCPR-a, naprimjer, ističe „urođeno dostojanstvo ljudske osobe“ i pravo na „slobodu od straha“, ali su oba narušena krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.⁹⁵ Države imaju obavezu efikasno istražiti i otkriti moguće motive predrasude u vezi sa relevantnim ljudskim pravima u skladu sa zabranom diskriminacije.⁹⁶ Sljedeći odjeljak detaljnije obrađuje neka od glavnih ljudskih prava koja bi mogla biti povrijeđena antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Zabrana diskriminacije (ICCPR, član 26; ECHR, član 14) propisuje obavezu država da osiguraju, na svojim teritorijama i u skladu sa svojim nadležnostima, da svako uživa ljudska prava bez ikakve razlike ili diskriminacije, uključujući na osnovu vjere ili uvjerenja. Deklaracija Ujedinjenih naroda o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja propisuje da države trebaju „poduzeti sve odgovarajuće mjere za borbu protiv netolerancije na osnovu vjere ili drugih uvjerenja“,⁹⁷ što podrazumijeva odgovornost za suzbijanje netolerancije prema kršćanima.

⁹¹ Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Ujedinjene Nacije, 10. decembar 1948.

⁹² International Covenant on Civil and Political Rights, Ujedinjene nacije, Generalna skupština, 16. decembar 1966.

⁹³ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Vijeće Evrope, 4. novembar 1950.

⁹⁴ Obaveza poštivanja znači da države ne smiju umanjivati ljudska prava. Obaveza zaštite znači da države imaju pozitivnu dužnost da štite pojedince i grupe od povrede njihovih ljudskih prava. Obaveza ispunjavanja znači da vlade moraju poduzeti pozitivne mjere kako bi omogućile ostvarivanje ljudskih prava za sve. Vidjeti: *International Human Rights Law*, Ured Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, instrumenti i mehanizmi.

⁹⁵ Ujedinjene Nacije, *International Covenant on Civil and Political Rights*.

⁹⁶ *Milanović v. Serbia*, predmet br. 44614/07, ESLJR, 14. decembar 2010., strav 96–98.

⁹⁷ UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief, Rezolucija Generalne skupštine UN-a 36/55, 25. novembar 1981. stav 4. Kao rezolucija Generalne skupštine, deklaracija nije pravno obavezujuća za države, iako predstavlja međunarodni standard za djelovanje.

Pravo na život (ICCPR, član 6; ECHR, član 2) priznaje svakome pravo na život kao najviše pravo u okviru kojeg nije dopušteno nikakvo ograničenje.⁹⁸ Obaveza zaštite prava na život uključuje i dužnost država da usvoje sve odgovarajuće zakone ili druge mjere za zaštitu života od svih razumno predvidivih prijetnji, uključujući one koje dolaze od privatnih lica i subjekata.⁹⁹ Zaštita ovog prava posebno je ključna kod najtežih vrsta antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje — onih koji oduzimaju ili prijetе životima pojedinaca.

Zabrana mučenja, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (ICCPR, član 7; ECHR, član 3) štiti dostojanstvo i fizički i mentalni integritet pojedinca. Države moraju osigurati zaštitu kroz efikasne mjere protiv ovih zabranjenih djela, uključujući i djela koja čine privatne osobe.¹⁰⁰ Dugotrajni fizički napadi, koji se dešavaju u širem kontekstu neprijateljskih radnji prema vjerskim manjinama, mogu prerasti u zlostavljanje, i „kada istražuju nasilne incidente, državne vlasti imaju dodatnu obavezu da poduzmu sve razumne korake kako bi otkrile bilo koji religijski motiv i utvrdile da li je religijska mržnja ili predrasuda doprinijela takvim događajima“.¹⁰¹ Zbog toga, moraju razmotriti da li je uz to došlo i do povrede zabrane diskriminacije.

Pravo na privatnost, porodicu i dom (ICCPR, član 17; ECHR, član 8) štiti pravo svakoga od samovoljnog ili nezakonitog miješanja, uključujući i od strane privatnih osoba. Naprimjer, države moraju provoditi efikasna istraživanja potencijalnih motiva predrasude koji stoje iza incidenata koji se događaju u domovima žrtava, jer mjesto pojačava njihov osjećaj ranjivosti.¹⁰²

Pravo na slobodu vjere ili uvjerenja (ICCPR, član 18; ECHR, član 9) štiti širok obim radnji, uključujući slobodu bogoslužjenja i izgradnju vjerskih objekata, korištenje obreda i obrednih predmeta, isticanje simbola, obilježavanje religijskih praznika i nošenje karakteristične odjeće.¹⁰³ Sloboda da svako može imati ili usvojiti vjeru ili uvjerenje po vlastitom izboru, uključujući pravo na promjenu vjere ili uvjerenja, poznata i kao *forum internum*, ima apsolutnu zaštitu prema međunarodnom pravu.¹⁰⁴ U tom pogledu, ne postoje dopuštene osnove za ograničavanje ove slobode, čak ni zbog „sigurnosti“ ili “nacionalne sigurnosti“.¹⁰⁵

98 General Comment 36 on Article 6: right to life, CCPR/C/GC/36, Komitet za ljudska prava, 3. septembar 2019., stav 2.

99 Ibid., stav 18.

100 Šečić v. Croatia, predmet br. 40116/02, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), 14. decembar 2010., stav 67.

101 Milanović v. Serbia, predmet br. 44614/07, ESLJP, 14. decembar 2010., stav 96.

102 R.B. v. Hungary, predmet br. 64602/12, ESLJP, 12. april 2016. i Alković v. Montenegro, predmet br. 66895/10, 5. decembar 2017.

103 UN HRC, General Comment 22, stav 4.

104 OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, stranica 15-16.

105 UN HRC, General Comment 22, stavovi 5 i 8.

Države su obavezne štititi vjerske manjine, uključujući kršćane, čak i kada zlostavljanje počine nedržavni akteri poput „ekstremističkih“ grupa.¹⁰⁶

Sloboda izražavanja (ICCPR, član 19; ECHR, član 10) štiti sve oblike izražavanja i predstavlja temelj svakog slobodnog i demokratskog društva.¹⁰⁷ Član 19(2) ICCPR-a navodi da ostvarivanje prava na slobodu izražavanja „sa sobom nosi posebne obaveze i odgovornosti“ te navodi poštivanje prava ili ugleda drugih i zaštitu nacionalne sigurnosti, javnog poretka ili javnog zdravlja i morala kao legitimne osnove za njeno ograničavanje. „Zabrane pokazivanja nepoštivanja vjere ili drugog uvjerenja, uključujući zakone o bogohuljenju, nisu u skladu sa [ICCPR], osim u specifičnim okolnostima predviđenim članom 20, stav 2, [ICCPR-a].“¹⁰⁸ Član 20(2) zahtijeva od država članica da zabrane zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, i time služi kao važna zaštita od povrede prava pojedinaca i vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, kao i od činova nasilja ili progona usmjerenih prema tim grupama.¹⁰⁹

Slično tome, Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) Vijeća Evrope preporučuje da države osiguraju da „usmeno, pisano, audiovizualno izražavanje i drugi oblici izražavanja, uključujući elektronske medije, koji podstiču mržnju, diskriminaciju ili nasilje prema rasnim, etničkim, nacionalnim ili vjerskim grupama ili njihovim članovima na osnovu pripadnosti takvoj grupi, budu zakonski kvalificirani kao krivično djelo“, u skladu sa članom 10 ECHR-a.¹¹⁰ U 2015. godini, Parlamentarna skupština Vijeća Evrope usvojila je rezoluciju o suzbijanju netolerancije i diskriminacije u Evropi, s posebnim fokusom na kršćane. Rezolucijom se pozivaju države članice da „osiguraju zaštitu manjinskih kršćanskih zajednica“ i da „javno osude korištenje i podsticanje na nasilje, kao i sve oblike diskriminacije i netolerancije na vjerskoj osnovi“.¹¹¹

Pravo na efikasan pravni lijek (ICCPR, član 2.3; ECHR, član 13) nameće obaveze državama da osiguraju osobama, čija su ljudska prava povrijeđena, pristup efikasnim i provodivim pravnim sredstvima. U Deklaraciji Ujedinjenih naroda o osnovnim principima pravde

106 Specijalni izvijestitelj UN-a za slobodu vjere ili uvjerenja, *Interim report by the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on the elimination of all forms of intolerance and of discrimination based on religion or belief*, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 8. septembar 2000, stav 138.

107 General Comment 34, Article 19: Freedoms of opinion and expression, CCPR/C/GC/34, Komitet UN-a za ljudska prava, 12. septembar 2011., stav 2.

108 Ibid., stav 48.

109 Komitet UN-a za ljudska prava, General Comment 22, stavovi 7 i 9. Vidjeti i: Rabatski akcioni plan o zabrani zagovaranja nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, u kojem se navodi šest faktora za utvrđivanje da li govor predstavlja podsticanje na mržnju u skladu sa članom 20. ICCPR-a i da li je dovoljno ozbiljan da su restriktivne pravne mjere opravdane: (1) kontekst izjave; (2) položaj ili status govornika; (3) namjera da se slušatelji podstaknu protiv ciljne grupe; (4) sadržaj i oblik izjave; (5) obim njene rasprostranjenosti; i (6) vjerovatnost štete, uključujući neposrednu opasnost. A/HRC/22/17/Add.4 Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the expert workshops on the prohibition of incitement to national, racial or religious hatred, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 11. januar 2013., stav 29.

110 ECRI General Policy Recommendation N°1 on combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), 4. oktobar 1996.

111 Council of Europe Resolution 2036 (2015) Final version, Tackling intolerance and discrimination in Europe with a special focus on Christians, Parlamentarna skupština, 29. januar 2015. (8. sjednica).

za žrtve krivičnih djela i zloupotrebe vlasti, navedeno je da bi žrtve krivičnih djela, uključujući i žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, trebale:¹¹²

- biti tretirane sa saosjećanjem i poštovanjem njihovog dostojanstva;
- imati pravo na pristup pravosudnim mehanizmima i dobiti brzu nadoknadu, kao što je predviđeno nacionalnim zakonodavstvom, za pretrpljenu štetu; i
- dobiti odgovarajuću pomoć tokom čitavog pravnog procesa.

Deklaracija uključuje i druge odredbe relevantne za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uz poziv policijskim, pravosudnim, zdravstvenim, socijalnim i drugim službama da završe obuku kako bi bili senzibilizirani za potrebe žrtava. Naglašava se da posebna pažnja treba biti posvećena osobama s povećanom ranjivošću zbog prirode štete ili njihovog identiteta.

Osim međunarodnog prava o ljudskim pravima, **međunarodno humanitarno pravo** (MHP) pruža zaštitu vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja i njihovim objektima od krivičnih djela počinjenih iz mržnje u specifičnim okolnostima, posebno tokom oružanih sukoba. Djela progona vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja mogu predstavljati zločine protiv čovječnosti ili genocid, koji su zabranjeni prema MHP-u. Sistematski napadi ili krivična djela počinjena iz mržnje usmjerena protiv pripadnika vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja tokom oružanih sukoba mogu se svrstati u ove kategorije.

Član 33. Ženevske konvencije (IV) o zaštiti civila u vrijeme rata zabranjuje pljačku, što indirektno štiti religijske objekte od pljačkanja tokom oružanih sukoba. Pored toga, napadi na mjesta bogoslužjenja koja predstavljaju kulturno ili duhovno naslijeđe naroda zabranjeni su kako u međunarodnim, tako i u unutrašnjim oružanim sukobima.¹¹³

112 Generalna skupština Ujedinjenih nacija, *Resolution 40/34, Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*, 29. novembar 1985.

113 Član 53. dodatnog protokola I i član 16. dodatnog protokola II. U kontekstu mira i slobode vjere ili uvjerenja, Specijalni izvijestitelj UN-a za slobodu vjere ili uvjerenja preporučio je državama da „štite sve pojedince, uključujući osobe koje pripadaju vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja, da ne postanu meta napada na osnovu vjere ili uvjerenja, te da osiguraju da se državni akteri uzdrže od ‘sekuritizacije’ osoba koje pripadaju vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja.“ (A/79/182). U pogledu prava osoba koje pripadaju vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja u slučaju sukoba ili nesigurnosti, Specijalni izvijestitelj je preporučio državama da „ispune obaveze zabrane podsticanja na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje na osnovu vjere ili uvjerenja“ putem interneta ili uživo, i da „omoguće sisteme ranog upozoravanja i odgovora kroz strategije prevencije nasilja koje obuhvataju najugroženije zajednice.“ (A/HRC/49/44).

STANDARDI EVROPSKE UNIJE (EU) RELEVANTNI ZA SUZBIJANJE NETOLERANCIJE PREMA KRŠĆANIMA

Povelja EU o temeljnim pravima priznaje pravo na slobodu misli, savjesti i vjere, uključujući „slobodu mijenjanja vjere ili uvjerenja te slobodu, samostalno ili u zajednici s drugima i javno ili privatno, da se vjera ili uvjerenje izražava kroz bogoslužjenje, poučavanje, praksu i vjerske obrede.“¹¹⁴

Okvirna odluka EU iz 2008. godine zahtijeva od svih država članica EU da poduzmu potrebne mjere kako bi se osiguralo da se rasni i ksenofobični motivi, uključujući motive zasnovane na vjeri, smatraju otežavajućom okolnošću, ili da se takav motiv može uzeti u obzir pred sudovima prilikom određivanja kazni. Pored toga, Okvirna odluka Evropske Unije (EU) iz 2008. godine zahtijeva od svih država članica EU da određene oblike podsticanja mržnje i „govora mržnje“ uključujući i prema religijskim grupama, učine podložnim krivičnim sankcijama.¹¹⁵

U 2011. godini, Vijeće Evropske unije izrazilo je zabrinutost zbog vjerske netolerancije „vidljive kroz nedavno nasilje i teroristička djela u raznim zemljama, usmjerene protiv kršćana i njihovih mjesta bogoslužjenja“, te je ponovno potvrdilo svoju posvećenost promoviranju slobode vjere ili uvjerenja.¹¹⁶ Iste godine, Evropski parlament usvojio je rezoluciju o situaciji kršćana u kontekstu slobode vjere, čime se osuđuju sva djela nasilja nad kršćanima i pozivaju države da „pojačaju svoje napore kako bi osigurale pouzdanu i efikasnu zaštitu religijskih denominacija u svojim zemljama, i kako bi osigurale osobnu sigurnost i fizički integritet članova vjerskih zajednica u zemlji.“¹¹⁷

U 2022. godini, Evropski parlament usvojio je rezoluciju o progonu manjina na osnovu vjere ili uvjerenja, naglašavajući „iznimnu važnost da se utvrdi odgovornost počinitelja povrede ljudskih prava nad osobama koje pripadaju vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja.“¹¹⁸ U Rezoluciji se posebno ističe važnost pružanja podrške ženama i djevojkama, priznajući da su „žene koje pripadaju vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja posebno izložene većoj diskriminaciji i nasilju“ te da „posebno i sve češće postaju meta napada s ciljem nanošenja štete njihovoj zajednici u cjelini“.

Direktivom EU o pravima žrtava iz 2012. godine uspostavljeni su minimalni standardi za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela, uključujući žrtve krivičnih djela počinjenih

114 EU Charter of Fundamental Rights, Article 10, Agencija Evropske unije za osnovna prava (FRA), Službeni list Evropske unije, C 303/17, 14. decembar 2007.

115 Council Framework Decision of 28 November 2008 2008/913/JHA on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, Službeni list Evropske unije, Vijeće Evropske unije, 28. novembar 2008., članovi 1. i 2.

116 Press release. 3069th Council meeting Foreign Affairs, Vijeće Evropske unije, 21. februar 2011.

117 European Parliament resolution of 20 January 2011 on the situation of Christians in the context of freedom of religion, Evropski parlament, 20. januar 2011.

118 European Parliament resolution of 3 May 2022 on the persecution of minorities on the grounds of belief or religion (2021/2055(INI)), Evropski parlament, 3. maj 2022.

iz mržnje. Direktiva ih prepoznaje kao posebno ranjive, te se pozivaju države članice EU da osiguraju individualnu procjenu žrtava radi utvrđivanja specifičnih zaštitnih potreba, kao i dodatnih prava na zaštitu tokom cijelog postupka krivičnog pravosuđa. Osim toga, Direktivom se pozivaju države članice da uspostave specijalizirane službe za podršku žrtvama prilagođene žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje.”¹¹⁹

119 Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, Službeni list Evropske unije – Evropski parlament, 25. oktobar 2012, članovi 8–9 i 22–23; U cilju poboljšanja primjene Direktive, Evropska komisija je 2017. izdala smjernice.: Ensuring justice, protection and support for victims of hate crime and hate speech: 10 key guiding principles; Informacije o specifičnim resursima dostupnim žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje dostupne su također u pregledu Evropske komisije: Overview of resources and initiatives to support progress on ensuring justice, protection and support for victims of hate crime and hate speech in the EU Member States, decembar 2017.

II. Ključni principi za usmjeravanje napora u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica

Sljedeći principi trebali bi usmjeravati napore država članica OSCE-a i drugih relevantnih aktera u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i zadovoljavanju povezanih sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica.

1. PRISTUP ZASNOVAN NA LJUDSKIM PRAVIMA

Pristup zasnovan na ljudskim pravima je konceptualni i praktični okvir zasnovan na međunarodnim standardima ljudskih prava i usmjeren na promoviranje, zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava za sve.¹²⁰ Fokus stavlja na zajedničke vrijednosti i principe, umjesto na razlike, naglašavajući jednaka prava i status svake osobe, bez obzira na njihovu religiju, etničko porijeklo, spol ili druge faktore. Također ističe nedjeljivost, međusobnu povezanost i zavisnost ljudskih prava, u smislu da su sva ljudska prava svih pojedinaca i zajednica podjednako važna te da ostvarivanje jednog prava često zavisi o ostvarivanju drugih.

Pristup zasnovan na ljudskim pravima u rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i u zadovoljavanju povezanih sigurnosnih izazova s kojima se susreću kršćanske zajednice predstavlja osnovu pri kreiranju politika i njihovoj provedbi u međunarodnom pravu o ljudskim pravima. Prioritet stavlja na dostojanstvo, jednakost i prava svih pojedinaca, bez obzira na vjeru ili uvjerenje, etničku pripadnost, spol, seksualnu orijentaciju, invaliditet ili druge karakteristike identiteta. Ovaj pristup jača razumijevanje da su države članice prema međunarodnom pravu obavezne štititi pojedince i vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja od prijetnji i napada motiviranih predrasudom, a koji ugrožavaju, narušavaju ili krše temeljna ljudska prava.

2. SVEOBUH VATAN, HOLISTIČKI I KOOPERATIVAN PRISTUP

Rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje zahtijeva sveobuhvatan, međusektorski i holistički pristup, jer su ova krivična djela rijetko izolirani incidenti;

¹²⁰ Human Rights-Based Approach, Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI).

često su simptomi širih društvenih podjela, sistemskih predrasuda i duboko ukorijenjene netolerancije. Ovaj pristup osigurava da se borba protiv antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje ne vodi odvojeno, već zajedno sa naporima za suzbijanje svih oblika netolerancije i diskriminacije. Prepoznaje međusobno povezanu i preklapajuću prirodu ovih problema, jer netolerancija, bilo da je zasnovana na etničkoj pripadnosti, nacionalnosti, vjeri ili uvjerenju, spolu, seksualnoj orijentaciji, invaliditetu ili drugim karakteristikama identiteta, često proizlazi iz sličnih osnovnih uzroka i pokretača, poput straha, neznanja, predrasuda, historijskih nepravdi i ekonomskih nejednakosti. Osim toga, ovaj pristup naglašava važan princip nedjeljivosti i univerzalnosti ljudskih prava. Kada vlade i društva rješavaju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje kao dio većeg izazova u oblasti ljudskih prava, oni ne štite samo pogođene osobe, već i jačaju društvenu strukturu protiv podjele, omogućavajući društvima da postanu pravednija, inkluzivnija, kohezivnija i mirnija za sve.

Rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje zahtijeva sveobuhvatan i višestruk pristup koji obuhvata širok spektar mjera i aktera da bi se problem efikasno riješio, uključujući njegove osnovne uzroke i pokretače, kako preventivno, tako i reaktivno. Pravni okviri, podizanje svijesti, obrazovanje, međuvjerski i međureligijski dijalog, odgovornost medija i pružanje usluga podrške žrtvama doprinose izgradnji inkluzivnog okruženja u kojem se poštuju ljudska prava, i u kojem kršćani i kršćanske zajednice, kao i sve druge, osjećaju sigurnost i poštovanje.

Podjednako je važna potreba da se uključi širok spektar aktera kao dio sveobuhvatnog i holističkog pristupa u suzbijanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Državni i lokalni organi vlasti, uključujući kreatore politika i agencije za provođenje zakona, organizacije civilnog društva, nacionalne institucije za ljudska prava, tijela za ravnopravnost, edukatore, kompanije društvenih mreža i tehnologije, medije, pogođene kršćanske zajednice i druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, moraju aktivno učestvovati u oblikovanju i provedbi efikasnih mjera. Ovo sveobuhvatno i inkluzivno sudjelovanje osigurava da se politike i mjere mogu osloniti na uvid i snagu različitih sektora.

Kooperativan i dobro koordiniran pristup od ključne je važnosti za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i povezanih sigurnosnih izazova. Kada svi ključni akteri djeluju usklađeno, kao dio nastojanja cijelog društva, naponi u suzbijanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje postaju čvršći i dalekosežniji. Zajednički napori ključnih sektora ne samo da štite prava i dostojanstvo kršćana i kršćanskih zajednica, već i prepoznaju preklapajuće obrasce netolerancije, diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, te jačaju šire vrijednosti slobode vjere ili uvjerenja, pluralizma i društvene kohezije.

Široke, inkluzivne koalicije civilnog društva pokazale su se učinkovitim u borbi protiv različitih oblika netolerancije.¹²¹ Organizacije koje rade na rješavanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje trebale bi istražiti mogućnosti partnerstva s drugim grupama i zajednicama koje promoviraju toleranciju i nediskriminaciju, a koje bi inače mogle ostati izolirane ili nepovezane. To uključuje organizacije za prava žena, grupe protiv rasizma i ksenofobije, druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, kao i organizacije koje se bave pravima LGBTI osoba i osoba s invaliditetom. Podsticanjem solidarnosti, razmjene iskustava i dobrih praksi, okvir civilnog društva koji obuhvata različite sektore za promoviranje tolerancije i nediskriminacije doprinosi većem razumijevanju i razvoju inkluzivnijih, efikasnijih i održivijih rješenja za suzbijanje svih oblika netolerancije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući one koji pogađaju kršćane.

*Jedan primjer saradnje različitih vjerskih organizacija i organizacija zasnovanih na religijskim pitanjima u oblasti sigurnosti je projekat za **Sigurnije i jače zajednice u Evropi (SASCE)**, kojeg su zajednički imlementirali Sigurnosni i krizni centar Evropskog jevrejskog kongresa, Konferencija evropskih crkava, Evropska budistička unija i organizacija “Vjera je važna” (engl. Faith Matters). Cilj projekta je bio poboljšati sigurnost u i oko mjesta bogoslužjenja, kao i unutar i između kršćanskih, budističkih, muslimanskih i jevrejskih zajednica. Projekt je uključivao izradu plakata i videa o prepoznavanju i prijavljivanju krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kao i obuku o upravljanju kriznim situacijama i načinima pružanja sigurnosti vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, uključujući odgovor na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje.¹²²*

3. PARTICIPATIVAN PRISTUP

Efikasni odgovori na krivična djela počinjena iz mržnje zahtijevaju aktivno učešće kršćana i kršćanskih zajednica u izradi i provedbi politika i mjera osmišljenih za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i povezanih sigurnosnih pitanja. Inkluzivno učešće osigurava da se čuju glasovi različitih kršćanskih zajednica iz različitih denominacija, etničkog porijekla i društvenih konteksta i da budu zastupljeni u kreiranju politika i javnom diskursu. Ovaj pristup izgrađuje povjerenje između vladinih tijela, drugih ključnih aktera i kršćanskih zajednica.

Iskustva onih koji su pogođeni krivičnim djelima počinjenim iz mržnje ključna su za oblikovanje odgovornih i informiranih napora u rješavanju problema antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, njihovih uzroka i pokretača. Žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje mogu pružiti vrijedne informacije kreatorima politika kako bi

121 U prepoznavanju potencijala koalicija da razvijaju i primjenjuju efikasne, inovativne i inkluzivne strategije koje mogu dovesti do značajnih promjena, ODIHR je 2018. godine objavio *Coalition Building for Tolerance and Non-Discrimination: A Practical Guide* kako bi se pružila podrška pojedincima i organizacijama koje žele razvijati i održavati koalicije usmjerene na suzbijanje različitih oblika netolerancije i diskriminacije.

122 Safer and Stronger Communities in Europe (SASCE) web stranica.

povećali svoju svijest o tome što znači biti žrtva incidenta motiviranog predrasudom, te tako ojačali svoju sposobnost da sveobuhvatno rješavaju povezane rizike. Posebna pažnja treba biti posvećena stvaranju prilika, za žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje iz najugroženijih zajednica i onih koje su izložene velikom riziku od viktimizacije motivirane predrasudom, da podijele svoja iskustva.¹²³

U publikaciji ODIHR-a „Uključivanje glasova žrtava krivičnih djela počinjenih iz mržnje u donošenje i provedbu politika – praktični priručnik“¹²⁴ predstavljeno je deset praktičnih koraka za državne aktere:

1. Staviti žrtve u centar svih inicijativa
2. Odabrati odgovarajući format uključivanja
3. Pripremati angažman
4. Stvarati sigurnije prostore
5. Upravlјati očekivanjima
6. Pružiti podršku prije, tokom i nakon događaja
7. Graditi povjerenje i dugoročna partnerstva
8. Uspostaviti sistem za institucionalno uključivanje glasova žrtava krivičnih djela počinjenih iz mržnje
9. Izbjegavati instrumentalizaciju žrtava i njihovih glasova
10. Osigurati da se čuje širok spektar glasova

Prelazak na pristup usmjeren na rješavanje problema i policijski rad u zajednici može podstaći aktivno učešće kršćana i kršćanskih zajednica u pobolјšanju javne sigurnosti i društvene kohezije. Ovaj pristup također doprinosi uspostavljanju povjerenja između organa za provedbu zakona i zajednica kojima služe. Odražavanje različitosti zajednice u sastavu policijskih snaga važan je faktor za efikasno suzbijanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Veća zastupljenost doprinosi jačanju odnosa između ciljanih zajednica i organa za provedbu zakona, pobolјšava institucionalno razumijevanje problema kako većinskih tako i manjinskih kršćanskih denominacija i unosi različite perspektive u oblikovanje politika i procedura.

4. PRINCIP „NENANOŠENJA ŠTETE“

Princip „nenanošenja štete“ zahtijeva da se u svim mjerama za suzbijanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje izbjegava pogoršanje postojećih ranjivosti ili stvaranje novih rizika. Svaka aktivnost trebala bi biti osmišljena tako da se ne ugrožava život, fizička i psihička

¹²³ Including the voices of hate crime victims in policymaking and policy implementation – a practical guide, OSCE/ODIHR, 3. juni 2024., str. 12.

¹²⁴ Ibid

sigurnost, sloboda i dobrobit žrtava, svjedoka i zajednica pogođenih antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje posebno su izložene riziku od sekundarne viktimizacije,¹²⁵ što može ozbiljno uticati na njihovo emocionalno i psihičko zdravlje, te društvenu i ekonomsku dobrobit.¹²⁶

U skladu s principom „nenanošenja štete“, prevencija sekundarne viktimizacije je od ključne važnosti i može se postići naglaskom na empatiju i brigu tokom cijelog procesa krivičnog pravosuđa i pružanja podrške žrtvama.¹²⁷ Empatičan odgovor na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje zahtijeva da oni koji rade sa žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje razumiju posljedice tih krivičnih djela na pojedince i zajednicu, te da posjeduju vještine pružanja emocionalne podrške.

5. PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVU

Pristup usmjeren na žrtvu stavlja žrtvu u središte odgovora na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, priznavajući percepciju i iskustvo žrtve, te davajući poseban značaj pravima i potrebama žrtve. Ovaj pristup prepoznaje da su žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje pojedinci sa specifičnim potrebama. Tretira ih kao autoritete nad vlastitim iskustvom i kao ravnopravne, informirane partnere u vođenju njihovog slučaja u krivično-pravnom ili drugom procesu rehabilitacije.¹²⁸

Ovaj pristup bi trebao:¹²⁹

- Graditi povjerenje kršćana i kršćanskih zajednica, kao i drugih organizacija civilnog društva, kako bi se podstaklo prijavljivanje incidenata proisteklih iz mržnje i osigurao pristup mehanizmima za prijavljivanje;
- Uzimati u obzir percepciju žrtve o motivu krivičnih djela zasnovanog na predrasudi;
- Informirati žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje o postignutom napretku u njihovim slučajevima;

125 “Sekundarna viktimizacija odnosi se na viktimizaciju koja se ne pojavljuje kao direktna posljedica krivičnog djela, već kroz reakciju institucija i pojedinaca prema žrtvi. To uključuje, ali nije ograničeno na: neuspješno prepoznavanje i tretiranje žrtve na pristojan način, nesenzibilan i neprofesionalan pristup žrtvi i diskriminaciju žrtve bilo koje vrste.” *Preventing Secondary Victimization policies and practices*, Evropska mreža za prevenciju kriminala (EUCPN), serija priručnika, br. 7, str. 9.

126 OSCE/ODIHR, *Understanding the Needs of Hate Crime Victims*, str. 14.

127 *Hate Crime Victim Support: Policy Brief*, OSCE/ODIHR, 22. april 2022., str. 25.

128 *Ibid.*, str. 8-9.

129 *Ibid.*, str. 41-3.

- Pružiti efikasne mjere zaštite i podrške žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje, na osnovu specifičnih potreba pojedinačnih žrtava i pogođenih zajednica, i uzeti u obzir rodnu perspektivu utvrđujući da li osobe različitog spola imaju posebne potrebe za zaštitom i podrškom;
- Osigurati da žrtve mogu u potpunosti učestvovati u sudskim postupcima;
- Osigurati obuku za sva državna tijela i organizacije civilnog društva koje rade sa žrtvama, uključujući socijalne službe koje rade sa žrtvama nasilja u porodici, kako bi mogli prepoznati i reagirati na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje;
- Osigurati adekvatno finansiranje i druga sredstva kako bi se osigurala dostupnost i održivost usluga koje pružaju organizacije civilnog društva kršćanima i kršćanskim zajednicama pogođenim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

Ključno je da se pristupom usmjerenim na žrtvu izbjegava korištenje žrtava za institucionalne, političke ili ideološke programe. Cilj mora biti promoviranje tolerancije i nediskriminacije, efikasno suzbijanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje te jačanje inkluzivnih i kohezivnih društava.¹³⁰

Kanadski zakon o pravima žrtava definira žrtvu kao „pojedince koji je doživio fizičku ili emocionalnu štetu, oštećenje imovine ili ekonomski gubitak kao posljedicu počinjenja ili navodnog počinjenja krivičnog djela“.¹³¹ Zakon osigurava svakoj žrtvi pravo na informacije, zaštitu, učešće i pravo da potražuju nadoknadu štete. Nakon utvrđene krivnje, žrtve imaju pravo podnijeti izjavu o uticaju na žrtvu koju sud uzima u obzir prilikom izricanja kazne (odjeljak 722 Krivičnog zakona). Izjava o uticaju na žrtvu je pisana izjava koju žrtva sastavlja, u kojoj opisuje fizičku ili emocionalnu štetu, oštećenje imovine ili ekonomski gubitak koji je pretrpjela kao posljedicu krivičnog djela. Sud je obavezan uzeti u obzir ovu izjavu prilikom određivanja kazne počinitelju.¹³²

6. RODNO OSJETLJIV PRISTUP

Žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući one koje pripadaju kršćanskim zajednicama, često se suočavaju sa povezanim oblicima netolerancije i diskriminacije zasnovanim na spolu, seksualnoj orijentaciji, etničkoj pripadnosti, vjeri ili uvjerenju i drugim faktorima.¹³³ Interseksijski pristup osigurava da se politikama i drugim mjerama

130 OSCE/ODIHR, *Including the voices of hate crime victims in policymaking and policy implementation*, str. 29.

131 *Canadian Victims Bill of Rights*, Kanada – web stranica o pravosudnim zakonima, 23. april 2015.

132 *Criminal Code, Canada* – web stranica o pravosudnim zakonima, 1985.

133 Vidjeti diskusiju o interseksionalnosti u odjeljku (section) „Antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u regionu OSCE-a: kontekst“.

rješavaju ove preklapajuće i međusobno povezane ranjivosti. Spol osobe može uticati na prirodu, učestalost i uticaj njihovih iskustava u pogledu krivičnih djela motiviranih predrasudom. Zbog toga, mjere vlade za rješavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i povezane sigurnosne potrebe kršćanskih zajednica moraju biti rodno osjetljive.

7. TRANSPARENTNOST

Vlade moraju biti otvorene i transparentne u pogledu mjera koje poduzimaju u cilju rješavanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Transparentnost pomaže u izgradnji i jačanju povjerenja među svim akterima koji rade na suzbijanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i pružanju sigurnosti kršćanskim zajednicama.

Jedan od efikasnih pristupa je dostavljanje nacionalnih, regionalnih ili lokalnih akcijskih planova i redovnih izvještaja o napretku pogođenim zajednicama i široj javnosti. To omogućava jasnu komunikaciju o tome koje aktivnosti se poduzimaju, koje aktivnosti su učinkovite i koji su preostali izazovi. Ključni akteri također mogu biti pozvani da učestvuju u procjeni napretka i podijele svoja iskustva o tome kako efikasno suzbijati antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje.

Osim toga, dostupnost podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje javnosti predstavlja ključni aspekt održavanja transparentnosti.

U Švedskoj, Forum žive povijesti pri Ministarstvu kulture je odgovoran za praćenje provedbe Nacionalnog akcijskog plana protiv rasizma i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, i objavljuje godišnji izvještaj o ovoj temi.¹³⁴ Pored toga, **Švedsko nacionalno vijeće za prevenciju kriminala (Brå)** redovno objavljuje statističke izvještaje o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje koji su prijavljeni policiji, pružajući, između ostalog, podatke razvrstane prema motivu koji je zasnovan na predrasudi, vrsti krivičnog djela, spolu, lokaciji i odnosu između žrtve i počinitelja.¹³⁵

¹³⁴ Samordning och uppföljning av statens arbete mot rasism och hatbrott, web stranica: forum för levande historia.

¹³⁵ Jon Lundgren i Aravella Lejonstad, Hate crimes reported to the Police in 2022, Nacionalno vijeće Švedske za prevenciju kriminala (Brå), 2023.

TREĆI DIO:
Odgovor na antikršćanska
krivična djela počinjena iz mržnje
i sigurnosne izazove kršćanskih
zajednica

U ovom dijelu su navedene mjere za rješavanje **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje**, kao i povezanih sigurnosnih izazova s kojima se suočavaju kršćanske zajednice. U skladu sa sveobuhvatnim pristupom suzbijanju netolerancije¹³⁶, cilj preporučenih praktičnih mjera je da se pažnja usmjeri na sličnosti i zajedničke karakteristike krivičnih djela počinjenih iz mržnje, ali i prepoznaju i naglase specifičnosti antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Ove mjere naglašavaju primarnu odgovornost država članica da se bave djelima netolerancije i diskriminacije u okviru svojih nadležnosti. Istovremeno, oni trebaju prepoznati komplementarne i ključne uloge drugih aktera, posebno kršćanskih zajednica i šireg civilnog društva.

Praktični koraci

1. PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Početna tačka za rješavanje **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje** je prepoznavanje da ova krivična djela predstavljaju ozbiljnu prijetnju ne samo sigurnosti pojedinaca i zajednica, već i široj društvenoj koheziji. To zahtijeva brz, koordiniran i sveobuhvatan odgovor. Efikasno rješavanje **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje** i povezanih sigurnosnih izazova zahtijeva trajnu političku volju i posvećenost. Vlade moraju poslati jasnu i nedvosmislenu poruku da su svi oblici mržnje, uključujući antikršćanski sentiment, neprihvatljivi. Ovaj stav mora se odnositi ne samo na krivična djela počinjena iz mržnje, već i na „govor mržnje“ — čak i kada ne dostiže zakonski prag za krivično gonjenje — jer takvo izražavanje može podstaći stvaranje diskriminatornog i neprijateljskog okruženja za pojedince i zajednice, te narušavati društvenu koheziju i sigurnost.¹³⁷

Zvanično priznavanje **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje** ključno je za delegitimizaciju neprijateljstva i nasilja zasnovanog na vjeri i uvjerenju, kao i za jačanje povjerenja među pogođenim grupama i zajednicama.¹³⁸ Također, ovim se šalje poruka da odgovornost za rješavanje ovih pitanja ne leži samo na kršćanskim zajednicama, već na cijelom društvu, uključujući njegove vlade i političke predstavnike.

Vlade i kreatori politika imaju nekoliko načina kako mogu prepoznati i riješiti izazove povezane sa **antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje** i sigurnošću kršćanskih zajednica, uključujući:

¹³⁶ OSCE Ministerial Council Decision No. 10/07.

¹³⁷ OSCE/ODIHR, Hate Crime Prosecution at the Intersection of Hate Crime and Criminalized 'Hate Speech', str. 17

¹³⁸ UNGA, A/75/385, stavovi 30-1.

- Provođenje empirijskih istraživanja o **antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje** i distribuciju izvještaja koje izrađuju organizacije civilnog društva kako bi se poboljšalo razumijevanje problema od strane vlade;
- Uspostavljanje međuvladine ili parlamentarne radne grupe za koordinaciju odgovora, postupanje po različitim aspektima **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje** i izgradnju povjerenja među različitim kršćanskim zajednicama, političkim predstavnicima i kreatorima politika;
- Osnivanje stalnih foruma koji uključuju vladine službenike, sigurnosne službe, predstavnike civilnog društva i vođe kršćanskih zajednica u cilju utvrđivanja i odgovora na probleme u pogledu **antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje** i povezanih sigurnosnih izazova;
- Izradu čvrstog pravnog okvira koji omogućava saradnju vlade sa kršćanskim zajednicama kako bi se efikasno riješili njihovi specifični sigurnosni izazovi;
- Priznavanje da su kršćani i kršćanske zajednice bili meta krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući nasilne „ekstremiste“ ili teroriste, i uključivanje kršćanskih zajednica i institucija na liste potencijalnih lakih meta; i
- Objavljivanje hitnih i snažnih javnih osuda antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, na internetu i izvan njega, izražavajući solidarnost sa kršćanskim zajednicama.

Prepoznavanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje kao hitnog pitanja može također poslužiti kao osnova za kritičku procjenu postojećih mehanizama za prevenciju i odgovor na krivična djela počinjena iz mržnje u širem smislu.

Preporuka

Vlade i kreatori politika trebaju priznati da netolerancija prema kršćanima i antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje predstavljaju ozbiljnu prijetnju ne samo sigurnosti pojedinaca i zajednica, već i široj društvenoj koheziji, što zahtijeva brz, koordiniran i sveobuhvatan odgovor.

Primjer dobre prakse

Parlamentarna skupština Vijeća Evrope prepoznala je problem antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u svojoj Rezoluciji iz 2015. godine o suzbijanju netolerancije i diskriminacije u Evropi, sa posebnim fokusom na kršćane:¹³⁹

„Netolerancija i diskriminacija na osnovu vjere ili uvjerenja pogađaju manjinske religijske grupe u Evropi, ali i one koji pripadaju većinskim religijskim grupama. Posljednjih godina zabilježena su brojna djela neprijateljstva, nasilja i vandalizma protiv kršćana i njihovih mjesta bogoslužjenja, ali državne institucije često zanemaruju ova djela.“

2. PROMOVIRANJE OBRAZOVANJA, PODIZANJE SVIJESTI, MEĐUVJERSKI I MEĐURELIGIJSKI DIJALOG

Netolerancija prema vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja nije uzrokovana društvenom različitosti, već negativnim stavovima prema različitim religijama ili uvjerenjima i pristupima upravljanju mirnim suživotom među pojedincima i grupama različitih religija, uvjerenja ili etničkog porijekla u društvu.¹⁴⁰ Stavovi i tenzije koji podstiču konflikte među zajednicama često su duboko ukorijenjeni u stereotipima i zabludama. Zbog toga, jedan od najhitnijih izazova u današnje vrijeme je da se promovira znanje i razumijevanje različitih vjera, uvjerenja i kultura.

Dugoročno, antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i sigurnosne potrebe kršćanskih zajednica mogu se efikasno rješavati samo ako se uklone temeljne predrasude koje pokreću netoleranciju. Kao što je već navedeno, naponi u suzbijanju specifičnih oblika netolerancije i mržnje, uključujući antikršćansku netrpeljivost, najefikasniji su kada su integrirani u širu strategiju čiji je cilj eliminiranje svih oblika mržnje u društvu.

Tri različite, ali komplementarne strategije za prevenciju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i drugih oblika netolerancije su: obrazovanje, podizanje svijesti i međuvjerski i međureligijski dijalog.

Međureligijski dijalog može premostiti podjele među zajednicama, podstičući empatiju i solidarnost po religijskoj osnovi. Odgovornost medija, javne kampanje i usluge podrške za žrtve također doprinose izgradnji inkluzivnog okruženja u kojem se kršćanske zajednice, kao i sve druge, mogu osjećati sigurno i cijenjeno. Višedimenzionalna strategija osigurava da se temeljni uzroci netolerancije rješavaju i preventivno i kroz odgovarajući odgovor.

¹³⁹ Vijeće Evrope, *Resolution 2036*.

¹⁴⁰ A/79/182 Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Nazila Ghanea, United Nations Generalna skupština, 18. juli 2024. godine, stav 37.

Obrazovanje

Države članice OSCE-a su se obavezale da će se baviti temeljnim uzrocima netolerancije i diskriminacije kroz obrazovanje. S obzirom na to da se o predrasudama često uči, obrazovanje može imati ključnu ulogu u suzbijanju svih oblika predrasuda i diskriminacije.¹⁴¹

Obrazovanje ima ključnu ulogu u suprotstavljanju okolnostima koji dovode do netolerancije, ali i u njegovanju kulture utemeljene na jednakosti, razumijevanju i inkluziji. Promoviranjem poštivanja različitosti i tolerancije, te aktivnim suzbijanjem predrasuda, obrazovanje postaje moćno sredstvo za izgradnju kohezivnijeg, mirnijeg i sigurnijeg društva. Ono podiže svijest o vrijednom doprinosu društvu koji daju pojedinci iz svih okruženja, i podstiče međusobno razumijevanje. Osim toga, obrazovanje je bitno za uklanjanje štetnih stereotipa i uvođenje kulture poštovanja od najranije dobi.

Države članice OSCE-a zbog toga trebaju izraditi sveobuhvatne obrazovne politike i strategije koje promoviraju bolje razumijevanje i poštovanje različitih kultura, etničkih grupa, vjera i uvjerenja. U tom mogu koristiti stručnost i pomoć ODIHR-a u osmišljavanju i provođenju obrazovnih programa, nastavnih planova i metoda podučavanja — kako u javnim tako i u privatnim institucijama — kako bi se suzbila netolerancija, uključujući netoleranciju prema kršćanima.

Također, države se podstiču da njeguju kulturu tolerancije i poštovanja različitosti i izvan formalnog obrazovanja, kroz angažman u institucijama poput muzeja, biblioteka i centara kulturne baštine.¹⁴²

Pored toga, države bi trebale provesti sveobuhvatne inicijative za obuku i izgradnju kapaciteta javnih službenika, posebno organa za provedbu zakona, kako bi se povećala njihova svijest i senzibilitet prema kršćanskim zajednicama i njihovim iskustvima sa krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Ova obuka bi trebala poboljšati znanje¹⁴³ javnih službenika o religijama i pripremiti ih za pružanje adekvatnog odgovora na potrebe pojedinaca i grupa iz različitih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja.¹⁴⁴ To uključuje i sposobnost da s poštovanjem i na primjeren način pristupaju žrtvama antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Obrazovne mjere kojim se njeguje poštovanje različitih vjera i uvjerenja trebale bi:¹⁴⁵

141 Addressing Anti-Semitism through Education. Guidelines for Policymakers, UNESCO i OSCE/ODIHR, 31. maj 2018. godine, str. 12

142 OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 20-21.

143 Znanje o religijama podrazumijeva sposobnost prepoznavanja i analiziranja temeljnih dodirnih tačaka između religije i društvenog, političkog, kulturnog života kroz više perspektiva. Vidjeti: What is Religious Literacy? | Religion and Public Life at Harvard Divinity School

144 Belief, Dialogue and Security — Fostering dialogue and joint action across religious and belief boundaries, OSCE/ODIHR, 2. oktobar 2024., str. 48.

145 OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 20-21.

- Pružiti nepristrasne i tačne informacije o različitosti religija i uvjerenja u društvu, pomažući u borbi protiv neznanja o religijama, negativnih stereotipa, pogrešnih percepcija i predrasuda;
- Stvarati prilike za pojedince različitih religija i uvjerenja, uključujući i ateiste, da međusobno komuniciraju i steknu iskustvo o različitostima na otvoren i prirodan način;
- Osposobiti učesnike da sticanjem znanja, vještina i stavova skladno žive u pluralističkom društvu;
- Biti utemeljene na poštivanju ljudskog dostojanstva i univerzalnih ljudskih prava; i
- Imati za cilj smanjenje sukoba koji proizlaze iz nerazumijevanja ili nedostatka svijesti o vjerovanju drugih.

Osim toga, obrazovanje ima ključnu ulogu u jačanju medijskog i informacijskog znanja učesnika obuke, posebno u odgovoru na sve veće širenje dezinformacija i lažnih informacija.¹⁴⁶ Države članice OSCE-a trebaju preduzeti mjere da „obrazuju korisnike društvenih mreža o štetnim učincima uznemiravanja i zlostavljanja na internetu, uključujući psihološke posljedice i efekte zastrašivanja na ciljane ili marginalizirane grupe“,¹⁴⁷ uključujući kršćanske zajednice. Ove obrazovne inicijative mogu se razvijati u saradnji s organizacijama civilnog društva, koje često imaju vrijedno iskustvo u razvoju sredstava i resursa — posebno za mlade — o odgovornom korištenju društvenih medija i digitalnih komunikacijskih tehnologija za njegovanje tolerancije, poštovanja različitosti i inkluzije.

Preporuka

Vlade bi trebale izraditi sveobuhvatne domaće obrazovne politike i strategije za rješavanje temeljnog uzroka netolerancije i diskriminacije, uključujući netoleranciju prema kršćanima. Ove mjere trebaju se provoditi kako u privatnim tako i u javnim obrazovnim institucijama, u drugim javnim institucijama i kroz inicijative obuka za javne službenike.

Primjeri dobre prakse

Projekat „Din tro min tro“ („tvoja vjera, moja vjera“) u Danskoj je inicijativa koja potiče od Folkekirke — Evangelističko-luteranske crkve, koja ima poseban status „zvanične

¹⁴⁶ OSCE/ODIHR i UNESCO, *Addressing Anti-Semitism through Education. Guidelines for Policymakers*, p. 14; and UNGA, A/HRC/47/25, stav 20.

¹⁴⁷ OSCE/ODIHR, *Belief, Dialogue and Security*, str. 34.

crkve Danske“ — i koju podržava država. Aktivnosti projekta uključuju predstavnike judaizma, kršćanstva i islama koji objašnjavaju svoja uvjerenja i prakse učenicima srednjih škola te učestvuju u dijalogu u bliskoj i prijateljskoj atmosferi učionice.¹⁴⁸

Španija provodi godišnje obrazovne dane u okviru programa „**Općine tolerancije**“, koji promovira Fondacija za pluralizam i suživot u saradnji sa španskom Federacijom općina i provincija (FEMP), kako bi se lokalne vlasti podstakle na inkluzivan pristup vjerskoj različitosti. Konferencija poboljšava kapacitete organa za provedbu zakona u cilju zaštite slobodnog ostvarivanja prava na slobodu vjere ili uvjerenja i borbu protiv religijske netolerancije. Ovaj program se sprovodi u saradnji sa Španskom episkopskom konferencijom, Federacijom evanđeoskih religijskih institucija u Španiji, Jehovinim svjedocima u Španiji i drugim religijskim institucijama.¹⁴⁹

Podizanje svijesti

Kampanje i inicijative podizanja svijesti koje informiraju društvo o vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja, njihovim pravima i vrijednosti različitosti vjera i uvjerenja predstavljaju još jednu ključnu strategiju za prevenciju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Takve mjere trebaju imati za cilj:¹⁵⁰

- Podizanje svijesti o postojanju i iskustvima o različitosti vjera i uvjerenja. Ovo uključuje osiguranje jasnog i tačnog razumijevanja specifičnih karakteristika savremenih antikršćanskih predrasuda, kao i uobičajenih diskriminatornih narativa koji pokreću netoleranciju prema kršćanima;
- Isticanje vrijednosti različitosti vjera i uvjerenja kao izvora međusobnog obogaćivanja unutar društava. Ovo uključuje naglašavanje pozitivnih kulturnih, vjerskih i obrazovnih doprinosa lokalnih kršćanskih zajednica širem društvu;
- Suprotstavljanje negativnim stereotipima koji doprinose porastu diskriminacije, neprijateljstva i netolerancije u društvu promoviranjem razumijevanja i poštivanja različitih vjera i uvjerenja. Jedna ključna poruka bi mogla biti da se antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje ne dešavaju u vakuumu — svi imaju ulogu u njegovanju atmosfere međusobnog poštovanja i razumijevanja. Druga ključna poruka je da manifestacije antikršćanskih predrasuda nemaju mjesto u otvorenim,

¹⁴⁸ A/HRC/34/50/Add.1, Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief on his mission to Denmark, Generalna skupština UN-a, 28. decembar 2016., stav 65.

¹⁴⁹ Policía Local y Protección de la Libertad Religiosa, Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), 18. decembar 2023. (na španskom jeziku).

¹⁵⁰ OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 21

jednakim i demokratskim društvima, jer narušavaju temeljne vrijednosti i principe ljudskih prava koji čine osnovu takvih društava.

Programi podizanja svijesti trebaju se razvijati i provoditi kroz saradnju između države i širokog obima zainteresiranih aktera, kao što su organizacije civilnog društva, nacionalne institucije za ljudska prava, tijela kulturne baštine, obrazovni stručnjaci, mediji, kršćanske i druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, kao i međuvjerske i međureligijske organizacije.¹⁵¹

Lokalne vlade su u dobroj poziciji da provode aktivnosti podizanja svijesti usmjerene prema suzbijanju netolerancije i jačanju društvene kohezije.¹⁵² Na državnom nivou, rasprave u parlamentu o netoleranciji prema kršćanima mogu biti efikasno sredstvo za uključivanje ovog pitanja u fokus državnog programa rada. Na međunarodnom nivou, organizacije mogu osigurati platformu za usvajanje međunarodnih obaveza i standarda o netoleranciji prema kršćanima, omogućiti razmjenu dobrih praksi i koordinirati regionalne ili međunarodne kampanje podizanja svijesti za borbu protiv netolerancije.

Organizacije civilnog društva mogu imati ključnu ulogu u razvoju i realizaciji dugoročnih inicijativa za podizanje svijesti javnosti o važnosti ljudskih prava, mirnog suživota i pluralističkog društva. Ovi naponi također mogu njegovati empatiju i kritičko razmišljanje, što je bitno za smanjenje predrasuda i negativnih stereotipa, te za podsticanje pozitivnih stavova prema različitosti. Posljednjih godina, značajan broj inicijativa podizanja svijesti u koje su uključene organizacije civilnog društva je pokrenut širom OSCE regiona, doprinoseći promoviranju različitosti i inkluzije.

Pored toga, i tradicionalni mediji i platforme društvenih mreža mogu imati ključnu ulogu u podizanju svijesti o prirodi i uticaju netolerancije prema kršćanima. „Postoji jasan dokaz da snažni javni informativni sistemi i nezavisno novinarstvo predstavljaju efikasan lijek protiv dezinformacija.“¹⁵³ Strateško partnerstvo s medijima u okviru napora vlade za suzbijanje i osudu netolerancije prema kršćanima može značajno poboljšati svijest javnosti o ovom problemu. U određenim okolnostima, ovo može uključivati, kao prvi korak, saradnju sa medijima kako bi se osporili pristrasni narativi o većinskim i manjinskim kršćanskim zajednicama. Osim toga, s obzirom na to da su digitalne tehnologije promijenile informacijsko i medijsko okruženje, naponi za podizanje svijesti trebaju koristiti prostor na internetu, posebno društvene mreže, za pokretanje kampanja podizanja svijesti i borbe protiv antikršćanskog sadržaja koji se prenosi internetom.

¹⁵¹ Ibid

¹⁵² A/78/207 Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Nazila Ghanea. Freedom of religion or belief, from the grass-roots level, Generalna skupština UN-a, 19. juli 2023., stav 25.

¹⁵³ UNGA, A/HRC/47/25, stav 23.

Preporuka

Vlade bi trebale sarađivati sa nizom aktera kako bi razvile i provodile kampanje i aktivnosti podizanja svijesti, koristeći različite metode i djelujući na različitim nivoima društva, s ciljem podizanja svijesti i razumijevanja netolerancije prema kršćanima.

Primjeri dobre prakse

Ured za religijska pitanja općine Barselona osnovana je 2005. godine radi suzbijanja nejednakosti u ostvarivanju prava na slobodu misli, savjesti i vjere ili uvjerenja, promoviranja svijesti o religijskom pluralizmu u Barseloni, te stvaranja prostora za učešće, dijalog i pozitivnu interakciju između različitih vjerskih zajednica i ostalih stanovnika grada. Ured provodi niz aktivnosti zasnovanih na preventivnom pristupu s ciljem promoviranja tolerancije i inkluzije, uključujući:¹⁵⁴

- Podršku vjerskim zajednicama u organizaciji religijskih aktivnosti na javnim prostorima i distribuciju brošura o religijskim tradicijama sa logom općine tokom ovih religijskih aktivnosti;
- Kulturne aktivnosti kojima se ističe kulturni značaj vjerskih zajednica;
- Podršku vjerskim zajednicama da učestvuju u participativnim i konsultativnim procesima Gradskog vijeća;
- Obrazovne aktivnosti u srednjim školama o predrasudama zasnovanim na religiji;
- Obuka za policijske službenike koji rade u zajednici, uključujući posjete lokalnim mjestima bogoslužnja — uključujući one koji pripadaju protestantskim zajednicama, Jehovinim svjedocima i Filadelfijskoj crkvi — s ciljem izgradnje ličnih odnosa;
- Prostore za međureligijski dijalog, uključujući i one namijenjene mladima;
- Finansiranje renoviranja mjesta bogoslužnja, uključujući sigurnosne elemente;

¹⁵⁴ Religious Affairs Office. Area of Culture, Education, Sports and Life Cycles, Općina Barselona.

Dana 19. januara 2025. godine, građanski i vjerski lideri u Gilfordu, Engleska, potpisali su Gilfordsku deklaraciju o slobodi vjere i uvjerenja.¹⁵⁵ Sjećajući se nepravdnog protjerivanja jevrejske zajednice iz ovog grada 1275. godine, Gilfordska deklaracija navodi

„Slavimo bogatu strukturu kulturne, vjerske i etničke različitosti koja jača našu opštinu. [...] Stojimo ujedinjeni protiv svih oblika mržnje, predrasuda i nasilja. [...] Zajedno se obavezujemo da ćemo graditi budućnost zasnovanu na inkluzivnosti, razumijevanju i zajedničkoj odgovornosti, osiguravajući da se greške iz prošlosti ne ponove.”

Na ceremoniji potpisivanja, biskup Gilforda, velečasni Endrju Votson, izjavio je:

„Ovo je bio snažan i otrežnjujući trenutak, jer smo obilježili 750. godišnjicu mračnog dana u historiji našeg grada — protjerivanja Jevreja iz Gilforda po nalogu tadašnje kraljice. I Crkva i država su bili saučesnici u podsticanju te nepravde, a današnji dan bio je prilika da to priznamo. Ali možda je njegova najveća vrijednost u prilici da razmislimo o vjerskoj diskriminaciji u svim njenim oblicima — učeći iz prošlosti kako bismo oblikovali bolju budućnost.”

„Zaustavimo trolove! Ujedinjena akcija protiv govora podjele“ je projekat i kampanja za borbu protiv netolerancije i diskriminacije zasnovane na religijskim osnovama u Evropi. Kampanju vodi Institut za medijsku raznolikost (engl. Media Diversity Institute (MDI)), uz podršku šest partnera iz cijele Evrope. Kampanja koristi snagu društvenih mreža za širenje inovativnih medijskih sadržaja i podsticanje dijaloga, kako bi se suzbio vjerski motiviran govor mržnje na internetu, uključujući i antikršćanski osjećaj.¹⁵⁶

Međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva

Međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva su efikasne strategije za rješavanje temeljnih uzroka vjerske netolerancije, suprotstavljanje negativnim stereotipima zasnovanim na vjeri ili uvjerenju, promoviranje otvorenosti i povjerenja, te podsticanje razumijevanja i međusobnog poštovanja među pojedincima i zajednicama različitih vjera i uvjerenja. Specijalni izvijestitelj UN-a za slobodu vjere ili uvjerenja naglasio je važnost međureligijskog dijaloga u religijskim pluralističkim društvima, „kako bi se

155 Civic, religious and community leaders of Guildford send a powerful message of unity, Guildford Borough. 21. januar 2025.

156 Get The Trolls Out website, Media Diversity Institute.

spriječili stereotipi, otklonili nesporazumi i izgradilo povjerenje unatoč religijskim i denominacijskim podjelama“.¹⁵⁷

Iako ove inicijative dijaloga često pokreću i koordiniraju same vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, važno je i da države aktivno promoviraju, podržavaju i omogućavaju otvoren i transparentan međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva.¹⁵⁸ Stalna i adekvatna podrška države je bitna kako bi se omogućilo da takvi napori daju značajan i održiv doprinos izgradnji kohezivnijih, inkluzivnijih i sigurnijih društava.¹⁵⁹

Međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva trebali bi:¹⁶⁰

- Poštovati autonomiju vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja;
- Poštovati dobrovoljno učešće vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja;
- Uvažavati postojeću različitost vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, uključujući novouspostavljene i manje zajednice, naročito kada država promovira ili omogućava dijalog;
- Osigurati, koliko je to moguće, ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i značajno učešće mladih, naročito kada država promovira ili omogućava učešće; i
- Uključivati neformalne inicijative dijaloga kao efikasno sredstvo za unapređenje slobode vjere ili uvjerenja za sve, te jačanje međusobnog poštovanja i razumijevanja i promoviranje tolerancije.

Preporuka

Države bi trebale podsticati, podržavati i omogućavati otvoren i transparentan međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva, s ciljem suzbijanja netolerancije i diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja, izgradnje odnosa otvorenosti i povjerenja, te promoviranja veće tolerancije, međusobnog poštovanja i razumijevanja u društvu.

¹⁵⁷ UNGA, A/HRC/34/50/Add.1, stav 65

¹⁵⁸ OSCE Ministerial Council Decision No. 4/03; OSCE Ministerial Council Decision No. 10/05; OSCE Ministerial Council Decision No. 3/13; and OSCE Ministerial Council Decision No. 08/14.

¹⁵⁹ OSCE/ODIHR, *Belief, Dialogue and Security*, str. 8-9.

¹⁶⁰ OSCE/ODIHR, *FoRB Security Guide*, str. 21-22.

Primjeri dobre prakse

Međureligijski forum grada Dablina (DCIF) djeluje u partnerstvu sa članovima vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja na organiziranju međuvjerskih okupljanja i aktivnosti u gradu Dublinu. Osnovan 2012. godine, Forum okuplja predstavnike sedam različitih vjera i uvjerenja: kršćanske, jevrejske, muslimanske, baha'i, sikhističke i budističke. Kroz svoj projekt „Sigurno utočište“, Forumom se nastoje suzbiti svi oblici krivičnih djela počinjenih iz mržnje kroz saradnju s vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja, civilnim društvom, relevantnim vladinim i međuvladinim agencijama, kako bi se osiguralo efikasno prijavljivanje, evidentiranje, odgovor na krivična djela te upućivanje na relevantne institucije.¹⁶¹

Albanija je dobila priznanje kao model mirnog suživota različitih vjerskih zajednica u Evropi, što je potvrđeno i na međunarodnoj konferenciji ICID 2018. godine, pod nazivom „Albanija – model međureligijske harmonije za Evropu?“ Ovakvo priznanje rezultat je dodatnih napora na nivou države.¹⁶²

U Albaniji je aktivno Međureligijsko vijeće koje okuplja predstavnike pet najvećih vjerskih zajednica u zemlji (sunitske muslimanske, pravoslavne, katoličke, bektashijske muslimanske i evangeličke). Jedan od ključnih ciljeva Vijeća je borba protiv pogrešnih predodžbi i dezinformacija o religiji u društvu kroz promoviranje međureligijskog razumijevanja među mlađim generacijama. Vijeće stavlja poseban naglasak na uključivanje žena i mladih, između ostalog osnivanjem Odjela za žene i mlade, zaduženog za organizaciju međuvjerskog dijaloga i studijskih posjeta u različitim dijelovima zemlje. U cilju suzbijanja dezinformacija i sprečavanja širenja netrpeljivosti, Vijeće redovno objavljuje saopštenja prije izbora, u vrijeme društvenih kriza (kao što je pandemija COVID-19) i nakon događaja s potencijalno destabilizirajućim efektom. Njegov rad prepoznat je kroz brojna priznanja i dodjelu više domaćih i međunarodnih nagrada.

Od 2015. godine, islamski, katolički i pravoslavni teološki odjeli pri dva lokalna sveučilišta – Sveučilištu Beder i Sveučilištu Logos – organizirali su 13 međureligijskih simpozija s ciljem okupljanja studenata i profesora radi diskusije o temama koje podstiču dijalog i razumijevanje među različitim vjerskim zajednicama, kao i organiziranim posjetama različitim vjerskim objektima.

Nadovezujući se na ovu praksu, delegacije iz više zemalja organizirale su ljetne škole o međureligijskom dijalogu u Albaniji, u saradnji sa teološkim odjelima i Međureligijskim vijećem Albanije. Ovi programi pružaju priliku studentima

¹⁶¹ Dublin City Interfaith Forum internetska stranica i njihova brošura Safe Haven Leaflet.

¹⁶² Informacije o ovom primjeru dobre prakse ODIHR-u je dostavio vanredni profesor dr. Genti Kruja, član ODIHR-ovog panela stručnjaka za slobodu vjere odnosno uvjerenja i glavni sekretar Međureligijskog vijeća Albanije, za potrebe objavljivanja u ovom Priručniku; vidjeti također OSCE/ODIHR., *Belief, Dialogue and Security*, str. 57.

i vjerskim vođama iz cijelog svijeta da se okupe, razmijene iskustva, te sarađuju na podsticanju međusobnog razumijevanja i mira među vjerskim zajednicama.

Kontrolna lista za države s ciljem stvaranja povoljne klime za međureligijski dijalog ¹⁶³	
Procjena potreba	Problem koji zahtjeva rješavanje, te željeni ishod. Da li je provedena situaciona analiza radi razumijevanja šireg konteksta? Prioriteti u odnosu na zakonske obaveze. Da li su zakonske implikacije preduzetog odgovora uzete u obzir? Strateška usklađenost. Da li je razmotreno na koji se način inicijativa uklapa u šire aktivnosti države, ciljeve i rezultate?
Procjena konteksta	Percepcija države. Da li je uzeto u obzir kako potencijalni učesnici iz različitih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja percipiraju vašu državu? Inicijative i mapiranje aktera. Koliko je aktuelno vaše razumijevanje sličnih aktivnosti i aktera u vašoj državi? Kontekst za lokalne nesuglasice i tenzije. Na koji način uzimate u obzir iskustva različitih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja u kontekstu vaše države?
Interna spremnost	Interna analiza i spremnost na djelovanje. Da li ste razmotrili vještine, kapacitete i iskustvo vašeg tima kako biste ostvarili uspješan ishod? Akcioni plan. Da li ste izradili precizne i strukturirane dokumente koji jasno definiraju svrhu, strateški pravac podrške i jasne pokazatelje uspjeha? Priprema konkretnih komunikacijskih kanala. Da li ste uspostavili mehanizam za razmjenu i prenošenje informacija o inicijativi među različitim akterima? Priprema odgovarajućih prostora. Da li ste razmotrili praktična logistička pitanja vezana za učesnike?

¹⁶³ OSCE/ODIHR, *Belief, Dialogue and Security*, str. 78-86.

Saradnja sa vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja	11. Povezivanje s vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja i drugim akterima civilnog društva. Da li imate jasno definiran pristup za uspostavu kontakta i uključivanje tih aktera? 12. Inkluzivno i ravnopravno učešće u procesima koje podržava država. Na koji su način principi inkluzivnosti (posebno u pogledu vjere, dobi i spola) integrirani u aktivnosti vaše države? 13. Integracija pristupa zasnovanog na ljudskim pravima u sve interakcije s vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja. Na koji način su principi i pristupi zasnovani na ljudskim pravima integrirani u vaš rad u okviru državnih aktivnosti? 14. Platforme za širenje dobrih praksi i podsticanje saradnje. Da li su razmotreni načini za uspostavljanje novih partnerskih odnosa između vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja u vašoj državi kroz dijalog i zajedničko djelovanje?
Stvaranje podržavajućeg okruženja	15. Osiguravanje da obrazovne politike aktivno promoviraju ljudska prava, uključujući poštivanje slobode vjere ili uvjerenja te uvažavanje pluralizma i raznolikosti. Kako javno obrazovanje u vašoj državi može uticati na sposobnost vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja da pozitivno doprinesu dijalogu i zajedničkom djelovanju? 16. Javno osuđivanje mržnje i djelovanje u svrhu sprečavanja krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Na koji način politike prevencije krivičnih djela počinjenih iz mržnje u vašoj državi mogu uticati na sposobnost vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja da pozitivno doprinesu dijalogu i zajedničkom djelovanju? 17. Osiguravanje nepristrasnosti, transparentnosti i odgovornosti u podršci inicijativama za dijalog. Da li su mogućnosti podrške/finansiranja otvorene za vjerske zajednice i zajednice uvjerenja implementirane na nepristrasan, transparentan i odgovoran način? 18. Stvaranje vidljivosti za pozitivne inicijative na različitim nivoima (uključujući inostranstvo). Da li dajete javna priznanja pozitivnim primjerima dijaloga i saradnje među vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja u cilju rješavanja konkretnih problema, unutar okvira ljudskih prava?

3. PRIKUPLJANJE PODATAKA O ANTIKRŠĆANSKIM KRIVIČNIM DJELIMA POČINJENIM IZ MRŽNJE, UKLJUČUJUĆI U KOORDINACIJU SA KRŠĆANSKIM ZAJEDNICAMA I CIVILNIM DRUŠTVOM

Nedovoljno prijavljivanje od strane žrtava i nedovoljno evidentiranje od strane organa za provođenje zakona i dalje predstavljaju značajne prepreke za efikasno rješavanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući one koji su usmjereni protiv kršćana, širom regiona OSCE-a.

Ispravno i precizno prikupljanje podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje ključno je za pružanje efikasnih odgovora. Pouzdani mehanizmi za prikupljanje i praćenje podataka ne samo da omogućavaju temeljitu istragu i krivično gonjenje počinitelja, već i podstiču donošenje politika zasnovanih na dokazima, te transparentnu komunikaciju sa pogođenim zajednicama i širom javnosti o preduzetim naporima za rješavanje ovog pitanja.¹⁶⁴

Policija pruža prvi odgovor na krivična djela počinjena iz mržnje, a informacije koje pritom prikupi čine osnovu službenih podataka o tim krivičnim djelima. Stoga je ključno da policijski službenici posjeduju potrebno znanje za pravilno prepoznavanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kao i odgovarajuće mehanizme odnosno formulare za njihovo tačno evidentiranje.¹⁶⁵ Kada su službenici koji pružaju prvi odgovor obučeni za prepoznavanje potencijalnih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kada pristupaju žrtvama sa empatijom i pokreću odgovarajuće istrage, šalje se jasna i snažna poruka da se takva krivična djela shvataju ozbiljno te da će se rješavati hitno i profesionalno.¹⁶⁶

Preporuka:

Organi vlasti bi trebali prikupljati podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, uključujući i one koji su konkretno motivirani predrasudama prema kršćanima. Policija, kao služba koja pruža prvi odgovor na krivična djela, treba osigurati da se potencijalna antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje pravilno kvalifikuju i evidentiraju kao takva.

¹⁶⁴ OSCE/ODIHR, *Hate Crime Data Collection and Monitoring*, str. 11.

¹⁶⁵ *Ibid.*, str. 11.

¹⁶⁶ OSCE/ODIHR, *Preventing and responding to hate crimes*.

Primjeri dobre prakse

U 2023. godini, 14 država članica OSCE-a imale su mogućnost da evidentiraju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje putem mehanizma za prikupljanje podataka te su te podatke podnosile Uredu za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR): Austrija, Bosna i Hercegovina, Kanada, Hrvatska, Danska, Finska, Njemačka, Moldavija, Nizozemska, Poljska, Rumunija, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države. Druge države evidentiraju antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje u okviru opće kategorije krivičnih djela počinjenih iz mržnje (Belgija, Gruzija, Grčka, Mađarska, Irska, Litvanija, Malta, Norveška, Srbija i Španija).¹⁶⁷

U isto vrijeme, antikršćanske incidente iz 2023. godine ODIHR-u su prijavljivale međuvladine i organizacije civilnog društva koje pokrivaju sljedećih 36 država: Armenija, Austrija, Bjelorusija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Irska, Italija, Kazahstan, Latvija, Litvanija, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Srbija, Slovačka, Španjolska, Švedska, Švicarska, Tadžikistan, Turska, Ukrajina, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD i Uzbekistan. Antikršćanski incidenti iz mržnje koji su se dogodili na području Kosova također su prijavljivani ODIHR-u kao dio Izvještaja o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje za 2023. godinu.

U 2019. godini, kako bi se osigurala saradnja i koordinacija između grčkih državnih tijela na svim nivoima, Generalni sekretarijat za vjerska pitanja i Generalni sekretarijat za javni red pri Ministarstvu za zaštitu građana potpisala su Memorandum o razumijevanju u vezi sa prikupljanjem i evidentiranjem službenih podataka o djelima usmjerenima protiv vjerskih objekata u Grčkoj, te o određivanju i provođenju daljih aktivnosti. Memorandumom je također uspostavljena saradnja između dva Sekretarijata po pitanjima od zajedničkog interesa, kao što su obuka osoblja za suzbijanje netolerancije, uključujući one usmjerene protiv kršćana, kao i za međureligijski dijalog.¹⁶⁸

Federalni istražni biro SAD-a (FBI) prikuplja i objavljuje statističke podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje od 1992. godine. U početku je FBI prikupljao podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje u kojima je počinitelj bio motiviran

¹⁶⁷ Anti-Christian hate crime (2023), OSCE/ODIHR-ov Izvještaj o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.

¹⁶⁸ Acts Against Religious Sites in Greece (Djela protiv vjerskih objekata u Grčkoj), Ministarstvo za obrazovanje i vjerska pitanja, Generalni sekretarijat za vjerska pitanja, Direktorat za vjersku naobrazbu i međureligijske odnose, Odjel za vjerske slobode i međuvjerske odnose, Generalni sekretarijat za vjerska pitanja, Ministarstvo za obrazovanje i vjerska pitanja, str. 28.

predrasudama u pogledu „rase“, boje, vjere ili nacionalnosti žrtve. Od 2009. godine, to je prošireno na krivična djela počinjena na osnovu predrasuda prema stvarnom ili percipiranom spolu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu i invaliditetu. Podaci su detaljno razvrstani, uz praćenje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje na osnovu predrasuda protiv: kršćana, protestanata, pravoslavaca, članova Crkve Isusa Krista svetaca posljednjih dana, Jehovinih svjedoka, te ostalih predrasuda prema drugim kršćanskim denominacijama.¹⁶⁹

Vlade mogu preduzeti nekoliko praktičnih koraka u svrhu unapređenja evidentiranja i prikupljanja krivičnih djela počinjenih iz mržnje, te osiguravanja da se svi relevantni motivi predrasude, uključujući i one usmjerene protiv kršćana, pravilno evidentiraju.¹⁷⁰

- Usvojiti i provoditi jasne zakonodavne i strateške okvire za suzbijanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje koji su konkretni, primjenjivi u praksi i usklađeni s relevantnim obavezama preuzetim u okviru OSCE-a. Ti bi okviri trebali obuhvatiti sve aspekte sveobuhvatnog odgovora na krivična djela počinjena iz mržnje, uključujući evidentiranje, istragu, krivično gonjenje i podršku žrtvama. Na zahtjev države članice, ODIHR može pružiti pomoć kroz analizu nacрта ili postojećeg zakonodavstva, strateških okvira i operativnih sredstava;
- Uvesti zajedničku, sveobuhvatnu i korisnicima prilagođenu definiciju krivičnih djela počinjenih iz mržnje za potrebe praćenja, koju će dosljedno koristiti svi organi krivičnog pravosuđa pri evidentiranju i prikupljanju podataka. Ova definicija trebala bi obuhvatiti sve motive predrasude navedene u domaćim zakonima, kao i dodatne relevantne motive predrasude koji proizilaze iz specifičnog društvenog konteksta. Takav pristup omogućava prikupljanje podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje čak i u državama u kojima „religija“ ili „antikršćanski motivi“ nisu izričito navedeni u zakonima o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje;
- Uspostaviti efikasan sistem prikupljanja i evidentiranja podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje koji obuhvata sve definirane motive predrasude. Budući da različite grupe mogu biti pogođene na različite načine, podaci trebaju biti prikupljeni i analizirani po zasebnim kategorijama predrasuda kako bi se omogućio efikasan odgovor policijskih i pravosudnih organa kroz ciljane mjere i raspodjelu resursa.¹⁷¹ Sistem bi trebao omogućiti posebno evidentiranje i praćenje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući podatke razvrstane prema vrstama krivičnih djela i motivima predrasude;

169 FBI Crime Data Explorer (CDE), Federalni istražni biro (FBI).

170 OSCE/ODIHR, Hate Crime Data Collection and Monitoring, str. 41-44.

171 Ibid., str. 14.

- Razviti sveobuhvatan program obuke kako bi se osiguralo da službenici za provođenje zakona i drugo relevantno osoblje posjeduju znanja i vještine potrebne za pravilno korištenje sistema za prikupljanje podataka;
- Usvojiti politike koje zahtijevaju od službenika za provođenje zakona da prilikom inicijalne prijave detaljno dokumentuju krivično djelo počinjeno iz mržnje. Službenici trebaju evidentirati sve relevantne pokazatelje mržnje prema kršćanima kao motiva te uzeti u obzir percepciju žrtve. Politike trebaju uključivati i mjere koje osiguravaju da službenici uzimaju u obzir percepciju žrtve. Također, ove politike moraju garantirati da ne dolazi do diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja;¹⁷²
- Provesti ankete među žrtvama kako bi se procijenio obim neprijavlivanja krivičnih djela i razlozi koji dovode do toga;¹⁷³
- Redovno objavljivati prikupljene podatke, uključujući statistike, analize i nalaze iz anketa među žrtvama. Ti podaci trebaju biti dostupni i *online* i u štampanom obliku te proaktivno dijeljeni putem saopštenja za medije, biltena i medijskih kampanja; i
- Analizirati prikupljene podatke radi procjene i unapređenja politika. Analiza bi trebala pružiti uvid u prirodu i opseg antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, efikasnost strategija provođenja zakona, rodno diferencirane uticaje, te druga relevantna pitanja.

ODIHR nudi niz programa pomoći osmišljenih za unapređenje sistema praćenja krivičnih djela počinjenih iz mržnje i prikupljanja podataka. ODIHR također pruža obuku za službenike za provođenje zakona o efikasnom odgovoru na krivična djela počinjena iz mržnje (vidjeti primjere dobre prakse u nastavku). Ovi se programi mogu provoditi u državama članicama OSCE-a na njihov zahtjev.¹⁷⁴

Preporuka

Vlade bi trebale preduzeti praktične korake za jačanje sistema prikupljanja podataka i praćenja krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući donošenje zakona, kreiranje politika, unapređenje mehanizama evidentiranja, programe obuke, ankete među žrtvama, objavljivanje podataka, te kontinuiranu analizu i evaluaciju.

¹⁷² UNGA, *A/HRC/RES/16/18*, para. 6(a).

¹⁷³ Vidjeti *Mapping Unreported Hate Crimes Using Respondent-driven Sampling: A Methodology*, OSCE/ODIHR, 7. novembar 2018.

¹⁷⁴ Iako se ne obrađuje u ovom Priručniku, efikasno krivično gonjenje krivičnih djela počinjenih iz mržnje usmjerenih protiv kršćana također je ključno. Za više informacija, vidjeti: *Prosecuting Hate Crimes: A Practical Guide*, OSCE/ODIHR, 29. septembar 2014. i OSCE/ODIHR, *Hate Crime Prosecution at the Intersection of Hate Crime and Criminalized 'Hate Speech'*.

Primjeri dobre prakse

ODIHR je razvio program pomoći pod nazivom „Alat za prikupljanje informacija o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje“ (INFAHCT), čiji je cilj unapređenje sistema praćenja i prikupljanja podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.¹⁷⁵ INFAHCT to postiže kroz pomoć u izgradnji i jačanju politika i kapaciteta domaćih institucija i drugih struktura za prikupljanje podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje.¹⁷⁶

Od 2012. godine, ODIHR provodi svoj program „Obuka za službenike za provođenje zakona na temu borbe protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje“ (TAHCLE) u 18 država članica OSCE-a: Armeniji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Estoniji, Finskoj, Gruziji, Islandu, Italiji, Latviji, Litvaniji, Malti, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Poljskoj, Rumuniji, Slovačkoj, Španiji i Turskoj. Program je također proveden na području Kosova te u općini Valensija u Španiji. TAHCLE program osmišljen je kako bi unaprijedio vještine službenika za provođenje zakona u prepoznavanju, razumijevanju i istraživanju krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Od 2014. godine, ODIHR-ov program „Obuka tužilaca za postupanje u predmetima krivičnih djela počinjenih iz mržnje“ (PAHCT) proveden je u deset država članica OSCE-a: Armeniji, Bugarskoj, Češkoj, Gruziji, Islandu, Crnoj Gori, Malti, Sjevernoj Makedoniji, Poljskoj i Slovačkoj, kao i na području Kosova. Materijali iz PAHCT programa korišteni su i za obuku u još pet zemalja.¹⁷⁷ PAHCT program osmišljen je kako bi unaprijedio vještine tužilaca u prepoznavanju, istraživanju i krivičnom gonjenju čitavog spektra krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući i one motivirane predrasudama prema kršćanima.

Opće društveno istraživanje o sigurnosti Kanađana (GSS) provodi se svakih pet godina od 1985. godine s ciljem razumijevanja percepcije građana o kriminalu i pravosudnom sistemu, kao i njihovih ličnih iskustava s viktimizacijom. Riječ je o nacionalnoj anketi o samoprijavljenoj viktimizaciji, koja predstavlja važan izvor informacija u dopuni službenih krivičnih evidencija, s obzirom na to da sva krivična djela nisu prijavljena policiji. Rezultate istraživanja koriste policijske uprave, organi vlasti na svim nivoima, agencije za pomoć žrtvama i socijalne službe, organizacije civilnog društva te istražitelji kako bi bolje razumjeli prirodu i razmjere viktimizacije u Kanadi.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Za više informacija, vidjeti OSCE/ODIHR, Training Against Hate Crimes for Law Enforcement (TAHCLE): Programme Description.

¹⁷⁶ Za više informacija, vidjeti Information Against Hate Crimes Toolkit (INFAHCT): Programme Description, OSCE/ODIHR, 29. avgust 2018.

¹⁷⁷ Za više informacija, vidjeti Prosecutors and Hate Crimes Training (PAHCT): Programme Description, OSCE/ODIHR, 29. septembar 2014.

¹⁷⁸ General Social Survey – Canadians' Safety (GSS), Statistics Canada, 2019.

Saradnja sa kršćanskim zajednicama i civilnim društvom na prikupljanju podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje

Organizacije civilnog društva igraju ključnu ulogu u praćenju, dokumentiranju i prijavljivanju incidenata motiviranih mržnjom nadležnim organima. Ključno je da državne institucije sarađuju s kršćanskim zajednicama, kršćanskim organizacijama i širim civilnim društvom, posebno onim grupama koje se bave jačanjem ljudskih prava, tolerancije i nediskriminacije, kako bi se prikupili, razmijenili i provjerili podaci o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Takva saradnja pridonosi sveobuhvatnijem razumijevanju problema jer se time rješava pitanje neprijavljivanja i gradi se veće povjerenje između zajednica i vlasti. Efikasni načini za unapređenje saradnje između vlasti i civilnog društva u prikupljanju podataka uključuju:

- Uspostavljanje nacionalne radne grupe ili koordinacijskog mehanizma za prikupljanje podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje, koji bi uključivao predstavnike svih relevantnih državnih tijela, kao i ključne kršćanske i organizacije civilnog društva koje se bave krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i radom s ranjivim grupama;¹⁷⁹
- Formaliziranje saradnje između vlasti i civilnog društva putem memoranduma, protokola ili sporazuma o razmjeni podataka. Ti sporazumi trebaju sadržavati odredbe o anonimizaciji podataka koji se razmjenjuju, radi zaštite ličnih podataka kada je to potrebno;
- Saradnja s kršćanskim zajednicama, kršćanskim organizacijama i mehanizmima za prijavljivanje trećih lica¹⁸⁰ kako bi se uspostavili dostupni i povjerljivi kanali za prijavljivanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje; i
- Jačanje kapaciteta kršćanskih zajednica, kršćanskih organizacija i širih grupa civilnog društva za evidentiranje i prijavljivanje podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje organiziranjem ciljanih programa osposobljavanja, bilo direktno ili u partnerstvu s organizacijama civilnog društva.

Preporuka

Državne institucije trebale bi sarađivati s kršćanskim zajednicama, kršćanskim organizacijama i širim civilnim društvom u prikupljanju, evidentiranju, razmjeni i analizi podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Takva

179 OSCE/ODIHR, *Hate Crime Data Collection and Monitoring*, str. 41.

180 Mehanizmi trećih strana omogućavaju žrtvama da prijave moguće krivično djelo nekom tijelu, organizaciji, centru ili službi koja nije policija: *Underpinning victims' rights – Support services, reporting and protection*, FRA, 2023.

saradnja doprinosi izradi tačnijih i preciznijih statističkih podataka, te rješava izazove nedostatka prijavljivanja i evidentiranja krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Primjer dobre prakse

Područni uredi Jehovinih svjedoka u državama članicama OSCE-a kontinuirano primaju prijave o antikršćanskim incidentima motiviranim predrasudama. Prije nego što ih evidentiraju kao moguća antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, područni uredi analiziraju incidente radi tačnosti i usklađenosti s pojmom krivičnog djela počinjenog iz mržnje prema definiciji OSCE-a. Podaci prikupljeni putem ovog sistema imaju višestruku primjenu, uključujući:¹⁸¹

- Saradnju između lokalnih područnih ureda i nacionalnih tijela radi uključivanja u nacionalnu statistiku, kada je to izvedivo i primjenjivo (npr. u Španiji);
- Podnošenje izvještaja za Izvještaj o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), koje koordinira Glavni ured Jehovinih svjedoka;
- Godišnji izvještaji o incidentima na nivou države i regije; i
- Strateško podnošenje aplikacija Evropskom sudu za ljudska prava (kao što su predmeti *Kornilova protiv Ukrajine* i *Begheluri i drugi protiv Gruzije*).¹⁸²

4 IZGRADNJA POVJERENJA IZMEĐU VLASTI I KRŠĆANSKIH ZAJEDNICA

Efikasan rad na antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje preduzimanjem koraka navedenih u ovom Priručniku može značajno pomoći u izgradnji povjerenja između kršćanskih zajednica i državnih vlasti. Osim toga, vlade bi trebale uspostaviti formalne kanale za konsultacije i koordinaciju kako bi unaprijedile to povjerenje. Uključivanje u kontinuiranu, otvorenu, transparentnu i inkluzivnu komunikaciju s kršćanskim zajednicama o sigurnosnim prijetnjama i izazovima s kojima se suočavaju donosi nekoliko ključnih prednosti, uključujući:

- Osiguravanje široko utemeljene i održive sigurnosti, uzimajući u obzir važnu ulogu koju vjerske zajednice i zajednice uvjerenja mogu igrati u rješavanju sigurnosnih pitanja, te podstići njihovu proaktivnu uključenost u takve napore;¹⁸³

¹⁸¹ Informacije dostavio Glavni ured Jehovinih svjedoka ODIHR-u za svrhu ovog Priručnika.

¹⁸² *Kornilova v. Ukraine*, aplikacija broj 47283/14, ESLJP, 12. novembar 2020. i *Begheluri i drugi v. Georgia*, aplikacija broj 28490/02, ESLJP, 7. oktobar 2014.

¹⁸³ OSCE/ODIHR, *FoRB Security Guide*, str. 23.

- Izgradnja povjerenja u spremnost i predanost vlade da se suoči s hitnim izazovima s kojima se suočavaju vjerske zajednice i zajednice uvjerenja;
- Unapređenje razumijevanja državnih službenika o specifičnim izazovima povezanim sa antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i povezanim sigurnosnim pitanjima kršćanskih zajednica; i
- Osiguravanje da su odgovori vlade na krivična djela počinjena iz mržnje bolje usklađeni sa potrebama, pogledima i iskustvima kršćanskih zajednica.

Vlasti bi trebale nastojati uključiti sve različite kršćanske zajednice, uključujući novo-osnovane i manje grupe. Iako će glavni kontakt obično biti s vođama ili imenovanim predstavnicima zajednica, trebalo bi uložiti napore da se uključe različite skupine u zajednici, uključujući žene i mlade, kako bi se čuli njihovi pogledi i iskustva, uz poštivanje unutrašnjeg upravljanja zajednicom i njezina prava na samostalno upravljanje vlastitim pitanjima.¹⁸⁴ Veća uključenost ključna je za izgradnju povjerenja s cijelom zajednicom, umjesto oslanjanja samo na nekoliko odabranih pojedinaca.¹⁸⁵ Inicijative za konsultacije i koordinaciju između vlada i kršćanskih zajednica moraju poštivati dobrovoljnu prirodu sudjelovanja, te osigurati da komunikacijski kanali ostanu otvoreni u svakom trenutku. Ti naponi trebaju se protezati izvan nacionalnog nivoa i uključivati lokalne ili općinske nivoe. Formalizacija takve koordinacije, npr. putem Memoranduma o razumijevanju, može biti efikasan način za osiguranje da saradnja bude održiva i dosljedna, a ne sporadična.

Preporuka

Vlade bi trebale izgraditi povjerenje s kršćanskim zajednicama uspostavljanjem formalnih kanala komunikacije i koordinacije s njima. Komunikacija treba biti dvosmjerna, otvorena i transparentna, te nastojati uključiti sve različite kršćanske zajednice, osiguravajući, gdje je to praktično moguće i uz poštivanje unutrašnjeg upravljanja dotičnih zajednica, uključivanje žena i mladih.

Primjeri dobre prakse

U Norveškoj je od 1990-ih godina uspostavljen formalizirani dijalog i diskusija između vlade i različitih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja. Vlada smatra da je ovaj dijalog ključan za postizanje otvorenog i tolerantnog društva u kojem svi poznaju i poštuju uvjerenja i svjetonazore jedni drugih. Naprimjer, u novembru 2023. godine, premijer i ministar za pitanja djece i porodice održali su sastanak sa vjerskim zajednicama

¹⁸⁴ A/HRC/52/38 Landscape of freedom of religion or belief. Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Nazila Ghanea, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 30. januar 2023., para. 45-46.

¹⁸⁵ OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 22-23.

i zajednicama uvjerenja o situaciji na Bliskom istoku i njenim uticajem na Norvešku. Grupe pozvane na dijalog uključivale su Crkvu Norveške, Jevrejsku zajednicu Osla, Islamsko vijeće Norveške, Mrežu za muslimanski dijalog, Kršćansko vijeće Norveške, Rimokatoličku biskupiju Osla i Vijeće za vjerske zajednice i zajednice uvjerenja.¹⁸⁶

U Uzbekistanu je u sklopu Odbora za vjerska pitanja osnovano Vijeće za konfesije kao platforma za osiguranje bliske saradnje s vjerskim organizacijama, razvoj zajedničkih prijedloga i mjera za međureligijski i međunacionalni mir i koheziju, te za raspravu o i podršku pravima, odgovornostima i djelovanju različitih konfesija. Članovi Vijeća za konfesije su predstavnici 16 vjerskih grupa, uključujući nekoliko kršćanskih denominacija kao što su Ruska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva, Savez evangeličkih kršćana-baptista, Armenska apostolska crkva, Crkva adventista sedmog dana, Nova apostolska crkva, Evangelička luteranska crkva, Crkva „Glas Božji“ i Jehovini svjedoci.¹⁸⁷

Izgradnja povjerenja između kršćanskih zajednica i organa za provođenje zakona

Konsultacije i koordinacija trebaju također biti temelj odnosa između kršćanskih zajednica i organa za provođenje zakona na nacionalnom i lokalnom nivou. Redovni i otvoreni komunikacijski kanali, koji uključuju kako rukovodstvo tako i policijske službenike na terenu, pomažu u izgradnji povjerenja i osiguravaju da su odgovori na sigurnosne izazove prilagođeni specifičnim potrebama kršćanskih zajednica. Za jačanje povjerenja između policije i kršćanskih zajednica mogu se preduzeti sljedeće mjere:

- Organi za provođenje zakona trebali bi uspostaviti formalne i neformalne platforme koje omogućavaju predstavnicima različitih kršćanskih zajednica da redovno daju informacije o njihovim sigurnosnim potrebama i zabrinutostima, kao i pružanje povratnih informacija o sigurnosnim mjerama koje provode nadležni organi;
- Policijske i druge sigurnosne agencije trebale bi imenovati službenika za vezu koji će služiti kao glavna kontakt osoba za kršćanske zajednice, a koja će se baviti pitanjima vezanim za antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Uloga tog službenika trebala bi uključivati izgradnju čvrstih odnosa s kršćanskim zajednicama i osiguravanje kontinuirane komunikacije;

¹⁸⁶ Dialogue meeting with religious and life stance communities, vlada Norveške, 8. novembar 2023.

¹⁸⁷ Inter-confessional council, Odbor za vjerska pitanja Republike Uzbekistan, 21. april 2024.

- Policijski službenici bi trebali redovno posjećivati lokalne kršćanske vjerske objekte, društvene domove i institucije radi njegovanja odnosa sa članovima i predstavnicima zajednica; i
- Organi za provođenje zakona bi trebali raditi sa lokalnim kršćanskim zajednicama na organizaciji radionica na kojima bi se policijski službenici upoznali sa zajednicom, njenom historijom, vjerskim tradicijama, aktivnostima i specifičnim izazovima s kojima se suočava u smislu netolerancije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Preporuka

Organi za provođenje zakona bi trebali graditi povjerenje sa kršćanskim zajednicama kroz konsultacije i koordinaciju, koristeći mjere kao što su imenovanje službenika za vezu, obavljanje posjeta lokalnim kršćanskim zajednicama, te organizacija zajedničkih radionica.

Primjer dobre prakse

U Sjedinjenim Američkim Državama, organizacija za društvene promjene *Movement Forward* pokrenula je 2016. godine inicijativu OneCOP, koja povezuje policijske službenike na nivou policijskih stanica s lokalnim vjerskim organizacijama s ciljem podsticanja pozitivnih i kontinuiranih partnerstava između lokalnih organa za provođenje zakona i različitih vjerskih zajednica svih vjeroispovijesti. Ukupno 2.000 vjerskih objekata je trenutno uključeno u ovu inicijativu, a članovi zajednice u prosjeku daju ocjenu 4,8 od 5 kada se od njih traži mišljenje o policiji nakon sudjelovanja u programu.¹⁸⁸

Od 2020. godine MovementForward, u saradnji s Ministarstvom pravosuđa SAD-a i uz podršku Zaklade Motorola Solutions, organizira Nacionalni vikend vjere i policije (National Faith & Blue Weekend) s ciljem jačanja veza između policijskih službenika i zajednica kojima služe, kroz saradnju s mjestima bogoslužjenja. Ova kampanja predstavlja sva glavna nacionalna policijska udruženja i profesionalne organizacije u Sjedinjenim Američkim Državama, kao i sve vjeroispovijesti.¹⁸⁹

¹⁸⁸ OneCOP, MovementForward.

¹⁸⁹ Faith & Blue, MovementForward.

5 SARADNJA S KRŠĆANSKIM ZAJEDNICAMA NA EFIKASNOM RJEŠAVANJU SIGURNOSNIH PRIJETNJI I POTREBA POVEZANIH SA KRIVIČNIM DJELIMA POČINJENIM IZ MRŽNJE

Sigurnosni aspekti razlikuju se među državama članicama, zavisno od faktora kao što su nivo svijesti o prijetnjama s kojima se suočavaju kršćanske zajednice, te dostupni resursi državnih institucija za odgovor na njihove sigurnosne potrebe. Kao odgovor na nedavne napade na kršćanska mjesta bogoslužjenja i vjerske manifestacije, mnoge su kršćanske zajednice uvele dodatne sigurnosne mjere. Međutim, u svim državama članicama OSCE-a te zajednice često se suočavaju s izazovima zbog ograničenog stručnog znanja, finansijskih sredstava i osoblja, dijelom i zato što su se povijesno suočavale s manjim brojem prijetnji u usporedbi s nekim drugim vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja.

Zajedničkim djelovanjem, organi za provođenje zakona i predstavnici kršćanskih zajednica mogu efikasnije procijeniti sigurnosne potrebe zajednice, naročito u vezi s mjestima bogoslužjenja i zajedničkim prostorima, te poduzeti koordinirane mjere kako bi se osigurala odgovarajuća zaštita potencijalnih meta.

Procjene rizika

Ključno je da mjere za rješavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica — uključujući zaštitu mjesta bogoslužjenja i drugih zajedničkih objekata — budu vođene temeljitim procjenama rizika koje identificiraju sve relevantne sigurnosne prijetnje. U slučajevima gdje takve procjene ne postoje, organi za provođenje zakona bi trebali pružiti podršku kršćanskim zajednicama u njihovoj izradi i implementaciji, uključujući implementaciju sigurnosnih pregleda za mjesta bogoslužjenja i druge objekte. Tamo gdje su procjene rizika već izrađene, policija može pomoći analizom, ažuriranjem ili davanjem povratnih informacija radi jačanja njihove efikasnosti.

Sistemi za upravljanje krizom

Na osnovu rezultata procjene rizika, vlasti bi trebale podržati kršćanske zajednice u jačanju njihovog sigurnosnog planiranja i spremnosti za moguće krizne situacije. Važno je, međutim, osigurati da bilo koje sigurnosne mjere ne nameću nepotrebna ograničenja na potpuno i slobodno ostvarivanje prava na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja pojedinaca i kršćanskih zajednica.¹⁹⁰ Postoji tanka granica, naprimjer, između osiguravanja sigurnosti vjernika i očuvanja mjesta bogoslužjenja kao otvorenih i gostoljubivih prostora za sve članove zajednice i širu javnost.

U tom cilju preporučuje se da vlasti na svim nivoima koriste stručnost, resurse i alate prilikom osmišljavanja i provođenja mjera za rješavanje sigurnosnih potreba kršćanskih

¹⁹⁰ OSCE/ODIHR, FoRB Security Guide, str. 6.

zajednica. To uključuje materijale o sigurnosti vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja koje su pripremljene od strane, ili u njihovo ime, međunarodne organizacije i drugi relevantni akteri.¹⁹¹ Takva podrška može također uključivati:

- Saradnju s kršćanskim zajednicama koje žele izraditi protokole za vanredne situacije odnosno sigurnosne planove, pružajući tehničku i stručnu podršku u vezi sa sigurnosnim rizicima i odgovarajućim sigurnosnim mjerama;
- Savjetovanje kršćanskih zajednica o sigurnosnim mjerama koje izaberu za provođenje, uključujući postupke zaključavanja, instalaciju i održavanje sigurnosne opreme poput alarma, vanjskog osvjjetljenja, zatvorenog video nadzora (CCTV), detektora metala, osiguranja, te kontrolu pristupa mjestima bogoslužjenja i objektima koji pripadaju njihovoj zajednici. Važno je napomenuti da uvođenje pojačanih sigurnosnih mjera u historijskim kršćanskim vjerskim objektima može zahtijevati prethodnu saglasnost nadležnih vlasti;
- Davanje smjernica kršćanskim zajednicama za izradu planova za vanredne situacije, sistema upravljanja krizama, uspostavu internih komunikacijskih mehanizama, te koordinaciju zajedničkog odgovora u slučaju napada;
- Pružanje obuke za jačanje kapaciteta kršćanskih zajednica za odgovor na sigurnosne prijetnje, uključujući specijaliziranu obuku za kontakt osobe za sigurnost koje zajednica imenuje; i
- Organiziranje zajedničkih vježbi i simulacija za kršćanske zajednice, s fokusom na kontakt osobe za sigurnost, kako bi se osigurao efikasan odgovor na različite krizne situacije. Najbolje prakse iz mjera provedenih tokom pandemije COVID-19 za zaštitu javnog zdravlja u vjerskim objektima — poput organizacije reda, postavljanja znakova, registracije i nadzora — mogu pružiti vrijednu viziju za organiziranje ovih vježbi.

Osim saradnje s organima za provođenje zakona na sigurnosnim mjerama, kršćanskim zajednicama se također preporučuje da koriste iskustva drugih vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja koje su meta krivičnih djela počinjenih iz mržnje i suočavaju se sa sličnim sigurnosnim izazovima, osobito jevrejskih i muslimanskih zajednica.

¹⁹¹ Relevantni resursi obuhvataju, ali nisu ograničeni na: OSCE/ODIHR, *Understanding Anti-Semitic Hate Crimes*; OSCE/ODIHR, *Understanding Anti-Muslim Hate Crimes*; OSCE/ODIHR, *ForB Security Guide*; SOAR Security by Design APP, SOAR; *Security Tips videos*, SOAR; *Incident Management Guide for Faith Communities*, SOAR; *10 Tips for women walking to and from a place of worship*, SOAR; *Security by Design. Guidebook for Religious Sites*, PROSPeReS; *Guidebook on security measures for religious sites & communities*, PROSPeReS; *Threats and Vulnerabilities of Places of Worship, SHRINES*; *A Practical Guide to Law Enforcement for Safer and Stronger Communities in Europe*, SASCE; *Protect Your Community. Guide for Leaders and Staff Members*, SASCE; *Protect Your Community. Guide for Community Members*, SASCE.

Preporuka

Organi za provođenje zakona bi trebali podržati kršćanske zajednice u provođenju procjena rizika i provođenju mjera zasnovanih na rezultatima tih procjena, kako bi se unaprijedila njihova sigurnost i spremnost za krizne situacije.

Primjeri dobre prakse

U martu 2023. godine, u okviru projekta „Jačanje sigurnosti i postojanosti vjerskih mjesta i zajednica izloženih riziku“ (SOAR) organiziran je dvodnevni seminar za vjerske vođe, na kojem su se okupili predstavnici različitih vjerskih zajednica u Njemačkoj kako bi prošli stručnu obuku za liderstvo. Također im je pružena podrška u izradi akcionog plana i pružanju pomoći zajednicama izloženim riziku.¹⁹² Na osnovu Vodiča za upravljanje incidentima u crkvama u sklopu ovog projekta,¹⁹³ vjerski lideri sudjelovali su u praktičnim vježbama o procjeni rizika, upravljanju incidentima, odgovoru na incidente i komunikaciji.

Sedam dana kasnije došlo je do nasilnog napada u dvorani za sastanke Jehovinih svjedoka u Hamburgu u kojem je nekoliko osoba poginulo. Zabrinuti zbog potencijalnih novih incidenata, lideri iz kršćanske mreže koja je sudjelovala na obuci u sklopu projekta SOAR primijenili su Vodič za upravljanje incidentima u crkvama kako bi se efikasno koordinirali međusobno i s organima za provođenje zakona.

U Drezdenu je Katolička biskupija starokatolika u Njemačkoj uspostavila različite metode komunikacije kako bi efikasno odgovorila na sigurnosne izazove:¹⁹⁴

- Sastanci s policijskim kontakt osobama koje je imenovalo Ministarstvo unutar-njih poslova pokrajine Saksonije
- Aktivne razmjene informacija s drugim kršćanskim denominacijama i jevrejskim i islamskim zajednicama
- Nacionalni mjesečni časopis (*Christen heute*)
- Komunikacija putem Facebook-a
- Liste s e-mail kontaktima
- Grupa za upravljanje krizom na aplikaciji WhatsApp

¹⁹² SOAR European Management Retreat – Munich, Jačanje sigurnosti i postojanosti ugroženih vjerskih objekata i zajednica (SOAR), mart 2023.

¹⁹³ Incident Management Guide for Faith Communities, SOAR.

¹⁹⁴ SOAR Management Retreat in Munich – Interview with Hans Tuschling, Specialist in Prevention at the Ministry of the Interior of Saxony, SOAR.

Na osnovu iskustava jevrejske zajednice, organizacija Community Security Trust (CST) održava obuke za pripadnike crkava, džamija i drugih mjesta bogoslužnja u Ujedinjenom Kraljevstvu o sigurnosti i zaštiti od nasilja, ekstremizma i krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Program obuke Security Advice for Everyone (SAFE) obuhvata, između ostalog, teme poput upravljanja krizama, sigurnosnih planova, procjene rizika, sigurnosti na manifestacijama, efikasne komunikacije u stresnim situacijama, sigurnosti žena i sigurnosti na internetu.¹⁹⁵

Finansiranje

S obzirom na finansijski teret koji kršćanske zajednice snose pri provođenju sigurnosnih mjera, vlade i međunarodne organizacije trebale bi razmotriti pružanje finansijske pomoći kako bi se zadovoljile njihove sigurnosne potrebe, naprimjer finansiranjem osoblja za sigurnost ili instalacijom zaštitne opreme u vjerskim objektima. Kako bi ove zajednice mogle bez straha tražiti dostupnu tehničku i finansijsku podršku, nužno je da imaju povjerenje u vlasti.

Primjeri dobre prakse

Fond za unutrašnju sigurnost Evropske unije (ISF) je program finansiranja koji svake dvije godine dodjeljuje sredstva koalicijama civilnog društva širom Evrope za provođenje projekata usmjerenih na sprečavanje prijetnji i odgovora na incidente u mjestima bogoslužnja.¹⁹⁶ Neki od projekata finansiranih iz Fonda za unutarnju sigurnost (ISF) uključuju:

- Projekt „Jačanje sigurnosti i postojanosti vjerskih mjesta i zajednica izloženih riziku“ (SOAR);¹⁹⁷
- Projekt „Sistem zaštite za velika okupljanja na vjerskim mjestima“ (PROSPeReS);¹⁹⁸ i
- Projekt „Podizanje svijesti o zaštiti mjesta bogoslužnja kroz promoviranje međureligijskog dijaloga o primjeni naprednih tehnologija“ (SHRINEs).¹⁹⁹

¹⁹⁵ SAFE Security Advice for Everyone Webinar, CST.

¹⁹⁶ Internal Security Fund (2021-2027), Evropska komisija, 24. oktobar 2024.

¹⁹⁷ SOAR Project – Protecting Places of Worship.

¹⁹⁸ PROSPERES Protection System for large gatherings of people in Religious Sites.

¹⁹⁹ SHRINEs – Raising Awareness for the protection of places of worship by promoting interfaith dialogue on the use of advanced technologies.

Godine 2024. Vlada Kanade pokrenula je Program sigurnosti zajednica Kanade (Canada Community Security Program – CCSP), koji je zamijenio prethodni Program infrastrukture sigurnosti (Security Infrastructure Program – SIP), na osnovu povratnih informacija organizacija koje su tražile veću fleksibilnost u odgovoru na potrebe zajednice. U cilju zaštite sigurnosti svih građana Kanade, CCSP nudi vremenski ograničeno finansiranje i podršku zajednicama koje su izložene riziku od incidenata i krivičnih djela motiviranih mržnjom, kako bi poboljšale sigurnosne mjere na svojim prostorima okupljanja. Kroz CCSP, kršćanske organizacije mogu zatražiti pokrivanje do 70 posto troškova vezanih uz sigurnosnu opremu, manje građevinske zahvate radi povećanja sigurnosti, sigurnosne i krizne procjene i planove, obuku te vremenski ograničeno angažiranje sigurnosnog osoblja za svoja mjesta bogoslužjenja, društvene centre, urede i groblja.²⁰⁰

Zaštita u slučaju povećanog rizika

Procjene sigurnosnih rizika i analiza dostupnih podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje koje provode organi za provođenje zakona mogu pomoći u prepoznavanju obrazaca krivičnih djela i područja s povećanim rizikom gdje je vjerovatnije da će doći do antikršćanskih incidenata. Te informacije mogu poslužiti kao osnova za zagovaranje kako političkih tako i praktičnih mjera. U tom kontekstu, policija može preduzeti niz konkretnih koraka za zaštitu kršćanskih mjesta bogoslužjenja i drugih lokacija koje su potencijalno izložene riziku od napada:

- Kršćanske zajednice trebale bi biti pravovremeno obaviještene kad se utvrdi konkretna prijetnja ili kada dođe do promjene stepena općeg rizika. Strateško korištenje uspostavljenih komunikacijskih kanala između policije i kršćanskih zajednica ključno je za efikasan odgovor u hitnim situacijama;
- Dodatna policijska zaštita trebala bi biti osigurana na lokacijama koje su potencijalne mete antikršćanskih napada, uključujući mjesta bogoslužjenja, groblja, spomenike i druge kršćanske objekte;
- Resursi bi se trebali usmjeriti na jačanje sigurnosnih mjera, povećanje policijskog prisustva i provođenje redovnih patrola u periodima kada su antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje vjerovatnija, poput političkih ili medijskih događaja visokog profila, a povezanih s antikršćanskom retorikom;
- U ključnim periodima, poput velikih kršćanskih praznika i festivala, treba provesti dodatnu zaštitu i odgovarajuće sigurnosne mjere, uključujući upravljanje saobraćajem i upravljanje masama. Naprimjer, kršćanska mjesta bogoslužjenja i proslave mogu biti izložene povećanim rizicima u vrijeme Božića ili Uskrsa; i

200 The Canada Community Security Program (CCSP), Canada – Public Safety Canada, 20. decembar 2024.

- Tehnologija bi se trebala koristiti za isplativa sigurnosna rješenja. To mogu biti sigurni komunikacijski sistemi, alati za zaštitu podataka, praćenje online aktivnosti, geolokacijske tehnologije i bespilotne letjelice (dronovi). Pri primjeni takvih alata, države moraju osigurati da korištenje nadzornih tehnologija ne narušava slobodu mišljenja, privatnost i druga ljudska prava.²⁰¹

Preporuka

Organizacije za provođenje zakona trebale bi razmotriti provođenje pojačanih sigurnosnih i zaštitnih mjera za zaštitu kršćanskih mjesta bogoslužjenja i drugih povezanih objekata u periodima povećanog rizika, kao što su kršćanski blagdani ili nakon visokoprolifnih događaja, bilo domaćih ili međunarodnih, koji bi mogli uticati na sigurnost kršćanskih zajednica.

Primjer dobre prakse

U skladu s procjenom o povećanom nivou rizika od terorističkog napada tokom Svete sedmice koju je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova Španije, Općina Sevilja je u vrijeme Uskrsa 2023. godine pojačala sigurnosni sistem za vjerske procesije i proslave. Preventivni pristup uključivao je raspoređivanje 4.129 službenika Nacionalne policije, Civilne garde i lokalnih policijskih snaga Sevilje, kao i volontera iz grupe Seviljska Civilna zaštita. Dodatne mjere obuhvatale su upotrebu dronova za nadzor mase, 30 kamera koje su osiguravale stalni pregled svih kritičnih tačaka te sigurnosnu rasvjetu za sprečavanje panike.²⁰²

6. UMRIVANJE ZAJEDNICE U SLUČAJU ANTIKRŠĆANSKIH KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE

Vlasti i civilno društvo, uključujući i druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, trebaju brzo i nedvosmisleno osuditi antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, kao i sva druga krivična djela počinjena iz mržnje na osnovu vjere ili uvjerenja, bez obzira na težinu djela. Čak i manji incidenti mogu brzo eskalirati ako se zanemare, a javne osude mogu znatno povećati povjerenje zajednice. Govoreći protiv krivičnih djela i incidenata motiviranih mržnjom, politički predstavnici mogu promovirati međusobno poštovanje i razumijevanje te pomoći u smirivanju napetosti u društvu. S druge strane, zakašnjela ili neadekvatna reakcija, poput toleriranja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje ili okrivljavanja zajednice, može intenzivirati posljedice incidenta i povećati strah

201 A/76/380: Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Ahmed Shaheed: Freedom of thought, 5. oktobar 2021.godine, stavovi 52 i 97.

202 El dispositivo de seguridad para la Semana Santa 2023 contará con un refuerzo para alcanzar los 4.129 agentes entre Policía Nacional, Guardia Civil y Policía Local de Sevilla, općina Sevilja, 28. mart 2023. (na španskom jeziku).

među pogođenim grupama. Kako bi se umirila kršćanska zajednica nakon krivičnog djela počinjenog iz mržnje, državni dužnosnici i politički predstavnici trebaju:

- Bez odgađanja i nedvosmisleno osuditi antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje;
- Izraziti solidarnost sa žrtvama i širom kršćanskom zajednicom posjetom pogođenoj zajednici i napadnutom mjestu što prije nakon incidenta, naročito ako je meta kršćansko mjesto bogoslužjenja, društveni dom, spomenik ili drugi objekat;
- Sudjelovati u komemorativnim sjednicama ili bdijenjima zajedno s kršćanskom zajednicom; i
- Osigurati pojačanu policijsku zaštitu i patrole kako bi se zajednici pružila sigurnost i pokazala podrška.

Preporuka

Vladini dužnosnici i politički predstavnici na svim nivoima trebali bi bez odlaganja i nedvosmisleno osuditi svako antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje, te javno izraziti solidarnost s pogođenim kršćanskim zajednicama.

Primjer dobre prakse

Na dan napada na katoličku crkvu Santa Maria u Istanbulu, predsjednik Erdoğan nazvao je svećenika te crkve Antona Bulajja kako bi izrazio saučešće zajednici. Predsjednik je također naglasio da su poduzeti svi potrebni koraci za što brže privođenje počinitelja pravdi. Informacija o podršci predsjednika objavljena je i na društvenim mrežama.²⁰³

Šira civilna zajednica, uključujući i druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, ima ključnu ulogu u upravljanju posljedicama ozbiljnih incidenata usmjerenih protiv kršćana. Javna, pravovremena i nedvosmislena osuda takvih incidenata i napada ne samo da pruža podršku i osjećaj sigurnosti pogođenim pojedincima i zajednicama, već također podstiče međureligijsku solidarnost i jača društvenu koheziju. Time se snažno potvrđuje načelo da je „napad na jednoga napad na sve“. To je u skladu s Bejrutskom deklaracijom iz 2017. godine o Vjeri za prava, koju su usvojili predstavnici vjerskih i civilnih organizacija, a koja izražava „zajedničku viziju vjerskih aktera [...] o razoružavanju sila tame i pomoći

²⁰³ President Erdoğan extends his condolences by phone to community of Santa Maria Church, Directorate of Communications, 28. januar 2024.

u razbijanju bezbožnog saveza koji u previše srca spaja strah i mržnju. Nasilje u ime religije poriče njezine temeljne vrijednosti – milosrđe i saosjećanje. Naša je namjera pretvoriti poruke milosrđa i saosjećanja u djela solidarnosti.”²⁰⁴

Preporuka

Šira civilna zajednica, uključujući i druge vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, ima ključnu ulogu u pružanju podrške kršćanskim zajednicama i pojedincima nakon incidenta ili napada, naročito putem javne, pravovremene i nedvosmislene osude antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Primjer dobre prakse

Međureligijsko vijeće u Bosie i Hercegovini je nacionalna organizacija civilnog društva osnovana 1997. godine s primarnim ciljem promoviranja pomirenja među narodima Bosne i Hercegovine nakon rata. Vijeće su osnovali poglavari Islamske zajednice, Srpske pravoslavne crkve, Katoličke crkve i Jevrejske zajednice u Bosni i Hercegovini. Vijeće prikuplja informacije o incidentima motiviranim predrasudama na osnovu religije te redovno izdaje saopćenja kojima osuđuje napade, naglašava potrebu za adekvatnom istragom nadležnih organa i informira javnost o preduzetim mjerama policije. Naprimjer, Vijeće je osudilo sknavljenje katoličke crkve u Mostaru (juni 2024.), napad na muslimansku vjersku školu (medresu) u Banjoj Luci (maj 2024.), te vandaliziranje pravoslavnog groblja u Sarajevu (decembar 2023.). Iako je sudjelovanje Srpske pravoslavne crkve u radu Vijeća bilo obustavljeno od februara 2023. do maja 2025. godine, Vijeće je u tom periodu nastavilo pratiti, izvještavati i osuđivati incidente usmjerene protiv pravoslavne zajednice širom zemlje.²⁰⁵

Šira javnost također može imati važnu ulogu u pružanju podrške kršćanskim zajednicama nakon incidenta ili napada, priznavanjem antikršćanske prirode tog čina i slanjem jasne poruke podrške vjerskoj i kulturnoj različitosti. Građani mogu pokazati svoju predanost izgradnji društva u kojem se kršćani osjećaju sigurno da slobodno izražavaju svoju vjeru i identitet. Kada je to primjereno, vlasti odnosno mediji mogu intenzivirati takve poruke i inicijative podrške, doprinoseći pozitivnijem i podsticajnom okruženju.

²⁰⁴ Beirut Declaration on “Faith for Rights,” Ured visokog komesara Ujedinjenih Nacija za ljudska prava, mart 2017.

²⁰⁵ Informacije je ODIHR-u dostavila Misija OSCE-a u BiH za potrebe ovog Priručnika. Vidjeti također Međureligijsko vijeće u BiH (Interreligious Council of Bosnia and Herzegovina), Facebook.

Primjer dobre prakse

Svećenika Jacquesa Hamela ubila su 2016. godine u njegovoj crkvi u Saint-Étienne-du-Rouvrayu, nedaleko od Rouena, dvojica muškaraca koji su se zakleli na vjernost tzv. Islamskoj državi. Na inicijativu Francuskog centra za muslimansko bogoslužje i Talijanske muslimanske vjerske zajednice, muslimani širom Francuske i Italije, zajedno s političkim i kršćanskim liderima, prisustvovali su katoličkoj misi u znak solidarnosti. Među prisutnima na misi nakon napada bio je i imam lokalne džamije, koji je tom prilikom dao sljedeću izjavu:

„Za mene je danas vrlo važno biti ovdje. [...] Danas smo željeli fizički pokazati jedinstvo – zagrljam upućenim porodici Jacquesa Hamela, zagrljam upućenim Njegovoj Ekscelenciji Lebrunu pred svima – kako bi svi znali da su ove dvije zajednice ujedinjene.”

Dijalog između sestre svećenika Hamela i majke jednog od njegovih napadača doveo je do prepoznavanja zajedničkih vrijednosti i stvaranja prijateljstva, i zajedno su postali autori knjige o zajedničkoj boli.²⁰⁶

7. PRUŽANJE PODRŠKE ŽRTVAMA ANTIKRŠĆANSKIH KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE

Sveobuhvatni odgovor države u vezi sa prevencijom i suzbijanjem krivičnih djela počinjenih iz mržnje u fokus mora staviti potrebe i prava žrtava. U praksi, međutim, krivičnopravni sistem često ne uspijeva odgovoriti na te specifične potrebe, a dostupnost specijalizirane podrške žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje i dalje je ograničena.²⁰⁷

Pristup žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje koji je senzibilan i pun poštovanja ključan je za jačanje povjerenja u krivičnopravni sistem, osnaživanje žrtava te smanjenje šireg uticaja krivičnih djela počinjenih iz mržnje na pojedince i zajednice. Kako bi se unaprijedila podrška žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje usmjerenih protiv kršćana, vlasti bi trebale:²⁰⁸

- Osigurati da zakonodavni okvir prepoznaje žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje kao posebnu i ranjivu grupu, koji imaju pravo na konkretne mjere zaštite i podrške te pristup pravdi;

²⁰⁶ Muslims in France, Italy attend Mass in solidarity with Fr Hamel, CNA, 1. avgust 2016.; i Caroline de Sury, Sister of murdered French priest tells story of forgiveness, friendship with killer's mother, Detroit Catholic, 7. mart 2024.

²⁰⁷ Comprehensive Support for Hate Crime Victims, OSCE/ODIHR, 23. april 2024.

²⁰⁸ Hate Crime Victim Support Building Blocks, OSCE/ODIHR, 26. april 2022.; OSCE/ODIHR, Hate Crime Victims in the Criminal Justice System, str. 10-14.

- Razviti koherentan i efikasan sistem podrške žrtvama koji pruža sveobuhvatan niz usluga za žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući i omogućavanje koordinacije između različitih državnih tijela i organizacija civilnog društva. Države članice OSCE-a posebno su se obavezale na saradnju s civilnim društvom u pružanju pomoći žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje.²⁰⁹ Neke države sklopile su formalna partnerstva i sporazume o saradnji s civilnim društvom radi unapređenja podrške žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje;
- Osigurati da žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje imaju pristup ne samo općim službama za podršku žrtvama, već i specijaliziranim pružateljima usluga s ekspertizom u području žrtava krivičnih djela počinjenih iz mržnje i specifičnih potreba ovih žrtava;
- Provesti efikasnu procjenu individualnih potreba (Individual Needs Assessment – INA) i referalnih mehanizama kako bi se osiguralo da su servisi prilagođeni jedinstvenim ranjivostima i potrebama svake žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uzimajući u obzir rodne aspekte uticaja krivičnih djela počinjenih iz mržnje;
- Organizirati obuku i osigurati resurse za stručno osoblje u krivičnom pravosuđu te druge osobe koje mogu doći u kontakt sa žrtvama antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kao bi se osigurala interakcija sa žrtvama sa senzibilitetom i poštovanjem. Ukoliko službenici i pružatelji podrške koji ostvaruju prvi kontakt sa žrtvom²¹⁰ ne koriste pristup usmjeren na žrtvu, to može dovesti do sekundarne viktimizacije žrtve uzrokovane neadekvatnim postupanjem institucija i pojedinaca prema žrtvama;²¹¹ i
- Redovno informirati žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje o toku njihovih predmeta, uključujući novosti o istragama i tužilačkim odlukama.

S obzirom na veliki uticaj krivičnih djela počinjenih iz mržnje, pristup podršci žrtvama takvih djela ne bi smio zavisiti od toga da li je žrtva prijavila incident policiji ili nekoj drugoj organizaciji, da li je uključena u krivični postupak, niti od toga da li incident predstavlja krivično djelo prema važećem zakonodavnom okviru.²¹²

Ključno je da oni koji pružaju podršku žrtvama antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje razumiju specifične karakteristike kršćanskih zajednica, uključujući njihove glavne vjerske i kulturne običaje. (vidjeti [Aneks 2](#)). Pružatelji podrške trebali bi razmotriti preduzimanje proaktivnih koraka kako bi podržali i pružili sigurnost široj kršćanskoj

209 OSCE Ministerial Council, Decision No. 13/06; OSCE Ministerial Council Decision No. 9/09.

210 Vidjeti Part Two, key principles.

211 The Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims, OSCE/ODIHR, 26. april 2022.

212 OSCE/ODIHR, HCVS Policy Brief, str. 16-17.

zajednici koja je na meti krivičnih djela počinjenih iz mržnje. To može uključivati konsultacije s kršćanskim zajednicama i relevantnim organizacijama za podršku žrtvama radi izrade efikasnih strategija pomoći žrtvama.

Preporuka

Vlade bi trebale razviti koherentne i efikasne sisteme podrške žrtvama u saradnji s organizacijama civilnog društva kako bi se osiguralo da žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje dobivaju sveobuhvatnu podršku sa senzibilitetom i poštovanjem.

Primjer dobre prakse

ODIHR omogućava razmjenu dobrih praksi, standarda i aktivnosti za jačanje kapaciteta u cilju unapređenja podrške žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Ured sarađuje s ekspertima, stručnim osobljem u sklopu krivičnog pravosuđa i donositeljima politika u državama članicama OSCE-a kako bi:

- Unaprijedio podršku žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje u svim zemljama članicama OSCE-a; i
- Povećao razumijevanje i provođenje standarda OSCE-a i zakona EU o efikasnoj podršci žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Projekt ODIHR-a pod nazivom „Povećanje svijesti i resursa za podršku žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje“ (EStAR)²¹³ te trenutna inicijativa „Jačanje ciljane pomoći i struktura odgovora za žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje u regiji OSCE-a“ (STARS)²¹⁴ nude mnoštvo resursa akterima kako bi gradili svoje kapacitete za unapređenje podrške žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje, uključujući i obuku za stručno osoblje krivičnog pravosuđa o pristupu prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje sa senzibilitetom i poštovanjem.²¹⁵

ODIHR je također osmislio *online* kurs o intervjuiranju zasnovanom na znanju o traumama,²¹⁶ pripremio sveobuhvatne smjernice o Nacionalnim mehanizmima upu-

213 Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR), OSCE/ODIHR, 2020.

214 Strengthening Targeted Assistance and Response Structures for Hate Crime Victims in the OSCE Region (STARS), OSCE/ODIHR, 2023.

215 Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims: Training Course for Criminal Justice Professionals, OSCE/ODIHR, 17. februar 2022.

216 Trauma-informed interviewing: skills and techniques for monitors. Kurs je dostupan na FreedomLab.io na engleskom, ruskom i ukrajinskom jeziku.

ćivanja zasnovanim na znanju o traumi²¹⁷ te organizirao *online* seminar pod nazivom „Zadovoljavanje psiholoških potreba žrtava krivičnih djela počinjenih iz mržnje kroz pristup zasnovan na znanju o traumi“. ²¹⁸ Ovi alati osmišljeni su za edukaciju službenika za praćenje ljudskih prava, istražitelja, istraživača i drugih stručnjaka o tome kako provoditi intervjue na način koji uzima u obzir traumu, koristeći alate i tehnike koje sprečavaju ponovnu traumatizaciju ispitanika, te osiguravaju poštovanje ljudskih prava i dostojanstva žrtava.

Važan aspekt predstavlja uloga medija. Krivična djela počinjena iz mržnje često privlače pažnju medija zbog svoje prirode kao krivičnog djela s porukom, te zbog velikog uticaja na zajednice žrtava i širu javnost. Organi vlasti trebaju proaktivno komunicirati s medijima, dajući im tačne informacije o aktuelnim predmetima krivičnih djela počinjenih iz mržnje. ²¹⁹ Također se preporučuje da osoblje specijalizirano za podršku žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje sarađuju s medijima kako bi podstakli senzibilno i odgovorno izvještavanje, osiguravajući promišljeno praćenje događaja koje pomaže u zaštiti od indirektnih posljedica takvih krivičnih djela i smanjuje rizik od sekundarne viktimizacije. ²²⁰

Primjer dobre prakse

Vijeće za medijsku etiku Makedonije je nevladina organizacija, nezavisna i od medija i od vlade, koja radi na izgradnji, unapređenju, zaštiti i promociji profesionalnih standarda i etike među medijima Sjeverne Makedonije. Uz podršku Misije OSCE-a u Skoplju, Vijeće je objavilo Smjernice za etičko izvještavanje za internetske medije, koje uključuju pristup izbjegavanju promocije ideologija počinitelja, poštivanju privatnosti žrtava, senzibilnom tretiranju informacija, redovnoj analizi sadržaja na društvenim mrežama i sadržaja koje korisnici stvaraju, razotkrivanju i podizanju svijesti protiv „govora mržnje“, te obavezi prijavljivanja, brisanja odnosno kritiziranja ekstremnog „govora mržnje“. ²²¹

217 Guidance on Trauma-Informed National Referral Mechanisms and Responses to Human Trafficking, OSCE/ODIHR, 22. avgust 2023.

218 Addressing the psychological needs of hate crime victims through a trauma-informed approach, OSCE/ODIHR, 17 June 2024. Snimka dostupna online.

219 OSCE/ODIHR, Hate Crime Victims in the Criminal Justice System, str. 48-50.

220 OSCE/ODIHR, HCVS Policy Brief, str. 40.

221 Guidelines for Ethical Reporting for Online Media (Application of the Code of Journalists in the online sphere), Vijeće za medijsku etiku Makedonije.

ČETVRTI DIO:

Predložene mjere za ključne aktere
za suzbijanje antikršćanskih krivičnih
djela počinjenih iz mržnje

Ovaj dio Priručnika sadrži preporuke za ključne aktere uključene u prevenciju i odgovor na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje. Preporuke se fokusiraju na praktične korake koje svaki akter može preduzeti u rješavanju ovog problema, kao i na potencijalne partnere za saradnju. One čine dio sveobuhvatnog i holističkog pristupa osiguravanju sigurnosti svih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja. Preporuke ističu važnost dijaloga, poštovanja i razumijevanja, izgradnje povjerenja, te saradnje među svim akterima. Prije provođenja ovih preporuka, svim akterima se preporučuje da pročitaju dijelove 1–3 ovog Priručnika kako bi proširili razumijevanje o:

- Važećim obavezama OSCE-a i međunarodnim standardima ljudskih prava za rješavanje problema antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje;
- Savremenim manifestacijama antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, kontekstima u kojima se događaju, načinu prepoznavanja relevantnih pokazatelja predrasuda, te uticaju tih krivičnih djela na kršćanske zajednice;
- Ključnim načelima kojima bi se trebali voditi naponi u suzbijanju antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje;
- Primjerima dobre prakse iz različitih država članica OSCE-a.
- Resursima i programima obuke koje je razvio ODIHR.²²²

²²² Vidjeti TAHCLE programme, Practical Guide on Data Collection, Training Course on the Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims, i Resource Guide for Civil Society.

Preporuke

PARLAMENT

Institucionalni nivo	• Donijeti specifične i prilagođene zakone za suzbijanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje, koji obuhvataju evidentiranje, istragu, krivično gonjenje²²³ i podršku žrtvama. • Zatražiti od ODIHR-a pravnu ocjenu odredaba važećih zakona i nacрта zakona koji se odnose na krivična djela počinjena iz mržnje. • Poboljšati razumijevanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u cijelom parlamentu, uključujući formiranje parlamentarnih radnih grupa. • Pokrenuti parlamentarnu raspravu o netoleranciji protiv kršćana kako bi podigli svijest o ovom pitanju i utvrdili da li su potrebne zakonske promjene. • Formulirati politike za suzbijanje netolerancije prema kršćanima. • Bez odlaganja i nedvosmisleno osuditi svako antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje i javno izraziti solidarnost s pogođenim kršćanskim zajednicama.
Lični nivo	• Kontaktirati kršćanske zajednice u vašoj izornoj jedinici kako bi saznali koje probleme i potrebe imaju. • Izgraditi koaliciju protiv netolerancije prema kršćanima sarađujući s parlamentarcima iz svoje i drugih stranaka, predstavnicima civilnog društva, vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, te međunarodnim parlamentarnim tijelima. • Osigurati da vaš rječnik i ponašanje budu u skladu sa standardima zasnovanim na ljudskim pravima za sve zajednice i da ne doprinose ili jačaju predrasude prema kršćanima. • Postupati sa žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način kako biste spriječili sekundarnu viktimizaciju.

²²³ Za detaljnije preporuke za efikasno procesuiranje krivičnih djela počinjenih iz mržnje usmjerenih protiv kršćana, vidjeti, *Prosecuting Hate Crimes*.

VLADA (ZAJEDNO S KREATORIMA POLITIKA I OSTALIM ZVANIČNICIMA)

Institucionalni nivo

- Poboľjšati razumijevanje antikršćanskih krivićnih djela poćinjenih iz mrŕnje unutar struktura vlasti, izmeću ostalog kroz narućivanje relevantnih studija, distribuciju izvještaja organizacija civilnog društva i uspostavljanje meĎuresorne radne grupe;
- Uvrstiti kršćanske zajednice i institucije na listu potencijalnih (lakah) meta krivićnih djela poćinjenih od strane nasilnih ekstremista ili terorista;
- Provoditi kampanje za podizanje svijesti o potrebi suzbijanja antikršćanskih krivićnih djela poćinjenih iz mrŕnje, u koordinaciji s medijima, vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja i organizacijama civilnog društva.
- Unaprijediti sisteme za evidentiranje i prikupljanje podataka o krivićnim djelima poćinjenim iz mrŕnje kako bi se osiguralo prikupljanje taćnih i pouzdanih podataka o antikršćanskim krivićnim djelima poćinjenim iz mrŕnje;
- Periodićeño objavljivati razvrstane podatke o krivićnim djelima poćinjenim iz mrŕnje, te provoditi istraŕivanja o viktimizaciji radi dopunjavanja zvanićnih podataka.
- Izraditi i provoditi programe obuke i izgradnje kapaciteta za javne sluŕbenike, posebno sluŕbenike za provoĎenje zakona, u oblasti znanja o religiji i poštivanja dostojanstva ŕtava krivićnih djela poćinjenih iz mrŕnje.
- Uspostaviti mehanizme koordinacije s kršćanskim zajednicama i ŕirim civilnim društvom radi diskusije o pitanjima vezanim za antikršćanska krivićna djela poćinjena iz mrŕnje, koordinirati prikupljanje podataka o tim krivićnim djelima i unaprijediti naćine njihovog prijavljivanja.
- Razmotriti mogućnosti sticanja finansijskih sredstava za zadovoljavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica;
- Promovirati, podrŕavati i omogućavati meĎuvjerski i meĎureligijski dijalog te partnerstva;
- Pravovremeno i nedvosmisleno osuditi sva antikršćanska krivićna djela poćinjena iz mrŕnje i javno izraziti solidarnost s pogoĎenim kršćanskim zajednicama.

Lični nivo	• Aktivno učestvovati u obukama i programima jačanja kapaciteta u pogledu znanja o religiji i poštivanju prava i dostojanstva žrtava antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje; • Osigurati da vaš rječnik i ponašanje budu u skladu s pristupom zasnovanim na poštivanju prava svih zajednica, i da ne doprinose niti jačaju predrasude prema kršćanima. • Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način, kako bi se spriječila sekundarna viktimizacija.
------------	---

NACIONALNA INSTITUCIJA ZA LJUDSKA PRAVA (NHRI), OMBUDSMAN ZA LJUDSKA PRAVA ILI TIJELO ZA JEDNAKOST

Institucionalni nivo	• Provoditi kampanje podizanja svijesti o potrebi za borbom protiv antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, u koordinaciji s medijima, vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja, te organizacijama civilnog društva; • Sarađivati s medijima kako bi se osporili pristrasni narativi o većinskim i manjinskim kršćanskim zajednicama; • Izraditi i provoditi programe obuke i jačanja kapaciteta za javne službenike, posebno službenike za provođenje zakona, u pogledu znanja o religiji i senzibilnom i dostojanstvenom postupanju prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje; • Pratiti antikršćanske incidente počinjene iz mržnje i uključivati informacije u izvještaje o provođenju obaveza OSCE-a i međunarodnih obaveza u vezi sa netolerancijom prema kršćanima; • Provoditi istraživanja o viktimizaciji kako bi se upotpunili službeni podaci o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje; • Pravovremeno i nedvosmisleno osuditi svako antikršćansko krivično djelo počinjeno iz mržnje i javno izraziti solidarnost sa pogođenim kršćanskim zajednicama;
Lični nivo	• Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na poštovanju prava za sve zajednice te da ne doprinosite ili jačate predrasude protiv kršćana; • Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija;

ORGANI ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Institucionalni nivo

- Procijeniti i analizirati da li su uspostavljene politike, mehanizmi i sistemi za efikasno prikupljanje podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i zadovoljavanje sigurnosnih potreba kršćanskih zajednica;
- Izraditi i provesti program obuke i jačanja kapaciteta za službenike za provođenje zakona u oblasti evidentiranja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje;
- Analizirati prikupljene podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje radi procjene efikasnosti predviđenih odgovora i identificiranja perioda povećanog rizika;
- Obavijestiti kršćanske zajednice kad god se utvrdi postojanje konkretne prijetnje;
- Uspostaviti mehanizme koordinacije s kršćanskim zajednicama radi izgradnje povjerenja, naprimjer putem konsultativnih platformi ili imenovanjem službenika za vezu.
- Sarađivati s kršćanskim zajednicama i organizacijama civilnog društva radi prikupljanja podataka o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i smanjenja broja neprijavljenih slučajeva.
- Koordinirati hitne komunikacijske procedure s kršćanskim zajednicama te osigurati pojačane mjere sigurnosti i zaštite u periodima povećanog rizika.
- Pružiti tehničke savjete i obuku za podršku kršćanskim zajednicama u unapređenju prikupljanja podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i sigurnosnih mjera, uključujući procjene rizika, hitne protokole, sigurnosne planove i sisteme upravljanja kriznim situacijama.

- Procijeniti da li je krivično djelo koje se evidentira i istražuje moglo biti motivirano predrasudama. Pitati žrtvu i svjedoke o njihovoj percepciji eventualne predrasude usmjerene protiv kršćana u vezi s incidentom ili krivičnim djelom;
- 1. Dogovoriti sastanke s lokalnim kršćanskim zajednicama radi uspostavljanja kontakata, boljeg upoznavanja zajednica i utvrđivanja njihovih sigurnosnih potreba;
- 2. Redovno izvještavati žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje o napretku u njihovim slučajevima;
- 3. Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na poštivanju prava za sve zajednice i da ne doprinose i pojačavaju predrasude prema kršćanima;
- 4. Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija;

PRUŽATELJI USLUGA PODRŠKE ŽRTVAMA (JAVNI SEKTOR, UKLJUČUJUĆI INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE ZAKONA I CIVILNO DRUŠTVO)

Institucionalni nivo	• Uspostaviti sveobuhvatne i efikasne sisteme podrške za žrtve, uz adekvatno finansiranje i jasno definirane standarde kvalitete usluga, te osigurati saradnju svih relevantnih aktera; • Uspostaviti efikasne Individualne procjene potreba (INA) i referalne mehanizme; • Osigurati da žrtve antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje imaju pristup specijaliziranim pružateljima usluga, te s vremenom povećati dostupnost specijalizirane podrške za žrtve takvih djela; • Izraditi i provoditi programe obuke za pružatelje usluga koji obuhvataju postupanje prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način, kao i razumijevanje specifičnih karakteristika i potreba kršćanskih zajednica.
Lični nivo	• Aktivno učestvovati u programima obuke koji se bave postupanjem prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način, te specifičnim karakteristikama i potrebama kršćanskih zajednica; • Pružiti personaliziranu podršku zasnovanu na procjeni individualnih potreba svake žrtve; • Pratiti situaciju žrtava kako bi se osiguralo da im je pružena potrebna podrška; • Redovno informirati žrtve krivičnih djela počinjenih iz mržnje o napretku u njihovim slučajevima; • Angažirati medije kako bi se promoviralo senzibilno izvještavanje o antikršćanskim krivičnim djelima počinjenim iz mržnje; • Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na ljudskim pravima za sve zajednice i da ne doprinose ili jačaju predrasude prema kršćanima; • Postupati prema žrtvama na senzibilan i dostojanstven način kako bi se spriječila sekundarna traumatizacija;

OBRAZOVNI SEKTOR (UKLJUČUJUĆI KREATORE POLITIKA)

Institucionalni nivo	• Izraditi javne i privatne obrazovne politike i strategije s ciljem suzbijanja osnovnih uzroka netolerancije i diskriminacije; • Saradivati sa civilnim društvom s ciljem razvijanja obrazovnih inicijativa za jačanje pismenosti na društvenim medijima; • Izraditi politike i mehanizme za prijavljivanje antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje u obrazovnim institucijama; • Pokrenuti obrazovne inicijative u svrhu promoviranja tolerancije u institucijama otvorenim za javnost, kao što su muzeji, biblioteke i centri kulturnog naslijeđa.
Lični nivo	• Osigurati da su vaši nastavni planovi i programi i obrazovni materijali inkluzivni, nepristrasni i zasnovani na poštivanju ljudskog dostojanstva; • Promovirati sticanje znanja o religiji pružanjem nepristrasnih i tačnih informacija o različitim religijama i uvjerenjima; • Diskutirati o štetnim posljedicama uznemiravanja i zlostavljanja putem interneta; • Pratiti da li učenici kršćani u vašoj školi doživljavaju uznemiravanje, prijetnje ili nasilje na putu za i od škole ili u školi; • Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na pravima za sve zajednice i da ne doprinose ili jačaju predrasude prema kršćanima; • Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način radi sprečavanja sekundarne viktimizacije;

VJERSKE ZAJEDNICE I ZAJEDNICE UVJERENJA I NJIHOVI LIDERI

Institucionalni nivo

- Pratiti antikršćanske incidente iz mržnje i podsticati pripadnike vaše zajednice da prijavljuju incidente i krivična djela;
- Proaktivno i sistematski učestvovati u koordinacijskim mehanizmima organa vlasti radi razmatranja problema vezanih za antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i razmjene podataka;
- Podijeliti izvještaje o incidentima motiviranim mržnjom sa medijima i relevantnim međunarodnim mrežama i organizacijama;
- Organizirati radionice i posjete kako bi se policijski službenici predstavili zajednici;
- Zagovarati kod vlade praćenje provođenja i ispunjavanja obaveza preuzetih u okviru OSCE-a i drugih međunarodnih obaveza koje se odnose na netoleranciju prema kršćanima;
- Iskoristiti podršku koju pružaju organi za provođenje zakona u razvoju sigurnosnih mjera, uključujući procjene rizika, hitne protokole, sigurnosne planove i sisteme za upravljanje kriznim situacijama, kao i u promoviranju prijavljivanja krivičnih djela počinjenih iz mržnje unutar zajednice;
- Provoditi kampanje za podizanje svijesti o potrebi suzbijanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, u koordinaciji s medijima, organizacijama civilnog društva i vladom;
- Organizirati i učestvovati u međuvjerskom i međureligijskom dijalogu i partnerstvu;
- Osnovati široke, inkluzivne koalicije s drugim vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja, te organizacijama civilnog društva radi suzbijanja mržnje zasnovane na religiji ili vjeri, kao i rješavanja sveobuhvatnih pitanja tolerancije i nediskriminacije;

- Pravovremeno i nedvosmisleno osuditi antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje, te javno izraziti solidarnost s pogođenim kršćanskim zajednicama;
- Aktivno učestvovati u međuvjerskom i međureligijskom dijalogu i inicijativama;
- Učestvovati u edukacijskim inicijativama radi jačanja kapaciteta za prikupljanje podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i pružanja odgovora na sigurnosne prijetnje;
- Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na pravima za sve zajednice i da ne doprinose ili jačaju predrasude prema kršćanima;
- Postupati prema žrtvama krivičnih djela na senzibilan i dostojanstven način radi sprečavanja sekundarne viktimizacije;

CIVILNO DRUŠTVO (UKLJUČUJUĆI KRŠĆANSKE I DRUGE VJERSKE ORGANIZACIJE KAO I GRUPE KOJE RADE NA PITANJIMA LJUDSKIH PRAVA, JEDNAKOSTI, TOLERANCIJE I NEDISKRIMINACIJE)

Institucionalni nivo	• Pratiti antikršćanske incidente i dijeliti izvještaje sa vladom, medijima i međunarodnim mrežama i organizacijama; • Saradivati s vladom na izradi edukacijskih inicijativa u svrhu jačanja pismenosti u društvenim medijima; • Proaktivno i sistematski učestvovati u vladinim koordinacijskim mehanizmima radi razmatranja pitanja vezanih za antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i razmjenu podataka; • Promovirati, podržavati i omogućavati međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva; • Formirati široke, inkluzivne koalicije sa drugim organizacijama civilnog društva i vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja radi suzbijanja mržnje zasnovane na vjeri i uvjerenju i razmatranja sveobuhvatnih pitanja tolerancije i nediskriminacije; • Zagovarati kod vlade praćenje i provođenje obaveza preuzetih u okviru OSCE-a i međunarodnih obaveza u vezi sa netolerancijom prema kršćanima. • Provoditi kampanje za podizanje svijesti o potrebi suzbijanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, u saradnji s medijima, vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja i vladom. • Organizirati obuku o suzbijanju netolerancije prema kršćanima u sklopu vlastite organizacije, u saradnji sa kršćanskim zajednicama.
Lični nivo	• Pravovremeno i nedvosmisleno osuditi antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i javno izraziti solidarnost sa pogođenim kršćanskim zajednicama. • Aktivno učestvovati u inicijativama za obuku o suzbijanju netolerancije prema kršćanima i prikupljanja podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje; • Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na pravima za sve zajednice i da ne pridonose i jačaju predrasude prema kršćanima; • Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način radi sprečavanja sekundarne viktimizacije;

MEDIJI, UKLJUČUJUĆI I DRUŠTVENE MEDIJE

Institucionalni nivo	• Provoditi kampanje za podizanje svijesti o potrebi suzbijanja antikršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje, u saradnji sa vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja, organizacijama civilnog društva i vladom; • Saradivati sa vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja i organizacijama civilnog društva radi pribavljanja prijava i zabrinutosti u pogledu netolerancije prema kršćanima; • Osigurati vidljivost saopštenja za javnost i aktivnosti kojima se osuđuju antikršćanski incidenti i krivična djela počinjena iz mržnje; • Izraditi dobrovoljne smjernice, standarde ili kodekse ponašanja za nepristrasno i tačno izvještavanje o temama vezanim za religiju i vjeru, uključujući način prikazivanja kršćanstva i kršćanskih zajednica, te provoditi obuke za novinare o njihovoj primjeni; • Usvojiti mjere za suzbijanje širenja netolerancije i diskriminacije na internetu, koje mogu dovesti do nasilnih djela i krivičnih djela počinjenih iz mržnje prema vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja, uključujući kršćanske zajednice;
Lični nivo	• Prenositi informacije i prikazivati različite vjere i uvjerenja na nepristrasan i tačan način i osigurati da je izvještavanje zasnovano na pouzdanim izvorima i različitim perspektivama; • Aktivno učestvovati u obukama i izgradnji kapaciteta u vezi sa smjernicama, standardima i kodeksima ponašanja za nepristrasno i tačno izvještavanje o temama koje se odnose na vjeru i uvjerenja, uključujući na kršćanstvo i kršćanske zajednice; • Provjeriti tačnost objava na društvenim medijima i uvrstiti linkove za pouzdane izvore vijesti; • Osigurati da su vaš rječnik i ponašanje u skladu sa standardima zasnovanim na pravima za sve zajednice i da ne pridonose i jačaju predrasude prema kršćanima; • Postupati prema žrtvama krivičnih djela počinjenih iz mržnje na senzibilan i dostojanstven način kako bi se spriječila sekundarna viktimizacija;

ANEKSI

ANEKS 1:

Analize slučajeva

Hipotetičke analize slučajeva u nastavku pripremljene su kao resurs za učenje u cilju utvrđivanja i rada sa pokazateljima predrasuda.²²⁴ Iako su slučajevi zasnovani na stvarnim antikršćanskim incidentima prijavljenim ODIHR-u, važno je shvatiti da se priroda anti-kršćanskih krivičnih djela počinjenih iz mržnje i iskustva viktimizacije znatno razlikuju unutar regiona OSCE-a. Stoga se ovaj neiscrpni skup analiza slučaja može prilagoditi kako bi odražavao specifičnost svake zemlje za potrebe obuke.

Prilikom diskutiranja o analizama slučajeva sa službenicima za provođenje zakona i ostalim akterima, potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- Koja biste pitanja postavili da vi istražujete ovaj incident?
- Koje biste radnje preduzeli u sklopu istrage?
- Koji pokazatelji predrasuda se mogu identificirati u ovom incidentu?

²²⁴ Za više informacija o indikatorima predrasuda u krivičnim djelima počinjenim iz mržnje usmjerenim protiv kršćana, vidjeti Part One — Anti-Christian hate crimes in the OSCE region: key features.

ANALIZA SLUČAJA 1: UBISTVO

Tražitelja azila, koji je prešao s islama na kršćanstvo, nožem je izbo musliman u azilant-skom centru u kojem su obojica boravili, zbog percipiranog odricanja od vjere. Počinitelj je više puta prijetio žrtvi, govoreći: „Tvoje tijelo ću poslati tamo odakle si došao.“ Jedne noći, dok je žrtva spavala, počinitelj je ušao u njegovu sobu naoružan nožem i uzviknuo „Allahu Ekber“ — Bog je velik — prije nego što ga je nekoliko puta izbo, između ostalog i u prsa. Tokom policijskog ispitivanja nakon napada, počinitelj je izjavio da smatra žrtvu odmetnikom od vjere i da stoga „zaslužuje da umre“.

Ključni pokazatelji predrasuda

Etničke, vjerske ili kulturne razlike između počinitelja i žrtve

- Žrtva je prešla sa islama na kršćanstvo, a odricanje od vjere može biti jak motiv za krivična djela počinjena iz mržnje u određenim kontekstima.

Komentari, pisane izjave, gestikulacija ili grafiti

- Izjava „Tvoje tijelo ću poslati tamo odakle si došao“ upućuje na neprijateljski stav kako prema vjerskom preobraćenju, tako i prema imigrantskom statusu, što je ključni pokazatelj da je napad motiviran kombinacijom predrasuda na osnovu vjere ili uvjerenja i rasizma i ksenofobije.
- Iako sama fraza „Allahu Ekber“ nije sama pokazatelj mržnje, u ovom kontekstu ona je povezana s nasilnim napadom, što upućuje na to da je njena upotreba dio ideološke opravdanosti napada.

Obrasci ili učestalost ranijih krivičnih djela ili incidenata

- Ponavljane prijetnje počinitelja naglašavaju predumišljaj i motiv. Takve prijetnje trebaju biti dokumentirane u predmetnom spisu.

ANALIZA SLUČAJA 2: FIZIČKI NAPAD

Muškarac i dvije žene, Jehovini svjedoci, obavljali su vjerske aktivnosti na ulici – dijelili su vjersku literaturu i razgovarali s prolaznicima. Kada su oslovili jednog muškara, on se razbjesnio i viknuo: „Nosite svoj kult negdje drugo!“ Nekoliko trenutaka kasnije, vratio se s još trojicom muškaraca i počeli su bacati boce, limenke i kamenje na njihovu grupu. Jedan od napadača udario je muškarca željeznom šipkom i slomio mu ruku, dok je jedna od žena zadobila udarac u glavu koji je prouzrokovao potres mozga. Tokom napada, napadači su koristili uvrede na vjerskoj osnovi te su oštetili vjersku literaturu.

Ključni pokazatelji predrasuda

Komentari, pisane izjave, gestikulacija ili grafiti

- Izjava, „Nosite svoj kult negdje drugo!“ ukazuje na neprijateljski stav prema religijskim uvjerenjima i praksi Jehovinih svjedoka. Rječnik motiviran mržnjom jasan je pokazatelj predrasuda.
- Uništavanje vjerske literature dodaje i element simboličke mržnje. Uništavanje materijala koji sadržavaju religijska uvjerenja često je način izražavanja neprijateljstva prema vjerskim zajednicama.

Lokacija i vrijeme napada

- Žrtve su napadnute za vrijeme obavljanja vjerskih aktivnosti. Cilj napada bio je da se zaustavi ili prekine njihov vjerski rad, što je ključni pokazatelj krivičnog djela počinjenog iz mržnje.

Priroda nasilja

- Počinitelji su se vratili sa pojačanjem i oružjem, što upućuje na predumišljaj i namjeru da se pošalje snažnija poruka zastrašivanja i suzbijanja vjerskog izražavanja.

ANALIZA SLUČAJA 3: PORUKE I GRAFITI

Mali kršćanski društveni dom, poznat po svom inkluzivnom stavu prema LGBTI osobama, postao je meta vandalskog napada dan nakon što je na svom profilu na društvenim mrežama objavio informaciju o događaju namijenjenom LGBTI kršćanima. Vanjski zidovi centra išarani su velikim grafitima s porukama poput „Bog mrzi lažnjake“ i „Nema mjesta za grešnike“, uz uvrede usmjerene protiv LGBTI osoba, poput „degenerici“, te simbolima povezanim s krajnjom desnicom, uključujući i svastike.

Ključni indikatori predrasuda

Komentari, pisane izjave, gestikulacija ili grafiti

- Grafiti su uključivati fraze kao što su „Bog mrzi lažnjake“ i „Nema mjesta za grešnike“, koje su često povezane sa govorom mržnje na vjerskoj osnovi upućenim LGBTI osobama kako bi se impliciralo da oni nisu „pravi“ kršćani.
- Svastike bi se mogle odnositi na ubijanje pripadnika LGBTI zajednice u nacističkim logorima smrti za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Organizirane mrzilačke grupe

- Prisustvo svastika i simbola krajnje desnice upućuje na to da je napad možda motiviran ideologijom. Ekstremističke grupe krajnje desnice često imaju za metu vjerske zajednice i zajednice uvjerenja i LGBTI osobe.

Lokacija i vrijeme incidenta

- Napad je bio usmjeren na kršćanski društveni dom, što ukazuje na to da su počinitelji ciljali tu instituciju zbog njezine vjerske pripadnosti.
- Napad je uslijedio nakon što je društveni dom stavio objavu o događaju za LGBTI kršćane, što ukazuje na to da je taj inkluzivni stav prema LGBTI osobama bio okidač za napad.

ANALIZA SLUČAJA 4: PRIJETNJE

Ženi, Jehovinom svjedoku, suprug je prijetio fizičkim nasiljem jer je s djecom proučavala Bibliju. Suprug joj je oduzeo Bibliju, a ranije je pokušao prisiliti da pređe na islam. Žrtva nije bila spremna prijaviti incident nadležnim tijelima zbog straha od stigmatizacije i moguće osvete unutar porodice.

Ključni indikatori predrasuda

Mjesto i vrijeme napada

- Incident se desio nakon što je počinitelj otkrio da je žrtva proučavala Bibliju sa svojom djecom.

Obrasci ili učestalost ranijih krivičnih djela ili incidenata

- Ponavljani pokušaji prisiljavanja žrtve na prelazak na islam predstavljaju pokazatelj predrasuda, kao i upotreba sile ili zastrašivanja radi postizanja tog cilja.

Priroda nasilja

- Kontekst nasilja u porodici je posebno značajan, naročito zbog vjerske kontrole koja se koristi u okviru rodno-zasnovanog nasilja. Oduzimanje Biblije predstavlja oblik vjerske kontrole kojim se nastoji spriječiti žrtvu da prakticira svoju vjeru.

ANALIZA SLUČAJA 5: OŠTEĆENJE IMOVINE

Sveštenik pravoslavne crkve je u nedjelju ujutro zatekao veliku štetu na crkvi i susjednom groblju. Tri velika vitražna prozora s važnim vjerskim ikonama bila su razbijena kamenjem, a veliki križ na oltaru je srušen i oštećen. Glavna ulazna drvena vrata crkve imala su duboke ogrebotine, a brava je razbijena. Blizu ulaza je pronađena boca sa zapaljivom tekućinom. Na groblju je osam nadgrobnih spomenika srušeno ili razbijeno, a na nekim su imena pokojnika izgrebana. Tokom napada oštećeni su i spomenici sa vjerskim simbolima na groblju.

Ključni pokazatelji predrasuda

Komentari, pisane izjave, gestikulacija ili grafiti

- Namjerno uništavanje vitražnih prozora sa vjerskim ikonama, križa na oltaru i spomenika sa vjerskim simbolima direktni su napad na vjerski identitet zajednice.

Mjesto i vrijeme incidenta

- Napad je bio usmjeren na pravoslavnu crkvu, mjesto bogoslužjenja, i susjedno groblje. Vjerska mjesta često su meta napada kako bi se široj zajednici poslala poruka mržnje.
- Napad se desio po noći ili rano ujutro, prije nedjeljnog bogoslužjenja, u vrijeme kada u crkvi nema nikoga. Napadi na vjerske objekte kada u njima nema nikoga često upućuju na planiranje i namjeru.

Priroda nasilja

- Prisutnost boce sa zapaljivom tekućinom upućuje na namjerno podmetanje požara, što je uobičajena taktika koja se koristi u napadima na vjerske objekte.

Ključne lekcije:

- **Identificiranje pokazatelja predrasuda:** Prepoznavanje motiva predrasude i znakova krivičnih djela počinjenih iz mržnje.
- **Istražne vještine:** Postavljanje pravih pitanja i prikupljanje odgovarajućih dokaza.
- **Zakonodavni okviri:** Primjena domaćih i OSCE-ovih definicija krivičnih djela počinjenih iz mržnje.
- **Pristup usmjeren na žrtvu:** Pružanje podrške žrtvi, korištenje praksi zasnovanih na traumi i umirivanje pogođene zajednice.
- **Procjena rizika:** Otkrivanje ranih znakova eskalacije mržnje i interveniranje.
- **Kulturna senzibilnost i vjerska pismenost:** Pristupanje vjerskim i kulturnim razlikama s poštovanjem i razumijevanjem.

ANEKS 2:

Kršćanstvo: kratki uvod za organe za provođenje zakona

Ovaj Aneks predstavlja resurs koji službenici za provođenje zakona i drugi akteri mogu koristiti za bolje razumijevanje glavnih kršćanskih denominacija, učenja, praksi i tradicija. Temelji se na publikaciji *Praktični vodič za službenike za provođenje zakona u svrhu sigurnijih i jačih zajednica u Evropi*, objavljenoj u sklopu projekta „Sigurnije i jače zajednice u Evropi“ (Safer and Stronger Communities in Europe – SASCE),²²⁵ kao i na informacijama koje su podijelili stručnjaci, akademici i članovi kršćanskih zajednica tokom konsultacijskog procesa prilikom pripreme ovog Priručnika.

Važno je napomenuti da su prakse istaknute u ovom dijelu opisane na općenit način, te nikako ne mogu u potpunosti odražavati različitost običaja i tradicija koje postoje unutar kršćanskih zajednica u državama članicama OSCE-a. Stoga se službenici za provođenje zakona i drugi akteri podstiču da uspostave blisku saradnju s različitim lokalnim kršćanskim zajednicama kako bi stekli veće razumijevanje njihove povijesti, porijekla, učenja, posebnih običaja i tradicija. To će, zauzvrat, poboljšati kvalitet odnosa s navedenim zajednicama i poboljšati odgovor na antikršćanska krivična djela počinjena iz mržnje i sigurnosne prijetnje.

ŠTA JE KRŠĆANSTVO?

Kršćanstvo je abrahamska monoteistička religija stara otprilike 2.000 godina. Riječ „kršćanin“ označava sljedbenike Krista. Tako se kršćanstvo temelji na učenjima, životu i liku Isusa Krista (Isusa iz Nazareta),²²⁶ kojeg kršćani smatraju Mesijom, Sinom Božjim i Spasiteljem svijeta.²²⁷ Većina kršćana vjeruje u trojstvenog Boga (Presveto Trojstvo): Oca, Sina i Duha Svetog. Najvažniji simbol kršćanstva je križ, a normativni tekst za sve kršćane je Biblija (Sveto Pismo).

Više od jedne trećine svjetske populacije čine kršćani (otprilike 2,4 milijarde ljudi). Kratki opis glavnih kršćanskih denominacija nalazi se u sljedećoj, otvorenoj listi:

²²⁵ A Practical Guide to Law Enforcement for Safer and Stronger Communities in Europe, Safer and Stronger Communities in Europe (SASCE), str. 22–39. SASCE je projekt koji finansira Evropska komisija i koji ima za cilj povećati sigurnost u i oko mjesta bogoslužja, kao i unutar i između kršćanskih, budističkih, muslimanskih i židovskih zajednica.

²²⁶ Rođen u Betlehemu, u Judeji pod rimskom vlašću, oko 6. do 4. godine prije nove ere, a umro u Jeruzalemu, Judeji, Rimskom Carstvu, godine 30. ili 33. nove ere.

²²⁷ Ovaj naslov odnosi se na Isusov status kao božanskog Sina Božjeg Oca.

- **Pravoslavna crkva.** Pravoslavna Crkva je zajednica samostalnih, decentraliziranih sestrinskih Crkava organiziranih u patrijaršije, ujedinjenih istom vjerom, sakramentalnim životom, strukturom i kanonskom disciplinom. Njena teologija temelji se na Bibliji i drevnoj tradiciji, koja uključuje dogmatske dekrete i nauke poput božanske liturgije, sakramenata, ikona, posta, poštovanja svetaca i liturgijskog kalendara.
- **Katolička crkva.** Katolička crkva najveća je religija na svijetu; učenja tradicije i Biblija najvažniji su izvori, a ima centraliziranu, hijerarhijsku strukturu klera. Na čelu Crkve nalazi se Papa, koji je biskup Rima i suveren Države Vatikan. Katolicizam pridaje veliku važnost tradiciji, obredima i autoritetu Pape, kao i misi, sakramentima, ispovijedi, čistilištu, oprostima te poštovanju Marije, svetaca i krunice.
- **Protestantizam.** Protestantizam je širok pokret s različitim ograncima i različitim strukturama, kojima je Biblija jedini izvor autoriteta, vjere i učenja o spasenju. Protestanti širom svijeta pripadaju raznim denominacijama, uključujući luteranstvo, kalvinizam, anabaptizam, baptizam, metodizam, evangelizam i pentekostalizam. To se odražava u različitim teološkim smjerovima i općenito uključuje manje vjerskih obreda nego pravoslavne ili katoličke tradicije. Od sredine dvadesetog stoljeća žene su prihvaćene u kleru većine protestantskih denominacija.
- **Anglikanska crkva.** Anglikanska crkva se razvila iz praksi, liturgije i identiteta Crkve Engleske te globalne Anglikanske zajednice. Njezini sljedbenici u nekim zemljama nazivaju se i episkoparci, a svoju vjeru temelje na Bibliji, Trideset i devet vjerskih članova²²⁸ te Knjigama homilija.²²⁹ Neke ključne karakteristike uključuju episkopalnu hijerarhiju s regionalnom autonomijom te apostolsku tradiciju i sukcesiju.²³⁰
- **Jehovini svjedoci.** Jehovini svjedoci su centralizirani, netrojstveni, restauracijski²³¹ kršćanski pokret nastao iz pokreta Studenti Biblije. Biblija i prevod Novi svijet Svetog pisma dva su najvažnija vjerska dokumenta. Ključna karakteristika je njihov evangelizam, odnosno podjela literature. Jehovini svjedoci slijede biblijska učenja, odbacuju besmrtnost duše i postojanje pakla te odbijaju služenje vojnog roka, pozdravljanje državnih simbola i transfuziju krvi na osnovu prigovora savjesti. Ne obilježavaju neke uobičajene kršćanske blagdane poput Božića i Uskrsa.

²²⁸ *Thirty-nine Articles of Religion* (Trideset devet članova vjere) su izjave o vjerskim doktrinama i praksama u anglikanstvu.

²²⁹ *Books of Homilies* (Knjige homilija) su dva zbornika propovijedi koje obrađuju vjerske i reformirane doktrine anglikanstva.

²³⁰ Apostolska sukcesija odnosi se na crkveni prenos ovlasti s apostola na vjerske vođe.

²³¹ Restoracionizam se odnosi na pokret unutar kršćanstva koji ima za cilj obnovu religijskih uvjerenja, praksi i struktura opisanih u Novom zavjetu.

- **Mormonizam.** Mormoni su sljedbenici religijskih vjerovanja i tradicija Crkve Isusa Krista svetaca posljednjih dana. Imaju teokratsku hijerarhiju s predsjedničkim vodstvom, vjeruju u kršćanski pogled na Boga i Isusa, ali odbacuju trojstvo. Biblija i Knjiga Mormona dva su najvažnija izvora za mormonizam, a glavne doktrine uključuju krštenje, napredak, svete obrede (krštenje mrtvih i vječni brak), desetinu²³² i dobrotvorne aktivnosti, socijalnu i humanitarnu pomoć, Riječ mudrosti,²³³ post i poštivanje nedjelje.²³⁴
- **Crkva adventista sedmog dana.** Crkva adventista sedmog dana je denominacija adventističkog protestantizma s hijerarhijskom, predstavničkom strukturom, koja se temelji na doktrinama poput Trojstva, Biblije kao glavne svete knjige, istražnog suda i poštivanja subote kao dana odmora. Crkva naglašava zdrav način života i pridržava se jevrejskih prehrambenih zakona.

Preporuke

- Razgovarajte sa članovima zajednice i uzmite u obzir njihovu percepciju pokazatelja predrasuda u slučaju napada, vandalizma i sličnih incidenata.
- Uzimajući u obzir da je svaka kršćanska denominacija dio šire strukture vjerskih zajednica i institucija, prijetnja usmjerena prema jednoj od njih možda nije izoliran incident. Kako bi se osigurao sveobuhvatan odgovor u slučaju napada, preporučuje se konsultacija s predstavnicima zajednice radi dobivanja informiranih saznanja i procjena.

MJESTA BOGOSLUŽENJA

Zavisno o denominaciji, kršćansko mjesto bogoslužjenja može se nazivati „crkva“, „katedrala“, „bazilika“, „kapela“, „hram“, „Gospodinova kuća“ ili „Kraljevska dvorana“. Generalno, struktura tradicionalne crkve uključuje prostor za okupljanje; glavni prostor za zajednicu (lađa, naos); svetište (oltar, prezbiterij) gdje se slave sakramenti; bočne apside u kojima se nalaze sporedni oltari ili prostori namijenjeni crkvenom horu. Također mogu postojati balkoni (za orgulje, hor), propovjedaonica ili ambon (struktura odignuta od poda crkve namijenjena propovijedanju), kripa (podzemni prostor ispod prezbiterija s različitim funkcijama) i ambulatorij (prolaz koji okružuje oltar). Za neke protestantske tradicije struktura crkvenog objekta može biti manje strogo definirana, ali gotovo uvijek uključuje prostor za bogoslužjenje s mjestom za propovijed.

²³² Desetina je desetpostotni udio nečije godišnje zarade, koji se daje kao prilog vjerskoj organizaciji ili mjestu bogoslužja.

²³³ Riječ mudrosti odnosi se na skup zdravstvenih smjernica u mormonizmu, koje su uključene u njihova sveta pisma. One određuju prehrambena i životna načela, poput onoga što treba izbjegavati, što koristiti umjereno i što prihvatiti.

²³⁴ Šabat, prema mormonizmu, obilježava se svake nedjelje kao dan odmora, služenja i bogoslužja.

Sveta mjesta

Nakon posvećenja, za neke kršćanske tradicije mjesto bogoslužjenja postaje sveto mjesto. Naprimjer, pristup Crkvi Isusa Krista svetaca posljednjih dana može biti ograničen za one koji nisu mormoni. U nekim kršćanskim tradicijama i groblja su također posvećena i smatraju se svetim mjestima.

Svetište (oltar) je najsvetije područje u kršćanskom mjestu bogoslužjenja, a neke kršćanske denominacije dopuštaju pristup samo svećeniku. Oltar se često lako može prepoznati jer je obično uzdignut odnosno odvojen niskom pregradom (oltarna pregrada), trijemom (lektorijem) i ikonostasom (templonom). U središtu oltara nalazi se stol („oltarski stol“, „stol za pričest“ ili „Gospodinov stol“, zavisno o denominaciji).

Mogu postojati i sveti prostori izvan kršćanskih mjesta bogoslužjenja, uključujući, ali ne ograničavajući se na, mjesta hodočašća te oltare ili svetišta koja se nalaze u kući ili na javnim prostorima.

Sveti predmeti

Kršćanska mjesta bogoslužjenja često sadrže svete predmete poput križeva, ikona, kipova, kaleža, relikvija, skulptura, molitvenika i retabli, među ostalim. Ti predmeti mogu biti izrađeni od raznih materijala, uključujući plemenite metale, kamen ili drvo, te mogu biti ukrašeni dragim kamenjem odnosno imati povijesnu vrijednost.

Sveti predmeti mogu biti smješteni bilo gdje u mjestu bogoslužjenja, ali se često nalaze u središtu najsvetijih prostora. U katoličkoj i pravoslavnoj tradiciji, na oltarskom stolu se često nalazi „crkveni tabernakul“ — zaključana kutija u kojoj se čuva posvećena euharistija²³⁵ ili hostije²³⁶. Tabernakul je obično izrađen od plemenitih metala, kamena ili drva. U pravoslavnim i katoličkim crkvama, na oltaru se također nalazi Evanđelje (uokviren raskošno ukrašenim koricama od zlata i srebra) zajedno s komadom platna (antimins) u koji su umetnuti mali dijelovi svetih relikvija.

235 Euharistija je jedan od centralnih obreda u nekim kršćanskim denominacijama, osobito u pravoslavlju, rimokatoličkoj crkvi i pojedinim protestantskim tradicijama. Obuhvata konzumaciju posvećenog kruha (hostije) i vina kao tijela i krvi Isusa Krista.

236 Hostija je posvećeni kruh koji se koristi tokom euharistije.

Preporuke

- Osim u hitnim situacijama, tražiti dopuštenje prije ulaska u mjesto bogoslužnja ili dodirivanja svetih predmeta.
- Sve predmete u svetim prostorima kršćanskog mjesta bogoslužnja tretirati s najvećim poštovanjem.
- U slučaju incidenta čija je meta kršćansko mjesto bogoslužnja, razgovarati sa članovima zajednice u svrhu procjene uticaja na svete prostore i predmete kao moguće pokazatelje predrasuda.

NAJVAŽNIJE VJERSKE MANIFESTACIJE, PRAZNICI I SLAVLJA

Kršćanski praznici i svečanosti

Kršćanski kalendar uključuje niz posebnih datuma koji su zajednički većini kršćanskih denominacija. Sljedeći, neiscrpan popis ističe neke od glavnih kršćanskih praznika i svečanosti:

- **Nedjelja.** Prvi dan u sedmici za kršćane, dan je uskrsnuća Isusa Krista. U većini kršćanskih denominacija, nedjelja je dan odmora posvećen bogoslužnju (mise/ euharistije, božanske liturgije ili službe slavljenja).
- **Božić.** Božić je proslava Isusova rođenja. Priprema za Božić obilježava se periodom Došašća kod katolika, anglikanaca i protestanata (četiri sedmice prije Božića), dok se kod pravoslavnih kršćana obilježava četrdesetodnevni postom. Božić se slavi na različite datume: u zapadnoj tradiciji 25. decembra , a u istočnoj 6./7. januara.
- **Uskrs.** Uskrs je višednevna proslava uskrsnuća Isusa Krista. Glavna proslava održava se na Uskrsnu nedjelju — treći dan nakon Isusove smrti (Veliki petak). Datum se mijenja iz godine u godinu: pada na prvu nedjelju nakon prvog punog mjeseca koji slijedi nakon početka proljeća (21. mart). Datumi se mogu razlikovati zavisno od toga da li se koristi gregorijanski ili julijanski kalendar.
- **Uzašašće.** Četrdeset dana nakon Uskrsa (uvijek u četvrtak), kršćani obilježavaju Uzašašće uskrslog Isusa Krista.
- **Duhovi ili Pedesetnica.** Pedeset dana nakon Uskrsa (uvijek u nedjelju), kršćani obilježavaju silazak Svetog Duha na učenike Isusa Krista.
- **Uznesenje ili Uspenje.** Ovo je glavni katolički i pravoslavni praznik posvećen Djevici Mariji, Isusovoj majci, koji se obilježava u avgustu. Za katolike, on

označava tjelesno uznesenje Djevice Marije na nebo, dok za pravoslavce praznik označava njeno Uspenje, odnosno „Usnuće Presvete Bogorodice“.

Preporuke

- Mnogi ljudi koji ne prisustvuju redovno vjerskim službama tokom godine to će učiniti za glavne kršćanske praznike. Mjesta bogoslužjenja mogu biti puna, a obilježnje ulice vrlo prometne.
- Svaki kršćanski događaj i denominacija mogu imati specifične zahtjeve u pogledu prisustva policije. Važno je razgovarati sa zajednicom kako bi se upoznali različiti lokalni običaji i načini obilježavanja praznika.
- Neke proslave počinju u ponoć, a ne tokom dana, što može zahtijevati dodatno planiranje i organiziranje resursa.
- Potrebno je postupati diskretno prilikom fotografisanja, snimanja videa ili korištenja diktafona u mjestima bogoslužjenja tokom vjerskih događaja. Pravila ponašanja se razlikuju u zavisnosti od kršćanske denominacije.

Kršćanske manifestacije na javnim prostorima

Osim vjerskih službi i proslava koje se održavaju u kršćanskim mjestima bogoslužjenja, postoje i različite vrste kršćanskih manifestacija koji se organiziraju na javnim prostorima:

- **Procesije.** Procesija je formalni vjerski obred u kojoj organizirana grupa ljudi prema određenim pravilima obilazi određena mjesta. To mogu biti redovne ili vanredne procesije, održavane na određene vjerske praznike prema običajima lokalnih kršćanskih mjesta bogoslužjenja, kao i povodom posebnih prilika. Neke od najčešćih procesija uključuju procesije Svete sedmice za Uskrs, Uzašašće (40 dana nakon Uskrsa) i Prikazanje.²³⁷
- **Propovijedanje, obilazak od vrata do vrata ili evangelizacija od vrata do vrata.** Propovijedanje, obilazak od vrata do vrata ili evangelizacija od vrata do vrata je praksa u nekim kršćanskim denominacijama, poput Jehovinih svjedoka i protestantizma, gdje kršćani obilaze kuće ili se uključuju u javne aktivnosti kako bi širili vjerski nauk, često u obliku publikacija.

²³⁷ Kršćanski praznik Prikazanje slavi se 2. februara u spomen na očišćenje Blažene Djevice Marije u Jeruzalemskom Hramu, 40 dana nakon rođenja Isusa Krista.

- **Hodočašće.** Hodočašća su putovanja, često s velikim brojem ljudi, koja imaju duhovni ili vjerski značaj i vode do svetog mjesta, poput lokaliteta važnih za Novi zavjet ili onih povezanih s kasnijim događajima u nekim kršćanskim denominacijama. Samostani i druge građevine ili objekti vjerskog značaja često su popularna odredišta za hodočašća i druga vjerska slavlja.

Preporuke

- Kako bi se osigurala efikasna policijska zaštita kršćanskih manifestacija u javnom prostoru, nužno je da se službenici za provođenje zakona održavaju sastanke sa kršćanskim zajednicama kako bi saznali koliko se ljudi očekuje, razgovarali o njihovim potrebama, procijenili sigurnosne rizike i dodijelili resurse koji omogućuju brze reakcije.
- Tokom procesija, predviđena ruta kao i okolne ulice često će imati neprekidan protok ljudi, što će zahtijevati posebne mjere opreza.
- Hodočašća, posebno u ruralnim područjima, mogu povećati prijetnje vezane uz kontrolu mase i saobraćaja.
- Broj oportunističkih krivičnih djela, poput džeparenja, vandalizma i provala, može se povećati tokom kršćanskih manifestacija u javnom prostoru. Preporučuje se povećanje broja hitnih i patrolnih službi na te datume.

PRAVILA PONAŠANJA

Prehrambena ograničenja

Kršćanska prehrambena ograničenja razlikuju se zavisno o denominaciji i tradiciji, iako neke od najčešćih praksi uključuju post i apstinenciju. Post se odnosi na smanjenje unosa hrane — bilo potpuno ili djelomično — dok je apstinencija zabrana konzumacije određenih proizvoda, kao što su meso, svinjetina, riba, mliječni proizvodi, slatkiši, kafa ili čaj, alkohol i drugi. Neke kršćanske denominacije suzdržavaju se od konzumacije mesa petkom ili u vrijeme određenih vjerskih praznika, poput Čiste srijede.

Korizma je period posta, apstinencije i milostinje tokom četrdeset dana između Čiste srijede i Uskrsa. To je posebno važno u kontekstu katoličanstva i pravoslavlja; u manjoj mjeri u protestantizmu i anglikanstvu.

Preporuke

Preporučuje se informiranost i pokazivanje poštovanja prema prehrambenim ograničenjima kršćanskih denominacija, posebno ako je žrtva antikršćanskog krivičnog djela počinjenog iz mržnje pod policijskom zaštitom.

Fizički kontakt i pretres osoba

Iako nivo fizičkog kontakta može varirati zavisno o kulturi, denominaciji i stepenu konzervativnosti, koncept poštivanja ličnih granica ključan je u interakcijama. Neki kršćani također biraju da se ne rukuju niti uspostavljaju bilo kakav fizički kontakt s osobama suprotnog spola, osim ako se radi o njihovim roditeljima, braći, sestrama ili bračnim partnerima.

Preporuke

- Kako bi se osiguralo poštovanje ličnih granica, koristiti način pozdravljanja koji praktikira osoba iz kršćanske zajednice.
- Razgovore i pretrese osobe u okviru istrage antikršćanskog krivičnog djela počinjenog iz mržnje trebaju obavljati službenici istog spola. Ako to nije moguće, preporučuje se da se to unaprijed navede i objasni. Osobi koja se pretresa treba ponuditi mogućnost da bude u pratnji člana svoje zajednice tokom pretresa.

Vjerski lideri

Kršćanski vjerski lideri, odnosno klerici,²³⁸ vode članove zajednica u njihovim vjerskim praksama, poput bogoslužjenja, nauka, usmjeravanja ili obavljanja obreda. Njihova liturgijska odjeća često je prepoznatljiva, kao što je ona koju nose svećenici ili časne sestre. Nekim kršćanskim zajednicama upravlja se hijerarhijski kroz vijeće (sinod) koje predvode viši ili visoki dužnosnici poput primasa, nadbiskupa ili metropolita.

²³⁸ Grupa vjerskih lidera, čiji se konkretni naziv razlikuje zavisno o kršćanskoj denominaciji.

Preporuke

- Organi za provođenje zakona trebaju sarađivati i koordinirati s vjerskim liderima i predstavnicima kršćanskih zajednica, poštujući njihovu slobodu upravljanja unutrašnjim poslovima.
- Preporučuje se upoznavanje sa strukturom klera lokalnih zajednica i svim relevantnim specifičnostima, poput obreda i liturgijske odjeće.²³⁹
- U slučaju potencijalnog antikršćanskog krivičnog djela počinjenog iz mržnje, posebno ako je žrtva bila lako prepoznatljiva, službenici za provođenje zakona trebaju pročitati dio o *Etničkim, vjerskim i kulturnim razlikama između počinitelja i žrtve* za dodatne informacije o antikršćanskim motivima predrasude.

Ulazak u vjerske objekte

Za većinu kršćanskih denominacija uobičajeno je da muškarci skinu kapu ili šešir prilikom ulaska u vjerski objekat, te da se ne skida obuća.

Preporučuje se da se nosi skromna i pristojna odjeća prilikom ulaska u vjerske objekte ili prilikom kontakta s kršćanskom zajednicom. Neki vjerski objekti imaju stroža pravila za odijevanje, kao što je korištenje pokrivala za glavu, iako se od žena koje nisu kršćanke u većini denominacije na očekuje da ih nose.

Preporuke

- Posvetite vrijeme upoznavanju sa standardima i vrijednostima lokalne zajednice ili zajednica s kojima stupate u saradnju, te postupajte u skladu s njima, uz pokazivanje dužnog poštovanja.

²³⁹ Naprimjer, časne sestre, posebno unutar katoličke i pravoslavne crkve, često nose prsten kao simbol duhovnog braka sa Isusom Kristom.

